

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 5

I N N E H Å L L.

	Sid.
Lördagen den 31 januari.	
Ställföreträdare för justitieombudsmannen utsedd	3
Interpellation av herr Ljungqvist ang. det ekonomiska nordiska samarbetet	3
Tisdagen den 3 februari.	
Interpellationer:	
herr Pettersson i Ersbacken ang. Olofsforslägret	7
herr Svensson i Stenkyrka ang. hälso- och sjukvården på Gotland	8
Onsdagen den 4 februari fm.	
Debatt om utrikes- och handelspolitiken	10
Interpellationer:	
herr Engström ang. Gotlands befolkningsfråga	78
herr Persson i Svensköping ang. Malmö—Genarps järnväg	79
Onsdagen den 4 februari em.	
Debatt om utrikes- och handelspolitiken (forts.)	79
Anslagen till hov- och slottsstaterna	113
Propaganda för bättre deklarationsmoral	114

Lördagen den 31 januari

kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 23, den 24 och den 26 innevarande januari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1948 den 29 januari sammanträdde de av riksdagens kamrar utsedda valmän för att — sedan justitierådet N. A. T. Beckman, som den 26 januari 1944 utsetts till ställföreträdare för riksdagens justitieombudsman, av sagt sig detta förtroendeuppdrag — utse ny ställföreträdare för justitieombudsmannen; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Sven Einar Romanus 34 röster, i följd varav herr hovrättsrådet Sven Einar Romanus blivit utsedd till justitieombudsmannens ställföreträdare.

E. A. Lindblom. Axel Lindqvist.

L. Tjällgren. Birger Gezelius.

Protokollet lades till handlingarna; och beslöt kammaren tillika, att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll skulle under rättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnande för den valde dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om valet.

§ 3.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 32, angående anslag till jordbruks-ekonomisk undersökning, m. m.;

till utrikesutskottet propositionen, nr 33, angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Tjeckoslovakien; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 35, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Edberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Ericsson angående den förda prispolitiken beträffande sågade trävaror.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **LJUNGQVIST**, som anförde: Herr talman! Frågan om ett närmare samarbete mellan de nordiska länderna är ett gammalt diskussionsämne. På sistone synes meningsutbytet ha koncentrerats kring tanken på en nordisk tullunion. Genom föreningarna Norden har åtskilligt upplysningsmaterial till frågans belysande vunnit spridning, de nordiska interparlamentariska mötena efter kriget ha dryftat saken, och i synnerhet torde den beslutade tullunionen mellan Belgien, Nederländerna och Luxemburg, Benelux, ha stimulerat diskussionen. Även på officiellt håll i de

Interpellation angående det ekonomiska nordiska samarbetet.

nordiska länderna har man ägnat frågan uppmärksamhet, och vid de danska, norska och svenska utrikesministrarnas möte i Köpenhamn den 27 och 28 augusti 1947 beslöt man tillsätta en särskild gemensam kommitté med uppgift att undersöka möjligheterna för ett närmare ekonomiskt samarbete mellan de tre länderna och bl. a. frågan om ett fullständigt eller partiellt hävande av tullgränserna dem emellan.

I den pågående diskussionen, där särskilt ordföranden i den danska föreningen Norden, nationalbanksdirektör Bramsnæs gjort uppmärksammade inlägg, har man ingalunda sökt undanskymma de påtagliga svårigheter tullunionstankens realiserande erbjuder. Men till stor del gäller det här rena övergångssvårigheter. Vid ett kortsiktigt betraktande kunna de förefalla allvarliga och avskräckande. Ser man saken på längre sikt skulle däremot dessa olägenheter utan tvivel kraftigt uppvägas av de väsentliga fördelar både för den nordiska hemmamarknaden och för de nordiska ländernas import- och exportmöjligheter, som den nya ordningen erbjuder.

Utan tvekan skulle en nordisk tullunion avsevärt stimulera samhandeln mellan länderna på ungefär samma sätt som på sin tid den s. k. mellanrikslagen gjorde för Sveriges och Norges del. Den rena hemmaindustrien skulle — naturligtvis efter en del övergångssvårigheter — kunna njuta fördelarna av en avsevärt förstord hemmamarknad med alla de möjligheter till rationalisering, ökad avsättning och produktionsföribilligande, som detta innebär. En sådan utveckling vore av utomordentlig betydelse och torde på de flesta håll komma att hälsas med glädje.

Det bör dock framhållas, att ändamålet med unionen på intet vis kan vara att söka göra den nordiska ekonomiska enheten självförsörjande. Tullunionens fördelar komma i främsta rummet att visa sig i förhållandet till

världsmarknaden, och dess närmaste syfte måste vara att öka de nordiska ländernas ekonomiska slagkraft på denna för att på så sätt möjliggöra en höjning av deras levnadsstandard. Härvidlag träda i synnerhet två viktiga fördelar i förgrunden.

Värdet av en stormarknad inom gränserna torde vara uppenbart icke blott ur den inre försörjningens synpunkt utan i synnerhet beträffande exportindustrin, som ju i hög grad måste vara betjänt av att ha en stor inhemsk basmarknad. Genom de ökade möjligheterna till stordrift och specialisering bli förutsättningarna för de i unionen deltagande ländernas export på världsmarknaden gynnsammare. Det torde i detta sammanhang vara motiverat att erinra om Benelux, som ju omfattar länder med en sammanlagd befolkning om 20 miljoner och därför kan erbjuda möjligheter för uppkomsten av storindustrier, vilka äro konkurrensdugliga på den internationella marknaden på ett helt annat sätt än om vart och ett av de tre länderna för sin industri endast haft sitt eget lands hemmamarknad som bas. I Beneluxländerna väntar man också att de nya förhållandena skola gynna uppkomsten av nya industrier.

Vidare måste en tullunion mellan de nordiska staterna innebära att de vid traktatsförhandlingar med stormakterna kunna framträda med långt större tyngd genom att de uppträda som en enhet i stället för att som nu förhandla var och en för sig. De delegationer för nordiskt ekonomiskt samarbete, som regeringarna tillsatte på 30-talet, visade i sin utredning av de nordiska ländernas ställning i världsekonomin, vilken betydande roll de nordiska länderna tillsammans taga spela på den internationella marknaden, och i de nordiska samsamarbetssträvandena före det senaste kriget ingingo ju också ansträngningar att åstadkomma ett gemensamt uppträdande vid handelsförhandlingar med länder utanför Norden.

Interpellation angående det ekonomiska nordiska samarbetet.

Det bör måhända också framhållas, att medan den allmänna tendensen ute i världen synes vara att skapa allt större ekonomiska enheter, det måste bli allt svårare för ensamma mindre stater att göra sig gällande på världsmarknaden. Ett aktuellt argument, som talar för att de nordiska länderna nu böra taga upp frågan om sitt ekonomiska samarbete till allvarlig prövning, är tillkomsten av Beneluxorganisationen, som redan har bedrivit sitt arbete med sådan effektivitet att ett första handelsavtal ingåtts med Sydafrika. Det är anledning antaga att Beneluxländerna inom en nära framtid som en följd av organisationens tillkomst komma att låta organisationen ingå handelsavtal med ett flertal andra länder. Vidare måste av de enskilda Beneluxländerna vart för sig ingångna handelsavtal antagas komma att behöva revideras med hänsyn till de nya förhållandena. De nordiska länderna komma därvid att få taga under omprövning sin ställning till Beneluxorganisationen.

Mot bakgrunden av önskvärdheten att arbetet på en utvidgad nordisk ekonomisk gemenskap bedrivs så snabbt och effektivt som möjligt får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande spörsmål:

Vilka åtgärder ha hittills vidtagits och vilka ytterligare åtgärder ämnar herr statsrådet inom den närmaste framtiden vidtaga för att söka åstadkomma positiva resultat i frågan om ett närmare ekonomiskt nordiskt samarbete?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 34, med förslag till skogsvårds lag m. m.;

nr 36, angående anslag till landsfogdarna m. fl.: avlöningar för budgetåret 1948/49;

nr 37, angående avskrivning av vissa fordringar, redovisade såsom proprietärsbalanser i medicinalstyrelsens räkenskaper;

nr 38, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.;

nr 40, med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 42, med förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 44, med förslag till ändringar i regeringsformen m. m.

Dessa propositioner bordlades.

Vidare avlämnade herr statsrådet *Mossberg* Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 31, angående muntliga meddelanden till riksdagen.

Av nämnda skrivelse, som nu föredrogs och lades till handlingarna, inhämtades att Kungl. Maj:t prövat lämpligt att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen muntligen gjordes meddelanden av sådan beskaffenhet, som i sagda paragraf avsåges, ävensom förordnat, att dessa meddelanden skulle framföras av ministern för utrikes ärendena och av chefen för handelsdepartementet.

Härefter meddelade herr talmannen, att meddelandena komme att i andra kammaren lämnas vid plenum den 4 instundande februari kl. 11 fm.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under riks-

statens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § avlöningsreglementet den 15 juli 1944 (nr 546) för personal i det allmänna civilförsvaret;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående de tider, då allmän fastighetstaxering skall äga rum, m. m.; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Jansson* i Kalix under 9 dagar från och med den 28 innevarande januari; samt

herr *Osterman* under 10 dagar från och med den 3 nästkommande februari.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.12 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 3 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 27 och den 28 nästlidna januari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsmannen herr Allan Andersson, Tungelsta, som vårdas här sedan d. 31/1 1948 för magsårsblödning, är på grund av denna sjukdom förhindrad att

deltaga i riksdagsarbetet minst till utgången av februari 1948, intygas.

Karolinska sjukhuset d. 2/2 1948.

S. Zetterholm
leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Andersson i Tungelsta ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med den 31 januari.

§ 3.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Undén* avlämnade

Interpellation angående Olofsforslägrets användning.

Kungl. Maj:ts proposition, nr 41, angående lån och bidrag till vissa skogsförbättringsåtgärder.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 34, med förslag till skogsvårdslag m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 36, angående anslag till landsfogdarna m. fl.: avlöningar för budgetåret 1948/49; och

nr 37, angående avskrivning av vissa fordringar, redovisade såsom propriebalanser i medicinalstyrelsens räkenskaper;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 38, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.; och

nr 40, med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 42, med förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 44, med förslag till ändringar i regeringsformen m. m.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 1, 20 och 24, bevillningsutskottets betänkanden nr 4 och 5 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

§ 6.

Föredrogos den av herr *Ljunqvist* vid kammarens nästföregående samman-

träde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående åtgärder för åstadkommande av positiva resultat i frågan om ett närmare ekonomiskt nordiskt samarbete.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **PETTERSSON** i Ersbacken, som anförde: Herr talman! I riksdagens revisorers berättelse del 1 s. 60 och följande återfinnes ett uttalande om det s. k. Olofsforslägret i närheten av Avesta stad. Statsrevisorerna redogöra först för anstaltens belägenhet och lokalisera den till Bjurfors i Grytnäs socken av Kopparbergs län, vilket icke är riktigt överensstämmande med verkligheten. Lägret är i stället beläget i Norbergs socken av Västmanlands län. Statsmakterna ha här nedlagt stora kostnader; enligt uppgift från byggnadsstyrelsen ha dessa uppgått till mer än 1 500 000 kronor. Olofsforslägret utrymdes på eftersommaren 1946 och har sedan dess stått oanvänt under ett och ett halvt år, vilket enligt mångas mening är otillfredsställande.

Lägret innehåller fyra barackbyggnader med vardera plats för 160 man, vidare finnas sjukstuga och ekonomibyggnad med gedigen utrustning bestående i värmecentral, tvätt och kök samt matsalar. Vad sedan bostadshuset beträffar konstateras att dessa utgöras av 5 lägenheter om två rum och kök avsedda för gift personal samt 29 enkelrum för ogifta befattningshavare. Utrustningen i kök och tvätt är synnerligen förstklassig och motsvarar mycket högt ställda krav. Härtill kommer en riklig uppsättning av inventarier och materiel, såsom filtar, sängkläder, köksutensilier m. m. På grund härav och med hänsyn jämväl till anläggningens

Interpellation angående hälso- och sjukvården på Gotland.

relativt centrala belägenhet i förhållande till Avesta, Krylbo och Sala stad synes det statsrevisorerna som den vore väl lämpad såsom sekundäravdelning till Salberga sjukhus. Statsrevisorerna avsluta sitt avsnitt om Olofsfors med att uttala, att frågan om lägre användning, t. ex. inom den statliga sjuksjukvården, snarast bör bringas till sin lösning, och säga sig ha velat fästa riksdagens uppmärksamhet på förhållandet.

Då det emellertid kommer att dröja lång tid innan statsrevisorernas berättelse via statsutskottet kommer på riksdagens bord och då det synes råda en samstämmig mening om att Olofsfors förnämliga anläggning måtte komma till någon nytta på ett eller annat sätt så fort som möjligt, anhåller undertecknad om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande interpellation:

Har på grund av statsrevisorernas uttalande eller av annan anledning någonting åtgjorts rörande den framtida användningen av Olofsforslägret, vilket så länge legat oanvänt till ingen nytta trots att så stora kostnader nedlagts därstädes?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Stenkyrka, som yttrade: Herr talman! Våra landsting ha många betydelsefulla uppgifter att fylla. Med den snabba utveckling på samhällslivets skilda områden, som ägt rum under senare tid, ha dessa uppgifter blivit alltmera omfattande. De draga också därigenom proportionsvis större kostnader än tidigare. Sedan gammalt har hälso- och sjukvården varit landstingens väsentligaste uppgift. Numera ha också andra områden av landstingens verksamhet blivit allt betydelsefullare, exempelvis de grenar av

undervisningsväsendet, som falla under landstingens verksamhetsområde.

Hälso- och sjukvården är dock alltså jämt den gren av landstingens uppgifter, som kräver de ojämförligt största utgifterna. Då vården på senare tid allmera utbyggt och differentierats har den också givetvis blivit allt kostsamare. Medan landstingens samlade utgifter för hälso- och sjukvården år 1925 utgjorde 52,4 milj. kr., stego dessa utgifter för år 1944 — det sista år för vilket officiella siffror föreligga — till icke mindre än 152,5 milj. kr. I landstingens stater för år 1947 beräknas nettoutgifterna för hälso- och sjukvården till 228,6 milj. kr. Den starka ökningen av utgifterna under senare år är till stor del beroende på nödvändigheten av att företaga omfattande löneförbättringar för den inom sjuk- och hälsovården anställda personalen.

Den ökning av landstingens utgifter för sjuk- och hälsovården, som således pågått under de senaste årtiondena, kan ingalunda betraktas som avslutad. De planer för vårdens framtida utveckling, som nu uppgjorts, torde utan tvivel vara de mest omfattande som någonsin förelegat och syfta bland annat till en utbyggnad av den slutna vården med över 40 procent. Denna utveckling har redan ställt landstingen inför svårlösta problem och kommer givetvis att göra detta i än högre grad i framtiden.

För ett litet landstingsområde som Gotlands läns måste det bli synnerligen betungande att lösa hälso- och sjukvårdens problem på ett sätt, som svarar mot befolkningens berättigade önskemål. På grund av Gotlands avskilda läge har dess befolkning vida mindre möjligheter än befolkningen i andra län att kunna söka vård utom hemlänet. Hälso- och sjukvården har redan blivit en uppgift av en sådan storleksordning, att det kräves ett betydande befolknings- och skatteunderlag för att den skall kunna rationellt skötas. Dessa förutsättningar saknas tyvärr på Gotland.

Interpellation angående hälso- och sjukvården på Gotland.

Invånarantalet i Gotlands län uppgår endast till cirka 59 000 och har under de senaste åren sjunkit något. Befolkningsstrukturen är vidare av sådan art, att Gotland torde ha proportionsvis mindre antal personer i de produktiva åldrarna än något annat län. Skatteunderlaget på Gotland utgjorde 1947 760 738 skattekronor, motsvarande 12,90 skattekronor per invånare. Detta skatteunderlag är det minsta. Trots att skatteunderlaget ökat från år till år, ha landstingets utgifter ökat i än hastigare takt, varför landstingskatten successivt måst höjas, så att den nu stigit till 4,20 kr. per skattekrone. Detta är den högsta utdebitering i landet.

Det är uppenbart att en så hög utdebitering innebär en avsevärd börda för näringslivet, allrahelst som utdebiteringen av kommunalskatt i primärkommunerna även är hög. Det gotländska näringslivet hämmas därigenom i viss grad i sin utveckling. Den befolkningsminskning, som under de senaste åren ägt rum på Gotland, förklaras genom den utflyttning till andra delar av riket som ägt rum, vilken utflyttning i sin tur förorsakas av bristande försörjningsmöjligheter inom länet. Befolkningsminskningen ses icke utan oro av länets ansvariga myndigheter, och skall den kunna hejdas är det nödvändigt att länets näringsliv blir rikare utvecklat och mera differentierat. För att så skall kunna ske får icke skattebördan bli alltför tyngande. I så fall kommer det redan förut otillräckliga befolknings- och skatteunderlaget att ytterligare minska.

Trots att landstinget offrat betydande belopp på hälso- och sjukvårdens tillgodoseende återstår ännu mycket att göra, innan denna kan anses vara tillfredsställande ordnad. Vissa utbyggnader äro nödvändiga, vilka komma att kräva icke obetydliga engångskostnader samt åtskillig ökning av de årliga driftkostnaderna sedan de blivit genomförda. Skulle samtidigt en stagna-

tion eller rent av en nedgång i skatteunderlaget inträffa, blir följden den att landstingskatten måste avsevärt ökas.

Av vad jag här anförde torde framgå, att särskilda hjälpåtgärder från statens sida äro påkallade, om Gotlands läns landsting skall kunna på ett tillfredsställande sätt sköta sina uppgifter på hälso- och sjukvårdens område. Gotlands läns landsting intar med hänsyn till länets svaga befolkningsunderlag och begränsade skattekraft en särställning bland rikets landsting, varför ett speciellt statligt stöd åt detta landsting icke behöver bli prejudicerande.

Frågan om statens bidrag till den av landstingen bedrivna hälso- och sjukvårdande verksamheten är visserligen redan föremål för utredning inom 1946 års statsbidragssakkunniga för hälso- och sjukvården, men med hänsyn till Gotlands speciella förhållanden torde det knappast bli möjligt att inordna det särskilda stöd, som härvidlag är påkallat, i ett för samtliga landsting och städer utanför landsting avsett generellt statsbidragssystem. Särskilda åtgärder från statens sida beträffande bidrag till Gotlands läns landsting torde bli nödvändiga.

Med anledning av vad som sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig att i samband med frågan om statsbidrag till den av landstingen bedrivna verksamheten på hälso- och sjukvårdens område låta förelägga riksdagen förslag till särskilda bestämmelser om dylikt statsbidrag till Gotlands läns landsting, i anslutning till de synpunkter som ovan anförts?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 18,

till Konungen angående val av riksdagens justitieombudsmans ställföreträdare;

dels ock till riksdagens förordnande, nr 19, av ställföreträdare för justitieombudsmannen.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare.

På grund av min makes hastiga bortgång får undertecknad härmed hemställa om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 3—16 februari 1948.

Olivia Nordgren.

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.14 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 4 februari

kl. 11 fm.

§ 1.

Avlämnades följande propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Nilsson* propositionerna:

nr 39, angående befrielse för postbibradet Ingrid Maria Johansson från viss ersättningskyldighet; och

nr 43, angående utbyggnad av Västerås ångkraftstation;

av herr statsrådet *Gjöres* propositionen, nr 57, angående godkännande av protokoll rörande det fransk-svenska varuutbytet m. m.; samt

av herr statsrådet *Sträng* propositionerna:

nr 46, angående vissa frågor om befrielse från ersättningskyldighet;

nr 47, angående befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp;

nr 54, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 55, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av för-

brukningen av elektrisk kraft och gas; och

nr 56, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 2.

De i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 31 avsedda meddelandena av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena och herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet skulle nu framföras; och lämnade herr talmannen därvid till en början ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade: Herr talman! Regeringen har ansett det önskvärt att vid ett särskilt sammanträde med riksdagens kamrar få lämna en översikt över aktuella utrikes- och handelspolitiska spørsmål och därmed också bereda riksdagen tillfälle till en debatt i dessa frågor.

Det internationella läget har ännu icke stabiliserats efter kriget, vare sig

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

i politiskt eller i ekonomiskt hänseende. Fredstraktater rörande Tyskland och Japan ha inte kommit till stånd, och även andra delar av den nödvändiga uppgörelsen efter kriget kvarstå oreglerade. Starka meningsskiljaktigheter mellan de närmast intresserade makterna ha hittills försvårat överenskommelser i viktiga frågor. Den nya internationella säkerhetsorganisationen har visserligen tekniskt sett kunnat snabbt träda i funktion och på vissa områden utfört ett betydande arbete, men dess politiska insatser ha hittills varit obetydliga. Motsättningar mellan makterna hota synbarligen att paralysera Förenta Nationernas politiska verksamhet. I ekonomiskt hänseende ha åtskilliga av de i kriget deltagande staterna gjort beundransvärda ansträngningar för att återupptaga fredsproduktionen, återknyta handelsförbindelserna med utlandet och över huvud bringa ordning i sin hushållning. Men svårigheterna äro för många länder oerhörda. Frånvaron av en fredsuppgörelse rörande Tyskland har hindrat en verklig återhämtning inom ett stort område av den europeiska kontinenten, vilket i sin tur ofördelaktigt påverkat många andra länders ekonomi.

Det labila läget i världen och den förefintliga spänningen mellan de ledande stormakterna inverka självfallet på vårt eget lands politiska och ekonomiska villkor. Inget folk kan undandraga sig följderna av kriget och av den otrygghet och splittring, som framträtt efter krigets upphörande. Alla folk ha samma intresse av att spåren av kriget utplånas och att ansträngningarna för fredens konsolidering samordnas.

Sverige blev i november 1946 medlem av Förenta Nationerna. Vår anslutning till den nya säkerhetsorganisationen innebar dels ett godtagande av det allmänna program för den internationella politiken, som fått sitt uttryck i Förenta Nationernas stadga,

dels också ett åtagande av de särskilda förpliktelser, som enligt stadgan åvila medlemmarna.

Programmet för Förenta Nationernas verksamhet siktar mycket högt. Det torde ligga i sakens natur, att grundsatser och syften för ett internationellt förbund, som bildats omedelbart efter ett världskrig, erhålla en utformning, som efteråt i vissa stycken ter sig utopisk. Förenta Nationernas stadga innehåller principuttalanden, som vid en analys av det verkliga läget måste uppfattas såsom återspeglade mer eller mindre avlägsna framtidsmål snarare än redan existerande förhållanden. Detta gäller exempelvis om uttalanden, som synas förutsätta, att samtliga anslutna stater godkänna den politiska demokratiens idéer om grundläggande mänskliga rättigheter samt att de i princip ogilla all slags diskriminering gentemot särskilda medborgargrupper. I ingressen till stadgan betygas sålunda de anslutna folkens tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, på den enskilda människans värdighet och värde, på lika rättigheter för män och kvinnor samt för stora och små nationer. Bland Förenta Nationernas ändamål anges i art. 2 att åstadkomma internationell samverkan vid befordrande och främjande av aktningen för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla, utan åtskillnad med avseende på ras, kön, språk eller religion. Samtidigt som dessa grundsatser hävdas såsom normer avseende åtminstone delvis medlemsstaternas inre politiska regimer, fastslås emellertid i en annan artikel den regeln, att ingen bestämmelse i stadgan berättigar Förenta Nationerna att ingripa i frågor, som väsentligen falla inom vederbörande stats egen behörighet eller kräver, att medlemmarna hänskjuta sådana frågor till lösning enligt stadgan. Denna non-interventionsregel slår i en viss motsats till de nyss anförda principerna. Även för-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

bundets program för fredens skyddande vidlådes av en bristande överensstämmelse mellan principuttalanden och de mera preciserade föreskrifterna om medlemsstaternas skyldigheter. I ingressen förklaras, att de anslutna folken äro beslutna att förena sina krafter till upprätthållande av internationell fred och säkerhet samt att godtaga grundsatser och införa metoder, som giva säkerhet för att vapenmakt icke kommer till användning annat än i gemensamt intresse. Men i de speciella bestämmelser, som ange förutsättningarna för kollektivt ingripande mot fredsstörare, preciseras, att giltiga beslut om sådant ingripande fattas av säkerhetsrådet enligt en röstningsregel, som ger varje permanent rådsmedlem vetorätt vid avgörandet.

Från svensk synpunkt är det av betydelse att konstatera, att de anförda principerna om den inre regimen i anslutna länder tydligen inte kunna tolkas på det sätt, att det nu existerande förbundet avsetts vara ett exklusivt förbund av stater, vilka redan uppfylla grundläggande krav på politisk demokrati och erkännande av medborgerliga rättigheter åt alla, utan åtskillnad beträffande ras, kön, språk eller religion. Tvärtom har tydligen vid förbundets bildande förutsatts, att förbundet skulle snarast möjligt bli universellt och sålunda komma att omfatta stater med de mest skilda konstitutionella, politiska eller ekonomiska förhållanden. Tankegången torde ha varit, att alla staters förenande inom en enda gemensam organisation ger bättre möjligheter till fredens bevarande än en splittring av staterna, vare sig så att ett stort antal stode utanför organisationen eller så att det bildades flera internationella organisationer. Det faktum att en så heterogen sammanslutning som Förenta Nationerna ställes inför större svårigheter än en mera homogen organisation, när det gäller att i samverkan finna lösningar av

uppkommande problem, har därvid måst godtagas såsom oundvikligt. Vidare är det beträffande sanktionssystemet angeläget att understryka, att de preciserade föreskrifterna om betingelserna för ett obligatoriskt deltagande i tvångsåtgärder innebära begränsningar i medlemsstaternas förpliktelser, som spelat en stor roll vid prövningen av frågan om Sveriges anslutning. Det har under senare tid framställts tolkningar av stadgan, som gå ut på att medlemsstaterna, oavsett om säkerhetsrådet fattar beslut enligt den föreskrivna röstningsregeln, ha en allmän skyldighet att medverka i kollektiva tvångsåtgärder mot en stat, som anses störa eller hota freden. En dylik tolkning kan icke anses berättigad. Rådets exklusiva behörighet beträffande sanktioner är en integrerande del av det säkerhetssystem, som utformats. Stormakternas vetorätt inom säkerhetsrådet kan visserligen kritiseras ur olika synpunkter, men den är ett rättsligt och politiskt faktum av den största betydelse. Vetorätten innebär, att Förenta Nationerna ingalunda kan för närvarande uppfattas som en internationell rättsorganisation, vilken ingriper automatiskt till fredens upprätthållande enligt objektiva och allmängiltiga normer. Organisationen är i stället en politisk sammanslutning av icke synnerligen fast natur, byggd på uppfattningen, att en frivillig politisk samverkan mellan stormakterna i uppkommande konflikfall är trots allt den enda metod, som i nuvarande världsläge har utsikter att leda till några resultat.

Dessa allmänna synpunkter på organisationen ha varit vägledande vid den svenska regeringens och den svenska delegationens ställningstagande i vissa uppmärksammade konkreta frågor. En sådan fråga har varit den om nya staters inträde i förbundet. Vid den senaste församlingen väcktes från svensk sida ett förslag, innehållande en rekommendation till rådet att tillstyrka

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

samtliga föreliggande elva inträdesansökningar. Önskvärdheten att snart göra förbundet universellt och därmed vidga ramen för en organiserad samverkan var ett bestämmande motiv för det svenska förslaget. De kvalifikationer, som stadgan uppställer för medlemskap, äro att vederbörande stat skall vara »fredsälskande» och att den skall åtaga sig de förpliktelse stadgan ålägger samt att den enligt organisationens uppfattning skall »kunna och vilja uppfylla dessa förpliktelse». Svenska delegationen ansåg, att dessa förutsättningar borde presumeras vara för handen i föreliggande fall. Förslaget hade emellertid icke framgång. Över huvud kunde rådet ej ena sig om att tillstyrka inträdesansökningar från någon av de här åsyftade elva staterna. Det är som hoppas, att frågan om nya medlemmars inträde skall komma i ett bättre läge vid nästa assemblé och att då bland andra stater även vårt nordiska broderland Finland skall upptagas i förbundet.

Vad angår framställda förslag om revision av röstningsregeln i säkerhetsrådet i syfte att uppmjuka eller avskaffa stormakternas vetorätt, har svenska regeringen icke kunnat ansluta sig till sådana radikala förslag, som åsyftat vetorättens generella slopande, och regeringen har icke heller ansett tiden kommen för någon stadgeändring i denna fråga av mer begränsad räckvidd. Från Förenta staternas sida förordades vid den senaste församlingen en uppmjukning i praxis av vetoregeln, i det att vetorätt enligt denna ståndpunkt ej borde få hindra beslut enligt kap. VI i stadgan om fredlig lösning av tvister eller beslut om tillstyrkande av inträdesansökningar. Det amerikanska förslaget utmynnade i en begäran om utredning. Sovjetunionen jämte fem andra östeuropeiska medlemsstater ställde sig helt avvisande mot varje ändring och även mot en utredning i saken. De framhåvde röstningsregelns

fundamentala betydelse för organisationens hela struktur. Den svenska delegationen röstade i likhet med de andra skandinaviska delegationerna för utredningsförslaget, vilket blev antaget av församlingen med erforderlig majoritet. I enlighet med detta beslut kommer spørsmålet att i första hand diskuteras inom församlingens s. k. interimskommitté. Det må tilläggas, att en stadgeändring icke kan ske, utan att samtliga permanenta rådsmedlemmar acceptera densamma.

Ytterligare en stor tvistefråga inom församlingens politiska utskott berörde organisationen som sådan. Av Förenta staternas utrikesminister skisserades under generaldebatten ett förslag om bildandet av ett nytt organ, utgörande ett utskott, vari samtliga medlemmar av Förenta Nationerna skulle ha säte och som skulle sammanträda under tiden mellan församlingens reguljära sessioner. Detta organ, i debatterna ofta kallat »lilla församlingen», skulle enligt det ursprungliga förslaget ha till speciell uppgift att befatta sig med frågor, som rörde fred och säkerhet. Tills vidare skulle den föreslagna kommittén beslutas för ett år och betecknades därför som interimskommitté.

Förslaget uppfattades allmänt såsom ett led i Förenta staternas strävan att kringgå den svårighet, som vetorätten i säkerhetsrådet utgjorde, genom inrättandet av ett organ, vilket i viss utsträckning skulle få samma uppgifter som säkerhetsrådet men vars beslut kunde fattas enligt de för församlingen tillämpade röstningsreglerna, alltså utan vetorätt. I det utformade amerikanska förslaget hänvisades till art. 11, 13 och 14 i stadgan såsom underlag för interimskommitténs verksamhet. Dessa artiklar tala om församlingens uppgifter att upprätthålla fred och säkerhet, att främja internationellt samarbete på det politiska området och att — beträffande ärenden, som inte äro under behandling i rådet — föreslå åtgärder för

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

fredligt tillrättaläggande av varje sakläge, som skadar den allmänna välfärden eller de vänskapliga förbindelserna mellan nationerna. Sovjetunionens delegation motsatte sig starkt förslaget, som ansågs vara oförenligt med stadgan och åsyfta ett kringgående av bestämmelserna om rådet och dess ansvar beträffande behandlingen av akuta tvister. Från andra håll ställde man sig inte avböjande till tanken att skapa ett nytt organ åt församlingen, bl. a. med hänsyn till önskvärldheten att lätta församlingens arbetsbörda och möjliggöra en förkortning av de årliga sessionerna. Men samtidigt ansågs det amerikanska förslaget ha givit interimskommittén alltför omfattande uppgifter. Den brittiska delegationen föreslog olika begränsningar. Andra delegationer väckte förslag i samma riktning.

Från svensk sida hade i början av frågans behandling pekats på möjligheten att ajournera församlingen i stället för att skapa ett nytt organ. Vid en sådan ajournering kunde reglementariska föreskrifter beslutas, varigenom en senare sessions verksamhet inskränktes på lämpligt sätt. Sedan det emellertid framgått, att förslaget om en interimskommitté hade övervägande anslutning inom vederbörande underutskott, accepterade den svenska delegationen förslaget men uttalade samtidigt sin tvekan om lämpligheten av en konstitutionell improvisation av denna räckvidd.

Förslaget om en interimskommitté vann erforderlig majoritet i församlingen, och kommittén har i januari detta år sammanträtt. De östeuropeiska stater, som motsatte sig förslagets antagande, ha hittills icke sänt delegerade till kommittén. Denna skall till en början diskutera olika uppslag rörande begränsningar i vetorätten.

En av de viktigaste politiska tvisterfrågorna under församlingens möte gällde Greklandsfrågan. På förslag av Förenta staternas regering uppfördes den-

na på församlingens dagordning efter att förut ha utan resultat behandlats av säkerhetsrådet under flera månaders tid. Syftet med tvistens överförande till församlingen var tydligen att undvika det hinder mot ett positivt beslut i saken, som röstningsregeln för rådet visat sig utgöra. I församlingens politiska utskott stodo åsikterna skarpt mot varandra, både i fråga om fakta och beträffande åtgärder, som borde vidtagas. Å ena sidan hävdades med åberopande av rapporterna från den av rådet utsända undersökningskommissionen, att Greklands grannländer gjort sig skyldiga till folkrättsstridigt understöd åt partisanerna; det yrkades, att en ny kommission skulle sändas till Grekland för att iakttaga, vad som försiggick vid gränserna, och samtidigt medla mellan parterna i vissa frågor. Från andra sidan bestredos anklagelserna mot grannländerna och gjordes gällande, att den inre regimen i Grekland jämte utländsk intervention till den grekiska regeringens förmån voro de verkliga orsakerna till det kritiska läget. Den förstnämnda ståndpunkten — som kan betecknas som den amerikanska, då Förenta staternas delegation var förslagsställare — kombinerades med yrkandet att, om gränsintermezzona fortsatte, ett urtima möte med församlingen borde sammankallas för att överväga, vilka åtgärder då borde vidtagas av Förenta Nationerna. Den senare ståndpunkten — förfäktad främst av Sovjetunionen — utmynnade i yrkandet, att de brittiska trupperna skulle lämna Grekland och att all finansiell hjälp utifrån till landet skulle förmedlas av Förenta Nationerna. Båda huvudförslagen innefattade dessutom vissa gemensamma partier avseende avtal mellan Grekland och grannländerna om bättre gränsbevakning, behandlingen av flyktingar m. m. På svensk sida var man inte övertygad om att utsändandet av en ny kommission med i huvudsak samma uppdrag som den tidigare erbjöde stora utsikter till en lös-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

ning av tvisten. Det föreföll också oklart, vilka möjligheter en eventuell urtima församling skulle ha till sitt förfogande för ett ingripande, sedan en kommission nr 2 misslyckats. Enligt stadgan är det säkerhetsrådet, som ensamt äger besluta i fråga om kollektiva tvångsåtgärder. Samtidigt hade vi den uppfattningen — som för övrigt skymtat också i undersökningskommissionens rapport — att gränstvisterna så nära sammanhängde med det inrepolitiska läget i Grekland, att Förenta Nationernas behandling av Greklandsfrågan borde utsträckas till att avse även en undersökning bl. a. av orsakerna till de inre striderna inom Grekland. Det slutliga målet för Förenta Nationernas ingripande borde vara att sätta Grekland i stånd att hävda sitt oberoende åt alla håll. De här anförda synpunkterna utformades i ett svenskt förslag, som gick ut på att en undersökning av hela det grekiska problemet borde företagas av personer med särskilda kvalifikationer för en dylik uppgift, vilka personer borde bilda sig ett omdöme om hela läget och framlägga sina rekommendationer till församlingen. Rapporteringen om gränsintermezzon borde, enligt det svenska förslaget, endast utgöra en sida av kommissionens verksamhet. Våra synpunkter delades i det väsentliga av de norska och danska delegationerna. Sedan emellertid det politiska utskottets majoritet anslutit sig till det amerikanska förslaget i modifierad form, återtog det svenska förslaget såsom i sak förkastat. Beträffande proceduren vid röstningen må anmärkas, att propositionen ställes på varje särskilt resolutionsförslag eller del därav, och utskottsledamöterna rösta ja eller nej. Det modifierade amerikanska förslaget i Greklandsfrågan ställdes först under omröstning. Den svenske delegaten nedlade då sin röst, eftersom det svenska förslaget icke ännu varit under omröstning. Nedläggandet av vår röst vid den förstnämnda voteringen var tydligen icke — såsom

påståtts på sina håll i pressen — ett uttryck för delegationens önskan att undvika ett ståndpunktstagande utan betingat av voringstekniska skäl. Vår ståndpunkt hade ju fixerats i det svenska resolutionsförslaget och i motiveeringen för detta.

Vid valet av medlemsstater, som skulle vara företrädare i den nya kommissionen, avböjde Sovjetunionen och Polen — vilka föreslagits till medlemmar — att mottaga uppdraget. Kommissionen blev härigenom från början bojkottad av de östeuropeiska stater, som ställt sig på den ryska linjen under frågans behandling.

Gränskommissionen är nu sedan någon tid stationerad i Grekland.

Vid höstens församlingsmöte förelåg en rapport i Palestina-frågan, avgiven av den särskilda kommission, som utsetts att företaga undersökningar på ort och ställe. Kommissionen stod som bekant under ordförandeskap av justitierådet Sandström, ett förhållande som icke innebar, att det förslag, som kommissionens majoritet, däribland dess ordförande, framlade, var att betrakta som ett officiellt svenskt ställningstagande. Den svenske representanten byggde självfallet sin uppfattning i frågan utslutande på egna iakttagelser och slutsatser. I likhet med övriga medlemmar av kommissionen har han till kommissionens protokoll avgivit en förklaring, att han vore obunden av instruktioner.

Behandlingen av Palestina-kommissionens rapport anförtröddes ett särskilt utskott, i vilket samtliga medlemsstater voro företrädare. Sveriges delegat i utskottet tillkännagav under första skedet av frågans behandling sin avslutning i huvudsak till den ståndpunkt, som rekommenderats av Palestina-kommissionens majoritet, d. v. s. Palestinas uppdelande i två oberoende, men i en ekonomisk union förenade stater. Ett resolutionsförslag, vari denna lösning

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

rekommenderades såsom grundval för den fortsatta behandlingen, framlades av Förenta staternas och Sveriges delegater gemensamt men blev icke antaget. I stället remitterades bägge huvudförslagen till var sitt underutskott, vilka arbetade parallellt. Under det senare stadiet av behandlingen inom plenarutskottet godkändes delningsförslaget med någon modifikation. Ett från arabiskt håll härrörande förslag, innebärande Palestinas erkännande som en odelad stat, hade dessförinnan förkastats. I debatten inom utskottet rörande delningsplanen hade Sveriges representant framfört vissa förslag, åsyftande att trygga och precisera den föreslagna internationella regimen för Jerusalem. De svenska förslagen härutinnan bifölls av utskottet.

Utskottets förslag antogs i oförändrat skick av generalförsamlingen med $\frac{2}{3}$ majoritet. För förslaget avgåvos 33 röster, mot förslaget 13, medan 10 stater nedlade sina röster. Sakligt sett innebär beslutet, att Storbritanniens mandat över Palestina upphör ej senare än den 1 augusti 1948, att en oberoende arabisk resp. judisk stat ävensom den särskilda internationella regimen för Jerusalem skall komma till stånd ej senare än den 1 oktober samma år och att en FN-kommission upprättas för att under säkerhetsrådets ledning efter hand övertaga Palestinas administration och i samråd med de demokratiska parterna och andra organisationer i de arabiska och judiska staterna upprätta arabiska och judiska provisoriska regeringsorgan. Formellt sett innebär beslutet, att Storbritannien och medlemsstaterna uppmanats antaga och genomföra delningsplanen och att församlingen hos säkerhetsrådet begärt, att detta måtte vidtaga de åtgärder, som enligt planen äro nödvändiga för dess genomförande.

Sveriges delegat hade redan i generaldebatten såsom förutsättning för delningsplanens godkännande angivit, att ett effektivt och praktiskt system för

planens genomförande blev utarbetat och antaget. När planen sedermera förelades generalförsamlingen, tillkännagavs å svensk sida, att man befarade, att nämnda förutsättning icke uppfyllts. Under framhållande att en negativ utgång av frågans behandling dock skulle medföra ännu allvarigare olägenheter än ett accepterande av det föreliggande förslaget med dess påtagliga brister, röstade den svenska delegationen för detsamma.

På förslag av Förenta staternas regering uppförde församlingen på sin dagordning frågan om Korea. I samband med Japans kapitulation hade de allierade bestämt, att norra delen av Korea skulle ockuperas av ryska trupper och södra delen av amerikanska styrkor. Sedermera hade Förenta staterna, Storbritannien och Sovjetunionen överenskommit att upprätta en provisorisk styrelse i Korea i syfte att återupprätta landet såsom en oberoende stat. Till detta avtal hade Kina senare anslutit sig. De bägge ockupationsmakterna hade sedermera icke kunnat enas om fullföljandet av det träffade avtalet, och Förenta staterna yrkade nu, att Förenta Nationerna skulle skicka ut en kommission till Korea med uppgift att främja övergången till självständig ställning. Från rysk sida framfördes såsom motförslag att de främmande ockupationstrupperna omedelbart skulle dragas tillbaka, ett förslag som enligt amerikansk uppfattning skulle leda till inbördeskrig, om det genomfördes. I Korea-frågan nedlade den svenska delegaten sin röst. Redan den omständigheten, att denna fråga var ett led i fredsuppgörelsen, bidrog till den svenska delegationens hållning. Men härtill kom, att detta spörsmål icke hade förberetts eller utretts av något organ för Förenta Nationerna och att ej heller material för dess bedömande av Förenta Nationerna ställts till förfogande för de regeringar, som icke haft anledning att tidigare följa frågans utveckling. De danska och

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

norska delegationerna nedlade likaså sina röster.

Den nu lämnade redogörelsen har begränsats till viktigare frågor av politisk art. Beträffande organisationens verksamhet i övrigt torde få hänvisas till den publikation, som kommer att utgivnas av utrikesdepartementet. Det må anmärkas, att en av de frågor, som före församlingens möte hade väntats bli ett av huvudämnen för det politiska utskottets förhandlingar, nämligen nedrustningsfrågan med vad därmed sammanhänger, över huvud icke hann bli diskuterad under sessionen.

Det är uppenbart, att rådande motsättningar mellan makterna i hög grad försvårat ett fruktbart arbete inom den nya säkerhetsorganisationen. I de fyra politiska frågor, som Förenta staternas regering vid församlingens början begärde upptagna på dagordningen — Greklandsfrågan, Koreafrågan, spörsmålet om vetorätten och om interimskommittén — slutade överläggningarna i stark dissonans. Däremot nåddes efter häftiga och långvariga debatter ett enhälligt resultat i den av Sovjetunionen framförda frågan om fördömande av krigspropaganda, varvid dock bör märkas, att sakfrågan hänsköts för ytterligare överväganden till en kommande internationell konferens om informations- och pressfrihet, som är avsedd att hållas i Genève i mars månad.

Såsom medlem av Förenta Nationerna har Sverige haft att taga ställning till en mångfald problem, som inte direkt beröra våra intressen. I anslutning till traditionen från Nationernas förbunds tid har den svenska regeringen och den svenska delegationen vid sitt ställningstagande i olika frågor eftersträvat att bedöma och behandla varje fråga enligt dess sakliga innebörd. Eftersom många av frågorna ha en utpräglat politisk karaktär, har givetvis en saklig prövning ofta måst innefatta även ett politiskt bedömande. Därvid har hänsyn måst tagas såväl till de intressen

på längre sikt, som Förenta Nationerna representerar, som också till det aktuella lägets möjligheter.

Det har från början varit meningen, att fastställandet av fredsvillkoren för de besegrade staterna icke skulle vara en uppgift för Förenta Nationerna. Icke desto mindre har redan, såsom nyss nämnts, en betydelsefull fråga, som nära sammanhänger med fredsuppgörelsen, hänskjutits till Förenta Nationernas församling. Och det har förekommit antydningar, att även andra spörsmål av denna kategori kunde framdeles bli underställda Förenta Nationernas församling. Det må i detta sammanhang framhållas, att Förenta Nationernas stadga i visst hänseende ställer mellanhavanden med de forna fiendestaterna i en särklass och därmed understryker, att uppgörelser, som sammanhånga med kriget, icke följa de vanliga reglerna i stadgan. I art. 107 utsäges nämligen generellt, att stadgan icke lägger hinder i vägen för åtgärder, som segrarmakterna vidtaga eller godkänna mot de forna fiendestaterna såsom följd av det andra världskriget. Inga sådana tvångsåtgärder av en eller flera segrarmakter bli ogiltiga eller förhindras genom stadgans bestämmelser.

I den mån fastställandet av fredsvillkor skulle i framtiden upptagas på Förenta Nationernas dagordning, kan en viss återhållsamhet te sig särskilt påkallad för en stat, som i likhet med Sverige stått utanför kriget.

I detta sammanhang må en kort översikt lämnas över Sveriges ställning till vissa speciella organ, som inrättats av Förenta Nationerna. Jag beklagar, att det blir en smula långtråkiga uppgifter, men det har ofta i pressen framkommit önskemål om upplysningar i detta hänseende.

1. I enlighet med Förenta Nationernas uppgift att verka för högre levnadsstandard, full sysselsättning och mellanfolkligt samarbete på det ekonomiska området upprättades i mars 1947 en

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

ekonomisk kommission för Europa. Kommissionen, vilken är en underavdelning av Förenta Nationernas ekonomiska och sociala råd, skall taga initiativ till och deltaga i samfällda åtgärder för Europas ekonomiska återuppbyggnad. Det åligger kommissionen att insamla och bearbeta uppgifter rörande ekonomiska och tekniska problem samt, när den så anser lämpligt, avlåta förslag eller rekommendationer. Kostnaderna för den administrativa apparaten bestridas av Förenta Nationerna, som ställer nödig personal till förfogande. Till verkställande sekreterare utsågs i april dåvarande svenske handelsministern professorn Gunnar Myrdal.

Europakommissionen har hittills haft två sessioner.

Vid båda sessionerna behandlades omröstningsreglerna. Från vissa länder framfördes förslag, att för beslut i viktigare frågor skulle fordras två tredjedels majoritet. Frågan avgjordes vid julisessionen, då majoriteten av kommissionens medlemmar, däribland Sverige, anslöt sig till principen om enkel majoritet för samtliga frågor.

Förhållandet till dem av Europas stater, som ej tillhöra Förenta Nationerna, debatterades vid majmötet, och man enades om att dessa stater — med undantag för Spanien — skulle kunna inbjudas att deltaga i kommissionens arbete.

Då Europa-kommissionen tillkom, existerade tre internationella organisationer, som ägnade sig åt vissa europeiska efterkrigsproblem. Dessa organisationer voro den tillfälliga ekonomiska kommissionen för Europa, den europeiska kolorganisationen och den europeiska centralorganisationen för inlandstransporter. För övertagande av dessa tre äldre organisationers arbete och för fullföljande av arbetsuppgifterna i övrigt beslöt Europa-kommissionen vid julimötet att upprätta en rad tekniska kommittéer.

Ett livligt arbete har bedrivits inom

dessa organ. Från svensk sida ha representanter sänts till åtskilliga av deras sammanträden, och informationsmaterial har ställts till förfogande.

2. Den internationella flyktingsorganisationen (IRO) har ännu icke kommit till stånd, då i enlighet med organisationens stadga minst 15 medlemsstater, representerande minst 75 % av bidragssumman, måste ha anslutit sig och detta villkor ännu icke uppfyllts. Frågan om Sveriges anslutning har komplicerats av följande omständighet. I Washingtonöverenskommelsen om de tyska tillgångarna utfäste sig Sverige att skänka 50 miljoner kronor till den då verksamma internationella regeringskommittén för flyktingsfrågor i London. Detta belopp utgjorde ett fullt fristående svenskt bidrag och härrörde icke, såsom ibland påståtts, från tyska tillgångar i Sverige. Nämnda kommittés verksamhet övergick under 1947 å den nya flyktingsorganisationens förberedande kommission. När frågan om Sveriges anslutning till IRO kom före, ansåg man på svensk sida, att detta synnerligen betydande bidrag borde få räknas oss till godo vid gäldandet av vårt medlemsbidrag.

Under de diskussioner, som från svensk sida förts om vår anslutning, har den svenska ståndpunkten varit, att anslutning endast kunde komma i fråga, därest våra finansiella bidrag till IRO finge avräknas å nämnda 50-miljonsanslag. Frågan har ännu icke avgjorts. I enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 11 juli 1947 ha emellertid, då regeringskommittén i London icke längre existerar, 50 miljoner kronor insatts å ett för flyktingkommissionen i riksbanken öppnat konto i svenska kronor. Beloppet har redan delvis transferrats i diverse mjukvalutor.

Kostnaderna för ett svenskt årsbidrag till IRO enligt den gällande bidragsskalan förväntas bli under de första åren synnerligen betydande, då organisationens budget rör sig om minst 150 miljoner dollar.

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

3. Den internationella flygorganisationen bildades våren 1947 och efterträdde en tidigare provisorisk organisation. Bland medlemsstaterna befann sig Sverige. Vår ratifikation hade ägt rum redan 1946. Organisationens församling höll sitt första ordinarie möte i maj 1947 i Montreal. Sverige var där representerat. En svensk representant sitter även i organisationens råd. Kostnaderna för Sveriges medlemskap budgetåret 1947/48 voro 300 000 kronor.

4. Världshälsovärdsorganisationen (WHO) har ännu icke konstituerats, beroende på att tillräckligt många medlemmar ännu icke anslutit sig. Sverige har den 28 augusti 1947 (för övrigt som första stat efter signatärmakterna) undertecknat den internationella överenskommelsen om stadgar för organisationen.

5. Det allmänna syfte, som den internationella organisationen för jordbruk och livsmedelsförsörjning (FAO) företräder, kan i korthet sägas vara att genom förbättringar av produktionen och en jämnare fördelning av tillgångarna åstadkomma en ökad behovstäckning och en högre hälsostandard bland världens folk. Ett starkt intresse för den verksamhet, som organisationen bedriver, har framträtt på skilda håll och icke minst inom jordbrukarkretsar i vårt land. Såsom ett uttryck härför har Sverige också sänt representanter, företrädande olika offentliga institutioner och yrkessammanslutningar, att såsom observatörer närvara vid de två senaste konferenserna i Köpenhamn och i Genève. Härjämte ha svenskar vid olika tillfällen deltagit i konferenser för speciella ändamål och i arbetet inom expertkommittéer, som organisationen tillkallat för egen del eller i samarbete med Europa-kommissionen. Ehuru vissa skäl kunna åberopas för att Sverige skulle ansöka om medlemskap i organisationen — under hand har regeringen också fått motaga förfrågningar härom — torde emellertid, med hänsyn till de relativt stora ut-

gifter i hårdvaluta, som skulle vara förknipade med ett medlemskap (över 100 000 amerikanska dollar), regeringen för närvarande icke kunna föreslå något steg i denna riktning.

6. Internationella återuppbyggnadsbanken och internationella valutafonden ha under året börjat sin verksamhet. Ett nära samband består mellan dessa båda institutioner och den internationella organisationen för främjande av handel och sysselsättning, vilken som bekant ännu icke upprättats. Då det ur svensk synpunkt ansetts önskvärt att kunna pröva frågan om vår ställning till banken och fonden i samband med planen på upprättandet av handelsorganisationen, har frågan för vår del ännu icke aktualiserats.

De finansiella insatserna i fonden och banken äro högst betydande. Av insatser från stater av med Sverige jämförlig storleksordning kunna nämnas Belgiens om 225 miljoner dollar, Canadas om 300 miljoner dollar, Tjeckoslovakien om 125 miljoner dollar, Nederländernas om 275 miljoner dollar, Danmarks om 68 miljoner dollar och Norges om 50 miljoner dollar.

7. Förenta Nationernas fackorgan för kulturellt samarbete (UNESCO), vars uppgift är att främja fred och säkerhet genom att befordra samarbete mellan folken i undervisningsfrågor, vetenskapliga och kulturella frågor och befordra respekt för lag, rätt, humanitet och frihet utan diskriminering i fråga om ras, kön, språk eller religion, trädde i funktion redan 1946. Organisationens generalförsamling har sammanträtt tvenne gånger, i Paris och i Mexico. Vid båda tillfällena var Sverige representerat av observatörer.

Svenska regeringen har övervägt frågan om Sveriges anslutning till organisationen innevarande år. På grund av det synnerligen betydande årsbidrag, som enligt fastställd bidragsskala skulle falla på Sverige — över 900 000 kronor — och vårt i år särskilt ansträngda finansiella läge, har regeringen med be-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

klagande funnit det nödvändigt att uppskjuta sin anslutning.

Samarbetet mellan de nordiska länderna har efter kriget återupptagits och utvecklats.

På det politiska området har detta samarbete tagit sig uttryck i inbördes överläggningar och samråd i viktigare internationella frågor. Sådant samråd har ägt rum — förutom på vanlig diplomatisk väg — dels vid regelbundna möten mellan de skandinaviska ländernas utrikesministrar, dels genom överläggningar mellan våra staters delegationer i Förenta Nationerna eller vid andra internationella konferenser. Härmed ha vi återvänt till de former för politiskt samarbete, som praktiserades med stor fördel före kriget.

Vad angår det ekonomiska samarbetet har ett sådant ägt rum i olika former. Om den organiserade samverkan på vissa hithörande områden, som planerats vid det skandinaviska ministermötet i Köpenhamn i augusti förra året, hänvisar jag till handelsministerns redogörelse.

Det gemensamma lagstiftningsarbetet har återupptagits och ytterligare utvecklats efter överenskommelse i Köpenhamn i februari 1946 mellan justitieministrarna i Sverige, Norge och Danmark. Svenska regeringen har utsett två permanenta delegerade med uppgift att fortlöpande verka för främjande av det nordiska lagsamarbetet och från svensk sida upprätthålla förbindelser med motsvarande representanter för de övriga nordiska länderna. Jämväl Finland och Island ha förklarat sig villiga att ånyo deltaga i denna traditionella form av nordiskt samarbete.

På det socialpolitiska fältet har ett livligt samarbete ägt rum mellan de nordiska länderna. Det har omfattat bl. a. viktiga sociala försäkringsfrågor, arbetsförmedling, utbyte av jordbrukarungdom och anordnande av nordiska jordbruksläger.

På universitetens och skolväsendets

område ha likaså betydelsefulla samarbetsuppgifter upptagits. En gemensam nordisk kulturkommitté har organiserats.

Över huvud ha de nordiska folken i stor utsträckning sinsemellan förverkligat det slags »andliga union», som brittiske utrikesministern i sitt uppmärksammade tal uppställde såsom ett mål för en större krets av stater. Den känsla av broderskap, som Mr. Bevin framhävde såsom väsentlig och som vilar på medvetandet om likställighet, frihet, gemensam rättsåskådning och gemensam demokratisk grundsyn, den har i vår mindre krets av länder kunnat lättare utvecklas på grund av folkens släktskap och intima förbindelser. Men mycket är ännu att vinna i framtiden genom ett vidgat och mer planmässigt nordiskt samarbete. Den svenska regeringen ser här ett synnerligen betydelsefullt mål för svensk politik utåt.

I ett tal vid Harvarduniversitetet den 5 juni 1947 gav utrikesminister Marshall en skildring av det ekonomiska nödläget i Europa och framhöll såsom en uppgift för Förenta staterna att bidra till återställande av ekonomisk hälsa. Samtidigt underströks i talet, att ett initiativ måste komma från de europeiska staterna själva. De måste komma överens angående lägets krav och sina egna insatser i syfte att göra amerikansk hjälp effektiv. Det vore varken lämpligt eller ändamålsenligt, att Förenta staterna ensidigt utformade ett program för Europas återhämtning. Programmet borde komma från Europa och godtagas av många, om icke samtliga europeiska nationer. Förenta staternas roll skulle bestå i vänskaplig hjälp med programmets utarbetande och sedermera i understöd åt programmet i den utsträckning det visade sig praktiskt genomförbart.

I anledning av detta tal ordnades på den brittiske utrikesministerns förslag en konferens i Paris mellan de engelska, franska och sovjetryska utrikes-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

ministrarna. Syftet med denna konferens var att få ett meningsutbyte till stånd om det initiativ, som Mr. Marshall hade uppmanat till. Efter en veckas förhandlingar, varunder ett program för det fortsatta arbetet framlagts av Frankrikes utrikesminister och i väsentliga hänseenden vunnit engelskt stöd, avslutades konferensen utan att enighet nåtts. Sovjetunionens utrikesminister var visserligen beredd att medverka till en utredning av de europeiska ländernas behov i fråga om varor och krediter i enlighet med planens syfte men ansåg, att de brittiska och franska regeringarnas förslag beträffande arbetsuppgifterna sträckte sig för långt och skulle leda till obehörigt intrång i de europeiska staternas ekonomiska självständighet. Sovjetunionen avböjde därför vidare deltagande i överläggningar på den föreslagna grundvalen.

De brittiska och franska regeringarna inbjödo därefter övriga europeiska stater — utom Spanien — till en konferens i Paris den 12 juli. Svenska regeringen svarade, efter samråd med Danmarks och Norges regeringar, att den accepterade att taga del i överläggningarna i Paris.

Sammanlagt 16 stater deltog i konferensen. Vid de utredningar, som konferensen verkställde, beaktades också västra Tysklands resurser och behov. Konferensen organiserades så, att en samarbetskommitté, vari alla 16 delegationer voro företrädare, tillsattes såsom huvudorgan. En verkställande kommitté fick till uppgift att bistå samarbetskommittén i dess dagliga arbete. Vidare tillsattes en rad tekniska kommittéer samt en mindre rapportörsgrupp. Sverige ingick i kommittén för bränsle och i rapportörsgruppen. En av de svenska delegaterna utsågs att vara en av de båda biträdande rapportörerna.

De tekniska kommittéerna utarbetade rapporter, envar för sitt område, efter

att ha inhämtat statistiska uppgifter rörande de olika ländernas produktion och produktionsplaner, deras export och import, deras betalningsbalanser etc. I en allmän rapport sammanfattades resultatet av de speciella rapporterna och angavos de riktlinjer, som de deltagande länderna önskade följa i sin ekonomiska politik. Rapporten avsåg en period av fyra år framåt, 1948—51.

Det återhämtningsprogram, som inefattas i den allmänna rapporten, är grundat på följande fyra element:

1. Kraftiga ansträngningar att öka produktionen i varje land, särskilt i vad avser jordbruk, bränsle och kraft, transportväsen och modernisering av utrustningen.

2. Skapandet och vidmakthållandet av inre finansiell stabilitet såsom väsentligt villkor för fullt utnyttjande av Europas produktiva och finansiella resurser.

3. Utveckling av ekonomiskt samarbete mellan de deltagande länderna.

4. Lösning av problemet om de deltagande ländernas betalningsunderskott i förhållande till den amerikanska kontinenten, framför allt genom ökad export.

I överensstämmelse med detta program ha de deltagande länderna i rapporten förklarat sig vilja uppbjuda all sin förmåga för att

- a) utveckla sin produktion i syfte att nå de uppställda målen, särskilt i fråga om livsmedel och kol;

- b) göra det mest fullständiga och effektiva bruk av sin produktionskapacitet och sin tillgängliga arbetskraft;

- c) modernisera sin utrustning och sina trafikmedel, så att arbetet blir mera produktivt, arbetsvillkoren förbättrade och levnadsstandarden höjd hos alla Europas folk;

- d) vidtaga alla nödvändiga åtgärder för snabbt uppnående av inre finansiell, monetär och ekonomisk stabilitet samtidigt med upprätthållandet av en hög sysselsättning;

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

e) samarbeta med varandra och likasinnade länder i fråga om åtgärder för sänkning av tulltariffer och andra handels hinder, i överensstämmelse med principerna i den föreslagna stadgan för en internationell handelsorganisation;

f) gradvis undanröja hindren för personers fria förflyttning inom Europa;

g) organisera metoder, varigenom gemensamma tillgångar kunna utnyttjas gemensamt.

I rapporten göras vissa beräkningar rörande de deltagande ländernas betalningsbalanser i förhållande till den amerikanska kontinenten under fyraårsperioden 1948—51. Dessa beräkningar vila på en rad av förutsättningar. Bland dessa må särskilt nämnas antagandet, att en växande del av de deltagande ländernas behov kan täckas från östra Europa. Konferensen har alltså utgått ifrån att de 16 ländernas handelsförbindelser med östra Europa skola under perioden utvidgas. Rapporten beräknar dollarunderskottet i ländernas betalningsbalanser i förhållande till den amerikanska kontinenten till sammanlagt omkring 22 miljarder dollar under fyraårsperioden.

I ett kapitel om ekonomiskt samarbete upptages idén om bildandet av tullunioner såsom en väg till friare handel vid sidan av de tullsänkingsavtal, som förutses i den föreslagna stadgan för en internationell handelsorganisation. Det uttalas, att en tullunion förutsätter komplicerade förhandlingar och kan genomföras endast etappvis och under en följd av år. Men icke desto mindre vore idén om en tullunion, omfattande så många europeiska stater som möjligt, en tanke som gäve värdefulla utsikter för Europas ekonomiska framtid och förtjänade ingående studium från regeringarnas sida. Vissa steg i sådan riktning hade också tagits. Rapporten hänvisar till den avtalade tullunionen mellan Belgien, Luxemburg och Nederländerna. Vidare nämnes beslutet på ministerkon-

ferensen i Köpenhamn i augusti förra året om utredning av närmare ekonomiskt samarbete mellan de skandinaviska länderna, varvid även frågan om avskaffandet, helt eller delvis, av tullgränser skulle ingå i utredningsprogrammet. Slutligen meddelas i rapporten, att 13 av Paris-konferensens stater beslutat tillsätta en gemensam studiegrupp med uppgift att utreda problemet om en eller flera tullunioner mellan några eller alla de 13 länderna eller ytterligare andra länder, som inbjödes att delta i studiegruppens arbete. Belgiens, Luxemburgs och Nederländernas regeringar skulle stå som inbjudare till dessa förhandlingar. Studiegruppen borde träda i förbindelse dels med den provisoriska tulltariffkommitté, som skall inrättas enligt det allmänna avtalet om tulltariffer och utrikeshandel, dels ock med den internationella handelsorganisationen, så snart denna komme till stånd.

Svenska delegationen hade under Paris-konferensen framställt vissa invändningar mot att skapa en studiegrupp för tullunionsproblemet under Paris-konferensens auspicer. Delegationen var inte övertygad om att man hade tillräckligt övervägt innebörden av en europeisk tullunion ur synpunkten av de utomeuropeiska handelsförbindelserna. Enligt delegationens åsikt borde snarare en rekommendation riktas till alla europeiska regeringar att låta undersöka frågan var för sig eller tillsammans med någon grupp av länder. Tullunionsproblemet vore ett långsiktigt problem och borde, ifall det skulle behandlas inom en internationell institution, upptagas inom Förenta Nationernas ram. Delegationen fäste vidare uppmärksamheten vid de skandinaviska ländernas avsikt att fullfölja och intensifiera det ekonomiska samarbetet dem emellan.

Sedan studiegruppen bildats har svenska regering — liksom även den norska regeringen, som under diskus-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

sionerna intagit samma ståndpunkt — efter inbjudan sänt observatörer till dess sammanträden.

I Paris-konferensens rapport meddelas slutligen, att åtgärder vidtagits för att fortsätta det i Paris begynta verket med ömsesidig hjälp och samråd, både genom Förenta Nationernas maskineri och på andra vägar. Det överväges att bilda ett gemensamt organ med uppgift att följa de framsteg, som göras beträffande programmets genomförande.

Paris-konferensens rapport är daterad den 22 september 1947 och ställd till utrikesminister Marshall. Den har föranlett framställningar från Förenta staternas president till kongressen dels om provisorisk hjälp under tiden till den 31 mars 1948 åt Frankrike, Italien och Österrike, dels ock om godtagandet av ett fortsatt hjälpprogram på grundvalen av Paris-konferensens rapport, sedan denna dock varit föremål för bearbetning på amerikansk sida. Förstnämnda framställning har av kongressen bifallits. Den senare är för närvarande under behandling av kongressen.

Paris-konferensens rapport blottlägger hela vidden av det ekonomiska nödläge, vari större delen av Europa befinner sig. Befolkningen i de områden, som skulle omfattas av Marshall-planen, utgör ungefär 270 miljoner människor. Före kriget var denna del av världen materiellt i ett gynnat läge. Dess industri och jordbruk stod på en hög nivå, dess utrikeshandel utgjorde nära hälften av världshandeln, dessa länder ägde nära $\frac{2}{3}$ av världens fartygstonnage. Omedelbart efter kriget var Europa kanske mer blottat på tillgångar än under någon föregående tid i modern historia. Därefter begynte en period av jämförelsevis snabb återhämtning. Men vintern 1946—47 medförde ett kraftigt bakslag. Härom uttalar rapporten:

»Den europeiska ekonomin, ännu i konvalescentstadiet, led ett synnerligen allvarligt bakslag såsom resultat av den

fortsatta kolbristen, de höjda kostnaderna för råvaror och det förlängda världsunderskottet på livsmedel och andra väsentliga varor. Denna kris skärptes genom den exceptionellt stränga vintern och den torka, som sedan följde. Fortsatta framsteg från nivån hösten 1946 skulle under alla förhållanden ha varit vanskliga med hänsyn till den bestående oförmågan hos Tyskland att framskaffa kol och andra produkter, varpå så mycket av Europas ekonomiska liv beror. Men bristande produktion i andra förhärjade delar av världen, den därav följande stegringen av bristen på andra varor och fortsatta prishöjningar skapade nya problem för Europa, som hotade hela grundvalen för den begynnande återhämtningen. De krediter, som många länder hade erhållit under den första efterkrigstiden, blevo uttömda, och det första återhämtningsskedet hade förbrukat de lager, som länderna hade lyckats behålla eller förvärva efter befrielsen. Tidigt under 1947 blev det klart, att verkningarna av kriget hade rubbat balansen mellan det västra halvklottets och den övriga världens produktiva förmåga och resurser. Verkan av denna bristande jämvikt framträdde tydligast i överskottet i Förenta staternas betalningsbalans, vilket då uppgick till 10 miljarder dollar för år. För att bibehålla det framsteg, som vunnits, voro de europeiska staterna nödsakade att upprätthålla volymen av sin import från den amerikanska kontinenten till stigande kostnad. Denna process ledde oundvikligen till en snabb uttömning av guld- och dollarreserver. Verkningarna härav sträcka sig långt utöver Europas gränser och hota grundvalarna för världsekonomin. Men Europa drabbades hårdast och snabbast på grund av att dess finansiella och fysiska resurser hade skingrats under kriget.»

Rapportens skildring av den ekonomiska utvecklingen under efterkrigsåren utgör bakgrunden för dess konklusioner angående den oerhörda bety-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

delsen för hela världen av den hjälp, som av utrikesminister Marshall ställdes i utsikt. Det generösa amerikanska initiativet har omedelbart skapat förutsättningar för en koordinering av riktlinjerna för återhämtningspolitiken inom de europeiska länder, som antagit inbjudan till Paris-konferensen, och stimulerat dem till upprättande av en gemensam plan för återställande av ekonomisk balans. Den s. k. Marshall-planen är — såsom dess upphovsman yttrade i sitt tal den 5 juni 1947 — inte riktad mot något land eller någon lära utan mot hunger, fattigdom, förtvivlan och kaos. Betydelsen av en sådan ekonomisk samverkan, för vilken Marshall-planen är ett uttryck, har starkt framhävts av den brittiske utrikesministern i hans nyligen hållna tal i underhuset. Han har däri också understrukt, att det icke legat något politiskt motiv bakom Marshall-planen, inte något annat än det mänskliga motivet att hjälpa Europa till självhjälp. Svenska regeringen har ansett Marshall-planen öppna utsikter till att Europas folk inom en rimlig tid skola kunna bygga upp sin ekonomi på nytt och därmed återvinna självförtroende och förtröstan till framtiden.

Det är förvisso beklagligt, att åtskilliga europeiska länder avböjt den samverkan, vartill även de inbjudits. Den grupp av stater, som deltagit i Paris-konferensen, sammanhålls av en gemensam önskan att påskynda Europas ekonomiska tillfrisknande och har icke ställt sig i motsatsställning till någon annan stat eller grupp av stater. I detta sammanhang må även understrykas vikten av att de mer långsiktiga återhämtningsproblemen få en effektiv behandling i Förenta Nationernas nyinrättade Europa-kommission, vari även de öst-europeiska staterna deltaga.

Till denna redogörelse må fogas några allmänna synpunkter på svensk utrikespolitik.

I en regeringsförklaring avgiven in-

för riksdagens kamrar den 22 oktober 1945 uttalades bl. a. följande:

»Sveriges folk måste för sin del såväl på grund av sina vitala intressen som av ideella skäl varmt önska att icke någon politisk uppdelning av staterna i varandra motstående grupper äger rum. Vi äro villiga att ansluta oss till en samfäll trygghetsorganisation och i händelse av en framtida konflikt avstå från neutraliteten i den utsträckning, organisationens stadgar det påfordra. Men skulle mot förmodan inom denna organisation visa sig en tendens till uppdelning av stormakterna i två läger, måste vår politik vara att icke låta oss drivas in i en sådan gruppering eller blockbildning.»

Här uttalades alltså dels en förhoppning, att en blockbildning ej måtte komma till stånd inom Förenta Nationerna, dels en föresats från svensk sida att, om så ändock skedde, ej låta sig drivas in i en sådan blockbildning.

Utvecklingen under den tid, som sedan gått, har tyvärr visat utpräglade tendenser till en uppdelning av staterna i politiska grupper, som misstro varandra. Motsättningen mellan »öst» och »väst» gör sig gällande i många frågor, och den allmänna opinionen i åtskilliga länder är i hög grad benägen att betrakta det internationella politiska läget i detta perspektiv. Motsättningar framträda inte blott vid behandling av frågor inom Förenta Nationernas ram. De ha gjort sig gällande med än större skärpa utanför Förenta Nationerna i samband med förhandlingar om fredsvillkoren för de besegrade länderna.

Uppdelningen av världen i olika block, som misstro, frukta och motverka varandra, är uppenbarligen föga överensstämmande med de principer, som ligga till grund för Förenta Nationerna. I stadgan förutsättes visserligen bildandet av regionala grupper såsom naturliga länkar i organisationen. Men därmed ha inte avsetts politiska

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

allianssystem, med spetsen riktad mot andra länder, eller »block» som stå mer eller mindre fientliga mot varandra. När exempelvis de nordiska länderna både i sina inbördes förhållanden och vid sitt ställningstagande till åtskilliga internationella problem ha eftersträvat en samordning av sina intressen och ståndpunkter, kan tillvaron av en dylik regional grupp endast vara till gagn för upprätthållande av fred och samförstånd. De nordiska länderna samarbeta inom Förenta Nationerna liksom de tidigare samarbetade inom Nationernas förbund. I en tid av starka motsättningar och mycken splittring är en intensifiering av deras samarbete mer värdefull än någonsin. Självfallet är det icke detta slags »blockbildning», som avsågs i den svenska regeringsdeklaration, som nyss återgavs. Där talades om en politisk uppdelning av staterna i varandra motstående grupper.

Någon politisk blockbildning av det sist antydda slaget har icke heller ägt rum genom det samarbete mellan ett antal europeiska länder, som inleddes på Paris-konferensen om Marshallplanen. Denna konferens var icke avsedd att få en exklusiv karaktär utan stod öppen för alla europeiska stater. De överläggningar, som ägde rum i Paris mellan 16 stater, ha betytt en samling kring återhämtningsuppgifterna, inte en politisk blockbildning riktad mot några utomstående stater.

Det måste likväl konstateras en tendens till sådan politisk blockbildning, som leder bort från föreställningen om »en enhetlig värld», enligt de förhoppningar som hystes vid bildandet av Förenta Nationerna. Uttryck härför äro såväl de starka motsättningar, som framträtt mellan de ledande stormakterna jämte en del andra stater i utrikespolitiska sammanhang, som även de uttalanden och påståenden om existerande mot varandra oförstående och fientliga block, som ofta göras.

Ett exempel erbjuder det kommunistiska manifest, som utfärdades i samband med bildandet i höstas av den internationella kommunistiska informationsbyrån, »Kominform». I detta manifest uttalas att det bildats två läger, »det imperialistiska och antidemokratiska lägret, som har till huvudmål att upprätta världsherravälde åt den amerikanska imperialismen och krossa demokratin, samt det antiimperialistiska och demokratiska lägret, som har till huvudmål att underminera imperialismen, förstärka demokratin och sopa bort fascismens kvarlevor». Det kan i detta sammanhang bortses från det karikatyrmissiga sätt, varpå de båda lägren här karakteriserats. Påtagligt är att detta kommunistiska manifest anser uppdelningen av världen i två motsatta läger vara ett faktum, som godtages såsom grundval för den politik, som förordas. Talrika officiella uttalanden från de västliga stormakternas sida ge vid handen, att de uppfatta »östblocket» som ett faktum och bereda sig att ta konsekvenserna av att det sålunda bildats ett politiskt block av stater, som öppet motverka västmakternas politik och inrikta sin propaganda mot demsamma.

Det är uppenbart att dessa tendenser till blockbildning betyda en väsentlig försämring av den politiska atmosfären i världen och försvåra ett normalt samarbete inom Förenta Nationerna. Den ideologiska motsättningen mellan en kommunistisk åskådning, å ena sidan, och andra samhällsåskådningar, å den andra, behövde i och för sig inte leda till en sådan tillspetsning av det internationella läget, som nu skett. De socialdemokratiska partiernas konferens i Antwerpen den 28 november—2 december 1947 var angelägen att framhålla detta. Konferensen uttalade bl. a. att existensen av fientliga block måste innebära en ständig fara för slitningar och konflikter, att varje politik som syftar till att bilda sådana block

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

måste möta motstånd från de socialistiska partierna, att de socialistiska partierna måste göra allt som står i deras makt för att återupprätta kontakter och öka möjligheter för både kulturella och kommersiella förbindelser mellan alla länder samt att grundvillkoret för fred är en återförening av Europa under ett tillstånd av ömsesidig förståelse och samarbete mellan alla länder. Detta uttalande anger en naturlig ståndpunkt hos en politisk rörelse, som inte vill acceptera tanken att olikheter i vare sig politisk struktur eller ekonomisk samhällsordning måste leda till oöverstigligena utrikespolitiska motsättningar mellan länderna.

Inför den skärpning i det internationella läget som inträtt har den allmänna debatten i vårt land kommit in på Sveriges ställningstagande i internationella konflikter. Därvid har stundom ställts frågan, huruvida Sverige icke borde »välja sida» eller medverka till en politisk blockbildning genom att för egen del ta parti för de stater, som i inrepolitiskt hänseende stå vårt land närmast. Problemet har stundom förenklat till att gälla, om vi hade våra sympatier hos länder med politisk demokrati eller hos diktaturer.

Då det under debatten om politisk blockbildning ifrågasattes, att Sverige skulle frångå sin hittillsvarande hållning för att »välja sida», är tankegången ofta ganska oklar. Den kan innebära antingen att man förordar ett partitagande vid behandlingen av internationella frågor under fredstid eller att man rekommenderar ett ställningstagande i händelse av ett framtida krig.

Sverige, som inte tillhör parterna vid fredsuppgörelserna, har saknat både anledning och tillfälle att ta ståndpunkt till de problem, som diskuteras i detta sammanhang. Vi sakna dessutom material för att bilda oss en grundad uppfattning i de komplicerade frågorna rörande exempelvis det tyska skadeståndet, den politiska och ekono-

miska regimen i de tyska ockupationszonerna etc. När det talas om nödvändigheten för oss att ta ställning på den ena eller andra sidan i det föreliggande internationella läget, så kan därmed svårligen avses, att Sverige skulle manifesteras någon officiell uppfattning om hur fredsvillkoren för de besegrade länderna böra utformas. Vi svenskar kunna självfallet enskilt ha våra meningar om t. ex. det tyska problemet. Möjligt är att dessa meningar inte sammanfalla med någondera ockupationsmaktens ståndpunkt. Men våra enskilda, till äventyrs föga genomtänkta åsikter kunna inte framföras såsom officiella inlägg i debatten. Såsom redan i annat sammanhang framhållits finnas tvärtom goda skäl för den meningen att, ifall starkt omtvistade delar av den planerade fredsuppgörelsen hänskjutas till Förenta Nationerna, svenska regeringen intager en återhållsam ställning, oaktat vi då kanhända formellt bli berättigade att delta i överläggningar och beslut.

Vad beträffar andra internationella frågor, som reguljärt upptagas i Förenta Nationerna, har förut understrukits, att den svenska delegationen bör bestämma sitt ställningstagande i uppkommande fall på sakliga grunder. Att regeringen skulle i stället i varje händelse internationella frågor välja ståndpunkt genom att placera sig i en på förhand given grupp kan tydligen inte komma i fråga.

Meningen i det åsyftade talet om nödvändigheten för vårt land att välja sida kan emellertid, såsom redan framhållits, vara den att ställningstagandet skall hänföra sig till en tänkt situation, då krig uppstått eller faran för krig är överhängande. Tankegången är i så fall att Sverige bör förbereda sig i tid på ett dylikt läge, antingen genom en militärallians med andra länder eller genom ett militärt samförstånd, som i praktiken närmar sig en allians, varvid givetvis denna allians

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

eller detta samförstånd kan vara inbäddat i en politisk entente av något slag.

Den här angivna ståndpunkten är enligt regeringens mening helt stridande mot vårt lands intressen. Regeringen är övertygad om att en överväldigande majoritet av det svenska folket icke önskar ansluta sig till något stormaktsblock vare sig genom ett uttryckligt alliansfördrag eller genom ett tyst samförstånd om gemensamt militärt upprådande i händelse av en konflikt. Ifall Förenta Nationerna fungerar enligt sitt program bestämmes Sveriges hållning i sådana lägen under beaktande av de förpliktelser, som medlemskapet ålägger oss. Om den nya säkerhetsorganisationen undergräves genom en politisk blockbildning eller om den eljest är förlamad i sin handlingsförmåga, måste vårt land ha frihet att välja neutralitetens väg. Huruvida neutralitetspolitiken i denna tänkta situation är möjlig att genomföra eller icke, beror inte enbart på oss själva, och utsikterna kunna därför inte på förhand bedömas. Men vi önska inte genom förhandsengagemang avhända oss rätt och möjlighet att stå utanför ett nytt krig.

I fråga om riktlinjerna för ett val av sida i internationella sammanhang har i den offentliga debatten den åsikten uttalats, att den politiska regimen i andra länder borde vara avgörande. Enligt denna uppfattning bör det nämligen i fråga om utrikespolitiska förbindelser dragas en bestämd skiljelinje mellan kommunistiskt styrda länder och alla andra stater. Denna skiljelinje bör alltså sätta sin prägel på utrikespolitiken. Stundom nyanseras ståndpunkten så, att det är frånvaron av politisk demokrati, som är den avgörande skillnaden, icke förefintligheten av en kommunistisk regim. I denna form medför tydligen den nämnda ståndpunkten, att ett mycket stort antal främmande länder kommer på andra sidan tuseckstreet i förhållande till Sverige.

Den nuvarande svenska regeringen företräder ett parti, som har den politiska demokratien på sitt program och som under hela sin historia har kämpat för ett demokratiskt styrelseskick och för erkännande av de medborgerliga rättigheter, som vi bruka förbinda med begreppet politisk demokrati. Regeringen vet sig också företräda en överväldigande majoritet av svenska folket i den åskådningen, att ett demokratiskt styrelseskick är ett oföretterligt värde för vårt land. Enligt denna uppfattning höra till de medborgerliga rättigheterna yttrandefrihet, tryckfrihet och församlingsfrihet. Till dem hör också trygghet mot godtyckliga ingripanden från myndigheternas sida mot enskilda medborgare. Dit höra vidare allmän rösträtt och garantier för att rösträtten kan fritt utövas och att uttrycket för folkviljan får en avgörande betydelse för landets styrelse. Det socialdemokratiska partiet sätter en ära i att det haft en väsentlig andel i den demokratisering av det svenska samhället, som ägt rum under detta århundrade. Socialdemokratien har i vårt land också uppställt kravet på ekonomisk demokrati, men detta såsom komplement, och ett viktigt komplement, till den politiska demokratien, ej såsom ersättning för denna. Det svenska socialdemokratiska partiet har sedan gammalt legat i hårda fejder med kommunisterna bl. a. på den grund att dessa underkänna den politiska demokratiens grundläggande principer.

Denna klara och bestämda hållning gentemot politiska riktningar, som hylla diktatur eller en totalitär regim över huvud, får emellertid enligt regeringens uppfattning inte ha till konsekvens att vi eftersträva eller för Sveriges del medverka i en politisk gruppbildning bland staterna, grundad på deras inre regimer. Vi böra tvärtom fasthålla vid den gamla, tidigare allmänt omfattade ståndpunkten, att nationer med vitt skilda politiska, re-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

ligiösa, ekonomiska eller sociala åskådningar och institutioner kunna fredligt leva vid varandras sida.

Härefter lämnades ordet till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet GJÖRES, som anförde: Herr talman! Det mest framträdande draget i efterkrigsårens svenska utrikeshandel och handelspolitik är den starkt ökade spänningen mellan importen och exporten och den utvidgade reglering av utrikeshandeln, som trädde i kraft den 15 mars 1947 och som sedermera utsträckts till en nära nog fullständig kontroll av importen. 1946 uppvisade handelsbalansen ett importöverskott av 839 milj. kr. och de preliminära siffror, som föreligga för år 1947, tyda på att importöverskottet under detta år uppgått till icke mindre än 1 955 milj. kr. De omständigheter, som sammanhånga med denna utveckling, äro visserligen rätt allmänt kända men torde dock för sammanhangets skull böra i korthet angivas. Jag vill först erinra om att det svenska folkhushållet vid tiden för Tysklands kapitulation inom flera viktiga områden hade fört på sina lager i sådan grad, att omedelbara ansträngningar för att öka dessa vore nödvändiga, om näringslivet över huvud taget skulle kunna hållas vid makt. Redan år 1946 satte dessa strävanden sin prägel på importutvecklingen, men på grund av den långa beställningstiden, som industrierna i de krigförande länderna nödgades räkna med, ha leveranser, som redan omedelbart vid krigsslutet eller även dessförinnan avtalats, först under det senaste året kunnat komma till stånd.

De här nämnda faktorerna ge dock icke hela bakgrunden till dagens läge, och man torde få en otillräcklig och i väsentliga avseenden felaktig uppfattning om läget, om man utslutande fäster sig vid importsiffrorna för de bägge senaste åren. Den otillräckliga exporten är i minst lika hög grad som den

höga importen förtjänt att observeras. På grund av den mycket omfattande investeringsverksamheten och den höga bostadsproduktionen ha vi särskilt under dessa år tagit i anspråk en alltför stor del av vår egen produktion och därför icke varit i stånd att för utländska marknader ställa till förfogande större mängder av exportvaror. Denna högt uppdrivna investering och byggnadsverksamhet har icke endast verkat exporthämmande, utan även varit en starkt importdrivande faktor, och detsamma gäller om det betydande köpkraftsöverskott, som varit och är ett av de utmärkande dragen i vår hushållning under denna tid.

Innan jag går vidare i min skildring skulle jag här vilja beröra den svenska kreditgivningen till olika europeiska länder och speciellt till grannländerna vid tiden omedelbart före krigsslutet. Före vapenstilleståndet i maj 1945 hade krediter för icke-kommersiella ändamål lämnats till Danmark, Finland, Nederländerna och Norge för sammanlagt 600 miljoner kronor. Dessa krediter avsågo i huvudsak utgifter för legationsverksamhet, flyktinghjälp, polisutbildning och liknande ändamål. Vidare lämnades vid tiden för vapenstilleståndet och i omedelbar anslutning till detta krediter för kommersiella ändamål samt för konsolidering av fordringar, som uppkommit under kriget, på i runt tal 950 miljoner kronor. Från utgången av juli 1945 ha nya krediter av större omfattning lämnats endast till Polen och Sovjetunionen. Den polska krediten till ett belopp av 121,6 miljoner kronor sammanhängde med Sveriges kolförsörjning. Denna kredit har i nuvarande stund utnyttjats till omkring 105 miljoner kronor. Till den sovjetiska krediten och dess utnyttjande skall jag tillåta mig att återkomma senare i min redogörelse vid behandlingen av nuvarande svensk-sovjetiska handelspolitiska läge. Jag vill här endast fastslå att krediten till Sov-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

jetunionen hittills icke kan anses ha haft någon större inverkan på Sveriges valutaställning.

Vad här redovisats avser statliga kreditåtaganden. Därutöver har förekommit en omfattande enskild kreditgivning, vars storlek icke kan exakt angivas. Denna kreditgivning återspeglar exportindustriernas och de med dem samarbetande bankernas intresse av att — utöver vad de statliga kreditåtagandena medgivit — bibehålla avsättningen på traditionella marknader, oaktat dessa icke äga tillräckliga betalningsmöjligheter.

Inom parentes vill jag slutligen i detta sammanhang endast påpeka ett förhållande, som tidigare ofta framhållits, nämligen att Sverige förutom nu berörda kreditgivning även lämnat bidrag till det internationella återuppbyggnadsarbetet i form av gåvor, vilkas sammanlagda värde torde kunna beräknas till omkring en miljard svenska kronor, inberäknat såväl statliga som enskilda bidrag. Detta innebär ett belopp av omkring 140 kronor per innevånare.

Den hänvisning jag tidigare gjort till import- och exportutvecklingen totalt ger en rätt odifferentierad bild av läget. I ögonblickets situation framstår förskjutningen av vår import till de s. k. hårdvalutaländerna som en minst lika besvärande faktor som själva spänningen mellan import och export. På grund av den tyska produktionens långvariga förlamning har vårt land i mycket väsentlig grad nödgats flytta sina inköp av olika industriella förnödenheter till de länder, som i detta nu kallas för hårdvalutaländerna, där särskilt Amerikas förenta stater spela stor roll. Då marknadsmässiga skäl gjort det omöjligt att i motsvarande grad öka den svenska exporten till dessa marknader, har här uppstått en brist på balans, som är ytterligt besvärande. Visserligen hade vårt land även tidigare ett importöverskott i förhållande

till Förenta staterna, men på grund av att vi traditionellt hade ett exportöverskott till sterlingländerna och även till andra europeiska länder, som tidigare hade konvertibla valutor, kunde en utjämning ske. Sedan nu från och med den 20 augusti 1947 pundet i likhet med många andra valutor är inkonvertibelt, ha vi icke längre denna utjämningsfaktor till vårt förfogande. I detta läge och sedan riksbankens innehav av guld och hårda valutor nått en nivå som icke bör underskridas, nödgas vi etablera ett jämnt balanserat varuutbyte med hårdvalutaländerna, baserat på i stort sett ur våra exportinkomster och s. k. osynliga poster härflytande betalningsmöjligheter.

Detta är det utan jämförelse svåraste av de problem, som den svenska utrikeshandeln i dag erbjuder. Det stod också i centrum för de uppgifter, som i höstas förelades den s. k. export- och importberedningen. Huvuddragen i dess beräkningar ha visserligen meddelats i bihang till statsverkspropositionen, men jag torde ändå böra med ett par ord beröra dem.

Till grund för beräkningarna av den under 1948 möjliga importen har lagts en uppskattning av den totala exporten under år 1948 och det totala värdet av övriga inkomster, som ingå i betalningsbalansen gentemot utlandet. Med hänsyn till landets begränsade valutareserver har importkalkylen i stort sett grundats på det beräknade inkomstutfallet med hänsyn till export, fraktintäkter m. m. Vid beräkandet av exporten har utgångspunkten varit att nuvarande avsättningskonjunktur för svenska exportvaror skall stå sig samt att de under hösten uppnådda priserna för exportens viktigare stapelvaror likaledes skola kunna hållas under 1948. Från dessa utgångspunkter samt med på vissa områden relativt försiktigt skattade volymmässiga ökning av exporten har man kommit fram till en beräknad totalexport för 1948 om 3,5 mil-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

jarder kronor jämfört med en beräknad export under år 1947 av 3,2 miljarder kronor. Bibehållen fred på arbetsmarknaden är givetvis ett villkor för att exportprognosen skall kunna realiseras.

Genom hänsynstagande till andra inkomstkällor — fraktinkomster, turistinkomster m. m. — till skillnaden mellan fobvärden och cifvärden, till svenska kreditleveranser liksom till hemtagande av svenska fordringar i utlandet, där speciellt den brittiska marknaden synes möjliggöra en större import än som genom enbart hänsynstagande till export och fraktinkomster vore möjlig, har man nått fram till en total ram för importen om c:a 4 miljarder kronor jämfört med en beräknad import för år 1947 av 5,2 miljarder kronor och en import 1946 å närmare 3,4 miljarder kronor.

Värdemässigt är sålunda utrymmet för importen större än importen 1946 men avsevärt mindre än 1947 års beräknade import. Volymmässigt torde det — i den mån man kan tala härom med hänsyn till de kraftiga förskjutningar i importen, som äga och komma att äga rum — i gynnsamt fall innebära ungefär status quo i förhållande till 1946. Vad beträffar de s. k. hårdvalutaområdena, d. v. s. i främsta rummet den amerikanska kontinenten, blir den nödvungna importbegränsningen emellertid av sådan storlek att man även värdemässigt kommer långt under 1946 års nivå såsom framgår av följande siffror: importen var 1946 1,9 miljarder kronor, 1947 beräknas den ha uppgått till 2,8 miljarder kronor, medan den för 1948 beräknas bli endast 1 465 miljoner kronor.

Inom den sålunda kalkylerade ramen har man strävat efter att planera importen så, att störningar på produktionsapparaten och särskilt inom exportindustrien skola i möjligaste mån undvikas, samtidigt som nya konsumentransoneringar onödiggöras och

ransonerna för de grundläggande livs-förnödenheterna icke behöva skärpas.

Mot bakgrunden av detta läge ha med flertalet av våra mera betydande handelspartner på den europeiska kontinenten träffats överenskommelser rörande handels- och betalningsförbindelserna. Sålunda ha träffats överenskommelser med Frankrike och Tjeckoslovakien avseende tiden den 1 november 1947—31 oktober 1948, med Belgien och Nederländerna för år 1948, med Italien avseende tiden 1 december 1947—30 november 1948, samt med Finland för tiden 1 februari 1948—31 januari 1949. Dessa överenskommelser ha i ett par fall redan förelagts riksdagen. Så är fallet med de franska och tjeckiska avtalskomplexen. De övriga avtalen komma även inom den närmaste tiden att underställas riksdagen, varför jag saknar anledning att nu gå igenom avtalens innehåll. Mera allmänt kan dock sägas att vi genom dessa uppgörelser ha lyckats i betydande omfattning tillförsäkra oss värdefulla varor. Med ytterligare ett antal länder, nämligen Danmark, Norge och Schweiz, pågå för närvarande förhandlingar.

Jag skall i fortsättningen taga upp till behandling utvecklingen av vår utrikeshandel med några för oss i dagens läge särskilt betydelsefulla marknader, med vilka handeln delvis är reglerad efter andra normer än de som gälla för här berörda kontinentala länder. Jag åsyftar Amerikas förenta stater, sterlingblocket och Sovjetunionen.

Införandet av den kvantitativa importregleringen gjorde det nödvändigt att söka uppnå vissa modifikationer i den svensk-amerikanska handelsöverenskommelsen av år 1935. Denna innefattar nämligen dels en artikel, som stadgar, att eventuella kvantitativa regleringar skola utformas så, att Förenta staterna tillerkännas normal kvotdel av importen, dels en artikel, som i huvudsak stadgar förbud mot varje som helst regleringsåtgärd beträffande ett antal

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

på en särskild s. k. Lista I angivna varor. Förhandlingar beträffande dessa problem fördes under maj och juni månader 1947 i Washington och ledde till en uppgörelse, innefattande väsentliga modifikationer i Sveriges avtalsenliga förpliktelser. Först och främst uppnåddes att Sverige beträffande Lista I-varor kunde genomföra en kvantitativ begränsning under en 18-månadersperiod, fr. o. m. januari 1947 t. o. m. juni 1948, då importen av dessa varor skulle utgöra 150 procent av 1946 års volym. Därigenom kunde Sverige tillgodoräkna sig all den import, som ägt rum under år 1947, innan överenskommelsen slöts, samt all import enligt övergångsbestämmelserna. Av Lista I-varorna hade redan före juniöverenskommelsen importerats så mycket, att 150 %-regeln i stort sett kunde sägas vara uppfylld vid överenskommelsens ikraftträdande. Några undantag härifrån förelågo dock och däribland ett mycket viktigt, nämligen för färsk frukt, närmare bestämt äpplen och päron. Härav skulle vi egentligen enligt 150 %-regeln importera cirka 36 000 ton, av vilka endast 15 000 ton kunde betraktas som fullgjord import. Vi skulle alltså varit skyldiga att ta in ytterligare 21 000 ton. Med hänsyn till den allt ogynnsammare valutautvecklingen ansåg man sig på svensk sida icke kunna infria detta åtagande. Frågan har därför upptagits som en särskild punkt vid de förhandlingar, vilka nu pågå i Washington. Som redan offentligt har meddelats ha amerikanerna prutat högst väsentligt på sina önskemål i fråga om tillgodo-seende av deras exportintressen beträffande äpplen och päron, och den extra belastning av våra valutareserver som nu beräknas komma att uppstå för färsk frukt torde hålla sig vid omkring 4 milj. kronor. Denna siffra bör ses mot bakgrunden av vår totala import från Förenta staterna, som under år 1947 uppgått till över 1,6 miljarder kronor.

Som jag nämnde, förekommer i överenskommelsen med U. S. A. av 1935 även ett stadgande, att Förenta staterna, därest vi införa kvantitativa importregleringar, skola tillerkännas normal kvotdel av importen. Detta är den traditionella amerikanska proportionalitetsregeln, som återfinnes i alla de mest-gynnad-nationsavtal, som Amerikas förenta stater avslutade under Cordell Hulls utrikesministertid på 1930-talet. I praktiken skulle denna proportionalitetsregel innebära, att vi visserligen kunde skära ned importen från Förenta staterna hur hårt som helst med undantag för Lista I-varorna, men att en motsvarande nedskärning måste vidtagas i fråga om vår import från alla andra marknader. Resultatet härav kunde lätt ha blivit, att därest man på grund av dollarbrist måste begränsa importen av en vara från Förenta staterna, man samtidigt måste i samma proportion skära ned importen från andra länder, vilkas valuta vi ha relativt gott om. Vi skulle sålunda nödgas samla på oss valutor, som vi icke kunde fritt använda på det ur svensk synpunkt bästa sättet.

När juniförhandlingarna i Washington inleddes, hade denna »proportionalitetsprincip» ännu icke i något fall uppgivits å amerikansk sida. Som ett resultat av förhandlingarna tillerkändes emellertid Sverige praktiskt taget full rörelsefrihet, när det gällde att utnyttja betalningsmöjligheterna för import även av varor, som Sverige icke hade råd att taga från Förenta staterna. Som ett villkor härför avgav Sverige en förklaring av innebörd att icke genom statliga ingripanden omdirigera sin export på sådant sätt, att våra finansiella möjligheter att köpa från Förenta staterna minskades.

Denna juniöverenskommelse byggde på vissa beräkningar angående våra sannolika betalningsmöjligheter under överenskommelsens giltighetstid men förutsåg förnyade överläggningar för

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

det fall utvecklingen icke skulle svara mot vad man då ansåg sig kunna räkna med. Förnyade överläggningar i Washington upptogs före jul och pågå allttjämt. Därunder har företagits en genomgång av betalningsutvecklingen under tiden juni—december 1947, varigenom oklarheter undanröjts och utgångspunkt skapats för diskussioner rörande praktiska åtgärder eller eventuella fortsatta avsteg från tidigare avtalade principer.

Utvecklingen av det svensk-brittiska varuutbytet hade under 1945 främst kännetecknats av en omfattande svensk export samt en förhållandevis obetydlig import med därav följande relativt kraftig ökning av de svenska pundtillgodohavandena, vilket i sin tur medförde betydande svårigheter för den svenska exporten till imperieländerna. Vid 1946 års förhandlingar hade därför de svenska förhandlarna framför allt ställts inför uppgiften att å ena sidan söka begränsa pundtillflödet och å den andra underlätta den svenska exporten på imperieländerna. De träffade uppställningarna innebar också, att Sverige erhöll full valutamässig frihet beträffande handeln med yttre sterlingområdet, ävensom att såsom högsta gräns för ökningen av de svenska pundbehållningarna under nämnda år fastställdes 15 miljoner pund sterling. Varuutbytet under 1946 kom emellertid att kännetecknas av en väsentligt snabbare ökning av den svenska importen från sterlingområdet än väntat, varför Sveriges behållning av pund sterling vid utgången av 1946 icke var större än vid årets början, nämligen omkring 13 miljoner pund.

Denna tendens gjorde sig fortsättningsvis gällande även under 1947. Under detta år påverkades Sveriges handels- och betalningsförbindelser med England och yttre sterlingområdet i hög grad av den allvarliga pundkris, som den 20 augusti 1947 kulminerade i brittiska regeringens beslut att upp-

häva den pundkonvertibilitet, som i enlighet med det brittisk-amerikanska låneavtalets bestämmelser inträtt den 15 juli.

Sverige var ett av de länder, som före sistnämnda datum stodo inför uppgiften att anpassa gällande finansiella överenskommelse med Storbritannien efter det nya läget. Detta skedde genom en den 14 juli 1947 träffad tilläggsöverenskommelse till 1945 års betalningsavtal. Juliuppställningen innebar, att å ömse sidor medgavs full konvertibilitet för de nettobalanser, som uppkommit i pund, respektive svenska kronor i samband med löpande betalningar mellan å ena sidan Sverige och å andra sidan sterlingområdet samt alla de länder, vilka träffat överenskommelse av liknande natur med England. Sveriges ackumulerade pundbalans av pund sterling per den 15 juli 1947 bands till och med den 31 december 1949. Balansen beräknades vid detta tillfälle till sammanlagt 25 miljoner pund, varav 8,5 miljoner mottagits i samband med överföring av pund sterling från norska konton i enlighet med tidigare mellan de svenska och norska regeringarna träffade kreditöverenskommelser samt 3,5 miljoner pund hänförde sig till 1939 års svensk-engelska finansuppställning. Endast här efter återstående balans på 13 miljoner pund hade sålunda uppkommit inom ramen för 1945 års betalningsöverenskommelse.

Juliuppställningen innebar slutligen, att båda de fördragsslutande regeringarna ägde rätt att med den andra upptaga frågan om ändringar i överenskommelsens bestämmelser, i händelse utvecklingen av den ekonomiska situationen i Sverige eller England skulle motivera detta. Detta innebar för Sveriges vidkommande bl. a. möjligheter att upptaga diskussioner med brittiska vederbörande beträffande frigörande helt eller delvis av den bundna pundbehållningen. Vid datum för konvertibilitetsens upphörande uppgick den svenska

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

pundbehållningen inom tilläggsöverenskommelsens ram till omkring 5 miljoner pund, varför upphävandet av pundkonvertibiliteten för Sveriges del innebar *dels* en eliminering av våra möjligheter att mot dessa pund erhålla guld, *dels även* att uppkomsten av en ytterligare pundbehållning endast kunde disponeras för betalningar inom sterlingområdet.

Vid de nya förhandlingar som läget påkallade blev de svenska förhandlarnas huvuduppgift *dels* att söka utverka kompensation för den sålunda inträffade försämringen i Sveriges möjligheter att förvärva hårda valutor, *dels* förhindra uppkomsten av ytterligare pundbehållningar, som de facto skulle ha inneburit kreditgivning, *dels slutligen* att skapa förutsättningar för ett med hänsyn till såväl omfattning som sammansättning tillfredsställande varuutbyte mellan Sverige och England samt yttre sterlingområdet.

Härvid träffades till en början uppgörelse om betalning från engelsk sida av ett belopp i guld, motsvarande 5 miljoner pund sterling, varjämte den 24 november 1947 slöts ett tilläggsavtal till 1945 års betalningsöverenskommelse, avsett att ersätta tilläggsavtalet den 14 juli. Denna nya uppgörelse omfattar tiden fram till den 31 december 1949.

Vid förhandlingarna förelåg enighet om önskvärdheten av att utöka varuutbytet mellan Sverige och Storbritannien. Med utgångspunkt härifrån uppdrogs också sådana riktlinjer för Sveriges handels- och betalningsförbindelser med sterlingområdet, att betalningarna mellan de båda områdena i huvudsak förutsågs skola balansera. Detta möjliggjordes genom att förutsättningar för ökade leveranser till Sverige från Storbritannien ansågs föreligga.

För att bereda utrymme för säsongmässiga variationer i betalningsläget mellan Sverige och sterlingområdet, — framför allt föranledda av att den svenska exporten av skogsindustriprodukter

koncentreras till viss del av året, — träffades överenskommelse om ömsesidig överdragningsrätt å 8 miljoner pund, över vilket belopp efter den 1 maj 1948 reglering automatiskt skall ske i guld. Skulle emellertid endera parten i slutet av 1949 inneha mer än 5 miljoner pund av den andra partens valuta, skall överskjutande belopp likaledes regleras i guld. Därest betalningsutvecklingen före den 1 oktober 1948 skulle ge vid handen, att den önskvärda balansen icke synes kunna realiseras, äger endera parten rätt att före sistnämnda tidpunkt påkalla sådan guldreglering redan per den 31 december 1948. — Särskild uppgörelse träffades i detta sammanhang även beträffande ömsesidig kursriskgaranti.

Vid förhandlingarna uppgjordes även vissa prognoser beträffande den svensk-brittiska handeln under 1948, varvid den svenska exporten avsågs skola få ungefär traditionell omfattning och sammansättning. Importen från England beräknades komma att bli av väsentligt större omfattning än under föregående år, då ökade brittiska exportmöjligheter förväntades komma att föreligga beträffande bland annat vissa råvaror, maskiner m. m. Med avseende på handelsförbindelserna med yttre sterlingområdet under 1948 förutsågs, att Sveriges varuutbyte med respektive länder skulle äga rum efter i stort sett samma riktlinjer som hittills.

Vid senare förhandlingar i London under december månad träffades närmare överenskommelser rörande vissa ömsesidiga leveranser av större intresse. I detta sammanhang lämnades från engelsk sida utfästelser om leverans till Sverige under år 1948 av bland annat 500 000 ton kol, 50 000 ton järn och stål, maskiner, apparater, textilier, kemikalier etc. Sammanlagda värdet av Storbritanniens leveranser till Sverige under detta år beräknades till 750 miljoner kronor.

Den svenska exporten till Storbritan-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

nien under 1948 kan beräknas få ett totalvärde av omkring 500 miljoner kronor. Huvudpunkterna avse leveranser av kemisk och teknisk massa, trävaror, papper, järn och stål, fisk m. m. Härtill kommer Sveriges traditionella fraktinkomster i pundvaluta.

Jag övergår härmed till en redogörelse för de svensk-sovjetiska handelsförbindelserna.

I augusti förra året sammanträdde de jämlikt avtalen utsedda svenska och sovjetiska ombuden för att fastställa, i vilken utsträckning kreditavtalet och varuutbytesöverenskommelsen genomförts vid halvårsskiftet. I anslutning härtill publicerades å svensk sida en redogörelse för resultatet av prövningen. I denna konstaterades beträffande *kreditavtalet* bl. a., att sovjetiska beställare dittills placerat order i Sverige å utrustning och varor till ett sammanlagt värde av omkring 225 miljoner kronor, avsedda att betalas med utnyttjande av den av svenska staten till förfogande ställda krediten. Man kan nu konstatera, att sedan dess och fram till årsskiftet 1947—48 tillkommit nya beställningar så att avsluten för närvarande uppgå till sammanlagt omkring 280 miljoner kronor. De avse industriell utrustning av de olika slag, som finnas uppräknade i den särskilda listan till kreditavtalet, jämte, inom ramen för den ospecificerade diversekontingenten, beställningar å sammanlagt några tiotal miljoner kronor, beträffande vilka svenskt medgivande till kreditutnyttjande lämnats från fall till fall; bland sistnämnda kunna nämnas en del fartygsreparationer, varom kontrakt tecknats mellan svenska varv och ryska intressenter. De för närvarande som bekant ofta mycket långa leveranstiderna inom svensk verkstadsindustri medföra, att de kontrakterade leveranserna tendera att förskjutas mot slutet av den fem- eller i vissa fall sexårsperiod, som kreditavtalet förutser. En del av de träffade överenskommelserna ha ännu

formen av preliminära uppgörelser, avsedda att sedermera ersättas eller kompletteras med definitiva order eller mer detaljerade kontrakt.

De sammanlagda leveranserna till Sovjetunionen inom ramen för kreditavtalet ha hittills uppgått till omkring 20 miljoner kronor. Krediten har i övrigt tagits i anspråk för att på sätt i avtalet förutsattes reglera särskilda finansiella betalningar, bl. a. ersättning för svensk egendom i Balticum med inemot 40 miljoner kronor, varjämte förskottsbetalningar gjorts på blivande leveranser. Inalles ha ca 70 miljoner kronor disponerats.

De siffror, jag nu återgivit, visa, att det endast är inom en relativt blygsam ram, som kreditavtalet hittills låtit sig realisera. Å andra sidan vill jag framhålla, att svenska företag avgivit offerter på i det närmaste all den utrustning, som i kreditavtalet förutses. Att avslut icke kommit till stånd i större utsträckning än vad jag nyss nämnt, beror uppenbarligen på att köpare och säljare i övriga fall åtminstone hittills icke kommit överens om villkoren, särskilt priserna — en del av offerterna ha för övrigt redan hunnit förfalla. I den mån uppgörelse icke kan komma till stånd om dessa villkor, bl. a. om priser, som enligt uppgift motsvara vad svenska exportindustrier på andra marknader kan få ut för motsvarande prestationer, så måste man tydligen konstatera, att de erforderliga kommersiella förutsättningarna åtminstone tills vidare icke föreligga för ett förverkligande av den i kreditavtalet förutsedda exporten till Sovjetunionen.

Den i augusti publicerade redogörelsen för de svensk-sovjetiska avtalens genomförande innefattade också närmare uppgifter angående det dåvarande läget i avseende å *varuutbytet*. I förra månaden bekantgjordes vidare innehållet i den då träffade uppgörelsen angående varuutbytet under 1948.

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

Överenskommelsen för 1947 förutsåg som bekant ett svensk-sovjetiskt varuutbyte på inalles 200 miljoner kronor. Den export och import, som verkligen kom till stånd inom överenskommelsens ram, uppgick emellertid, såvitt hittills tillgänglig statistik utvisar, till endast omkring 30 miljoner kronor vad utförelsen till Sovjetunionen beträffar, respektive till omkring 55 miljoner kronor, vad beträffar införelsen. Bland exportvarorna må nämnas hästar och nötkreatur till sammanlagt omkring 18 miljoner kronors värde. Importen har till övervägande del bestått av råvaror för industri och jordbruk såsom till exempel kalisalt, koksalt, råfosfat, glaubersalt, asbest och järnskrot. Före importrestriktionernas införande köptes — liksom i andra länder — även i Sovjetunionen en del varor av mera umbrella slag, såsom skinn och pälsverk. Under övergångsbestämmelserna ha däremot från Sovjetunionen inkommit mycket obetydliga poster av dylika varor. Utöver vad överenskommelsen förutsåg, ha vi emellertid genom kontakt med sovjetiska säljare kunnat under 1947 importera bland annat omkring 700 000 ton kolbriketter till ett värde av omkring 30 miljoner kronor jämte bl. a. en hel del textilier från den sovjetiska ockupationszonen i Tyskland.

Den överenskommelse, som i december träffades med Sovjetunionen avseende handeln under 1948 omsluter ett varuutbyte på cirka 70 miljoner kronor. Detta varuutbyte är sålunda till sitt omfång betydligt mindre än vad som ursprungligen förutsågs för 1947. En försiktig bedömning har nämligen visat, att av de svenska produkter, som man å sovjetisk sida vid tidpunkten för decemberförhandlingarna visade sig villig köpa från Sverige, icke större kvantiteter kunde ställas i utsikt för leverans under 1948 än att exporten sammanlagt beräknas till omkring 30 miljoner kronor, huvudsakligen industriprodukter såsom järn och stål (13

milj. kr.) men även nötkreatur för avelsändamål (3,6 milj. kr.). Den sovjetiska exporten till Sverige förutses huvudsakligen komma att bestå av spannmål, bl. a. 50 000 ton vete, vilket givetvis ur svensk försörjningssynpunkt är tacknämligt. I den mån emellertid förutsättningar yppas för en utvidgning av den nu uppdragna ramen, såväl i vad avser exporten till Sovjetunionen — jag tänker då bl. a. på hästar — som importen därifrån av behövliga råvaror, så komma dylika tillfällen å svensk sida att utnyttjas.

Vad beträffar vår handel med de olika ockupationszonerna i Tyskland försiggår denna i huvudsak inom ramen för betalningsuppgörelser, som träffats med respektive den sovjetiska, den sammanslagna engelsk-amerikanska och den franska zonens myndigheter. Bestämmelserna i dessa avtal äro sådana, att betalning måste anses ske i dollars. Detta har medfört, att varuutbytet icke uppnått någon större omfattning utan har inskränkts till svenska inköp av en del varor, som ansetts så viktiga ur försörjningssynpunkt, att betalning i dollars kunnat medgivas, och — på grund av dollarknappheten på tyska sidan — till en mycket begränsad export av svenska hårdvalutavaror. Det måste anses som ett viktigt önskemål att söka skapa möjligheter för en utvidgning av handelsutbytet, vilket i stigande grad skulle kunna tillföra oss för försörjningen mycket värdefulla varor i utbyte mot våra traditionella exportvaror i förhållande till Tyskland. Man har också sedan flera månader arbetat på att söka lösa detta problem. Ehuru jag icke för dagen har möjlighet att lämna några närmare upplysningar härom, tror jag mig dock våga säga, att det nu finnes goda förhoppningar om att man inom ganska kort tid skall kunna åvägbringa en vidgad handel mellan Sverige och Tyskland.

Till sist vill jag något beröra det läge, som uppstått i fråga om våra ekono-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

miska intressen i Rumänien genom de åtgärder, vilka på sista tiden vidtagits därstädes. Kännbar skada har nämligen vållats dessa intressen genom den behandling rumänska myndigheter låtit vissa svenskägda företag undergå. Så till exempel har Svenska Tändsticksbolagets koncessionsavtal med rumänska regeringen av en rumänsk domstol, utan att bolagets representanter ens hörts i målet, förklarats upphävt, bolaget har berövats möjligheten fortsätta sin verksamhet i landet, och dess framställningar om en internationell-rättslig lösning av de uppkomna frågorna lämnats obeaktade. Genom vår beskickning i Bukarest har för rumänska vederbörande framhållits, att svenska regeringen icke kan låta denna behandling av betydande svenska intressen passera obeaktad och kommer att energiskt stödja bolagets berättigade krav på upprättelse och skadestånd. Jag vill i detta sammanhang erinra om att sedan i andra länder, såsom Bulgarien och Jugoslavien, svenska ekonomiska intressen under senare år i olika fall drabbats av konfiskatoriska åtgärder, en ur svensk synpunkt acceptabel reglering av därmed sammanhängande frågor sedermera likväl uppnåts under de svenska myndigheternas medverkan eller med deras stöd. På samma sätt synes man å svensk sida böra uppställa som en förutsättning för att en avtalsmässig reglering av handelsförbindelserna mellan Sverige och Rumänien skall kunna komma till stånd, att rumänska vederbörande bereda svenska intressenter, som i Rumänien tillfogats förluster genom sådana eller liknande åtgärder, som nyss skildrats, tillfredsställande ersättning för den vållade skadan.

Härmed har jag slutat min översikt över våra handelsförbindelser med olika länder, men innan jag avslutar, vill jag också nämna något om de strävanden i fråga om den internationella handels återuppbyggande, som nu äro å bane.

Det system med bilaterala handels- och betalningsavtal, vilket nu beträffande viktiga områden synes vara enda förutsättningen för att utrikeshandeln skall kunna hållas vid liv, stämmer ingalunda med de svenska önskemålen i fråga om det internationella varuutbytet och handels organisation. Från svensk sida har man därför velat stödja de initiativ, som på det internationella området tagits för att söka åstadkomma en förbättring i rådande internationella handels- och betalningsförbindelser.

I första hand vill jag härutinnan erinra om det förslag till en internationell handelsorganisation, vilket för närvarande behandlas vid en internationell konferens för handels- och selsättningsfrågor i Havanna. Redan i oktober-november 1945 hölls i London ett möte av en förberedande kommitté åt vilken Förenta Nationernas ekonomiska och sociala råd uppdragit att utarbeta ett förslag till stadga för en dylik organisation. Denna kommitté bestod av ett stort antal länder representerande olika ekonomiska system och olika geografiska områden, däribland Amerikas förenta stater, Frankrike, Storbritannien jämte flera dominions, Nederländerna, Norge och Tjeckoslovakien. Kommittén utarbetade på grundval av ett amerikanskt utkast ett första förslag till avtalstext. Ett andra möte med denna förberedande kommitté hölls i Genève och pågick under april—augusti 1947. Därvid utarbetades ett mera definitivt förslag till stadga för en handelsorganisation. Denna organisation skulle arbeta såsom ett specialorgan under F. N. och i nära samarbete med Internationella valutafonden samt ha till syfte att arbeta för friare och växande utrikeshandel och därvid särskilt eftersträva uppmjukning och upphävande av de kvantitativa restriktioner, som nu klavbinda den internationella handeln. Organisationen skall vidare verka för tullättna-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

der, förhindra diskriminerande behandling av främmande länders varor och handel samt återställa friare betalningsförbindelser länderna emellan. Sverige har icke deltagit i det förberedande arbetet under mötena i London och Genève men deltagit däremot i den nu pågående konferensen i Havanna. Sveriges deltagande i denna konferens har förberetts genom granskning inom sakkunniga instanser av det ursprungliga förslaget till stadga även om av de ändringar, som tillkommit vid den förberedande kommitténs överläggningar i London och Genève. Särskilt bör nämnas, att handelspolitiska beredningen och 1947 års kommitterade för utrikeshandelsfrågor behandlat ärendet och i ett betänkande den 22 oktober 1947 framlagt de svenska synpunkterna på detta ämne. Frågan var också föremål för behandling vid de nordiska utrikesministermötena i Stockholm den 10—12 maj och i Köpenhamn den 27—28 augusti. Såväl i det ovan nämnda kommittéyttrandet som i de kommunikéer, som utfärdades efter utrikesministermötena i Stockholm och Köpenhamn, kom den principiella ståndpunkten till uttryck, att det i förslaget avsedda samarbetet och organisatoriska åtgärderna på den internationella handels och sysselsättningens område borde med vissa observanda i enskilda stycken, komma till genomförande. Ser man stadgan i stort, synes det mig, att den nya organisationens uppgifter att verka för full sysselsättning och höjd levnadsstandard, utveckling av de ekonomiska resurserna samt friare och växande utrikeshandel utan alltför starka fluktuationer ligga väl i linje med den allmänna målsättning, som under växlande förhållanden gällt även för Sveriges del. En utveckling av utrikeshandeln efter de linjer stadgeförslaget anvisar skulle också stå i god överensstämmelse med de frihandelsvänliga principer, som

traditionsenligt tillämpas i våra internationella ekonomiska förbindelser.

Huruvida stadgeförslaget vid behandlingen i Havanna skall vinna den allmänna anslutning, som synes önskvärd, och om organisationen skall kunna bli effektiv lär det ännu vara för tidigt att uttala sig om. Emellertid synes det löftesrikt att så många länder av olika storleksordning, representerande olikartade system och däribland världens ekonomiskt ledande stater — med undantag åtminstone tillsviðare särskilt av Sovjetunionen — kunnat preliminärt enas om en, låt vara allmänt hållen, gemensam målsättning för handelspolitiken och om sättet för det överenskomna handelspolitiska programmens utförande i praktiken.

I detta sammanhang må även omnämnas att de i den förberedande kommitténs arbete deltagande länderna som ett bevis på sin vilja att i handling omsätta de sålunda angivna handelspolitiska principerna, inbördes träffat ett den 30 oktober 1947 i Genève dagtecknat allmänt tull- och handelsavtal, innefattande bl. a. tullnedsättningar, avseende inalles 45 000 positioner och berörande över hälften av världshandels import. Flera av de ledande handelsnationerna, såsom Amerikas förenta stater och Storbritannien, ha från årsskiftet satt de sålunda överenskomna tullnedsättningarna i kraft.

Ett försök att på det internationella planet lösa de speciella problem, som sammanhånga med Europas ekonomiska återuppbyggnad, utgöres av den i mars 1947 upprättade Ekonomiska kommissionen för Europa i vilken Sverige är medlem. För dessa uppgifter har närmare redogörelse lämnats av utrikesministern.

Ett ytterligare och mera konkret försök till lösning av nu föreliggande allvarliga svårigheter för Europas ekonomiska liv utgör Marshall-konferensen,

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

för vars arbete utrikesministern jämväl redogjort.

Endast en punkt som står i visst samband med denna skulle jag här vilja beröra. Beträffande det ekonomiska samarbetet i Europa återger konferensens rapport, som dagtecknats den 22 september 1947, en deklaration av flertalet i konferensen deltagande länder angående tillsättande av en studiegrupp med uppgift att undersöka möjligheterna för en tullunion. Under hänvisning till att vid det skandinaviska utrikesministermötet i Köpenhamn den 27 och 28 augusti fattats beslut om skyndsamt utredning angående utvidgat interskandinaviskt samarbete i ekonomiska spørsmål — varvid bl. a. frågan om tullunion angivits såsom exempel — deltog Sverige icke i bildandet av denna studiegrupp. Från norsk sida intogs samma ståndpunkt. Vid studiegruppens första sammanträde i Bryssel den 10 november 1947 närvaro dock svenska observatörer, liksom vid den konferens, som nu pågår.

I fråga om det nordiska ekonomiska samarbete, som här berörts, vill jag i detta sammanhang lämna några upplysningar. Vid nyssnämnda nordiska utrikesministermöte i Köpenhamn beslöts, att utrikesministrarna skulle föreslå sina respektive regeringar att utse sakkunniga med uppgift att gemensamt undersöka möjligheterna för en utvidgning av det ekonomiska samarbetet mellan respektive länder. De sakkunniga borde i första hand upptaga frågan om ömsesidigt stöd under den nuvarande efterkrigsperioden till övervägande men även undersöka möjligheterna till ett samarbete på längre sikt, bland annat frågan om ett fullständigt eller partiellt upphävande av tullgränserna mellan de fyra länderna. Svenska och danska delegater ha utsetts, men de norska och isländska regeringarna ha icke ännu tagit detta första steg. Förslag till instruktioner

för de delegerades verksamhet äro f. d. föremål för behandling inom de fyra nordiska länderna. Ett nytt utrikesministermöte planeras äga rum i Oslo den 23—24 februari, varvid även handelsministrarna beräknas närvara, då mötet bl. a. skall behandla det ekonomiska samarbetet mellan de berörda länderna.

Det ligger i sakens natur att de strävanden jag senast berört icke kunna medföra någon omedelbar förändring i våra handelspolitiska förhållanden eller någon lättnad i stundens pressade importsituation. Deras verkningar kunna icke förutsättas göra sig omedelbart gällande, även om man har all anledning hoppas, att de skola leda till framsteg av betydelse för återuppbygandet av den av kriget **svårt** ramponerade hushållningen och utrikeshandeln.

För vår egen del föreligga importproblem av betydande räckvidd som påkalla både myndigheternas och näringslivets allvarliga intresse och ansträngningar.

I nuet och för den närmaste tiden är det framför allt begränsningen i importen från hårdvalutaländerna som bereder det svenska folkhushållet bekymmer, vilka man har anledning befara bli mera kännbara i fortsättningen än vad de just nu äro.

Att ögonblickligt eller på längre sikt upphäva denna begränsning genom en sådan ökning av exporten till hårdvalutaländerna att balans kunde uppnås vid en sådan import, som skulle möjliggöra helt orubbad försörjning med varor från dessa marknader, ligger utanför det marknadsmässigt möjliga. Det är dock för lättande av stundens svårigheter av stor vikt, att näringslivet gör allt vad som är möjligt för att genom en ytterligare exportansträngning lätta hårdvalutaläget.

Den faktor, som är av varaktigt betydelse för återvinnandet av en större rörlighet i utrikeshandeln, ett lättande

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

eller avskaffande av de tyngande regleringarna på detta område och en allmän förbättring av särskilt det industriella försörjningsläget är emellertid den europeiska återhämtningen på det ekonomiska området. Utan en verklig rekonstruktion av produktionsliv och penningväsen i vår världsdel ter sig vår egen ekonomiska framtid dunkel.

Sverige har alltsedan krigets slut gjort efter våra förhållanden betydande insatser för den ekonomiska återhämtningen i en lång rad stater inom skilda sfärer av vår världsdel, och jag vågar tro, att dessa insatser hur blygsamma de än kunna vara sedda mot bakgrunden av de väldiga behoven, dock varit av icke ringa nytta inom olika länder.

Vi äro allttjämt — icke minst för vår egen skull — besjälade av önskan att prestera vad som inom ramen för våra produktionsresurser är möjligt för att underlätta den fortsatta återhämtningen.

De handelsavtal, som vi vid tiden omkring årsskiftet slutit med ett antal länder i vår världsdel, vittna därjämte glädjande nog om att Europa så småningom börjar resa sig efter krigets hårda påfrestningar även om vägen ännu är lång fram till vad man skulle kunna beteckna som normala förhållanden.

Den överenskommelse, som strax före jul träffades mellan Sverige och Storbritannien är både genom sin omfattning och sitt materiella innehåll det mest markanta beviset för denna tendens och ett löftesrikt tecken på vad ett mera utvecklade varuutbyte mellan Europas länder kan komma att betyda för näringslivets utveckling och folkens välfärd. Ett vidare utbyggande av detta varuutbyte mellan alla Europas stater skulle även vara ägnat att befördra våra ekonomiska förbindelser med världen i övrigt.

Härpå yttrade:

Herr OHLIN: Herr talman! Det politiska läget i Europa och världen har under senare år utvecklats på ett oroande sätt. Vi leva tydligen i en mycket otrygg värld. De mindre nationerna kunna i de flesta lägen icke mycket påverka den storpolitiska utvecklingen, men de ha skyldighet att inom ramen för sina möjligheter verka för avspänning och fred. Sverige bör därför stödja Förenta Nationernas verksamhet för lösning av internationella konflikter, undanröjande av konfliktorsaker och fredens bevarande. Man vågar visserligen inte hysa så stora förväntningar på denna organisation som man gjorde för ett eller annat år sedan, men det vore oriktigt att uppges hoppet, att metoden att lösa internationella konflikter genom förhandlingar och medling inom ramen för en internationell organisation skall bli framgångsrik.

Ett resultat av den beklagliga skärpningen av de internationella motsättningarna är en tendens till uppkomsten av två stora, i viss mån varandra motstående block. En målmedveten strävan att skapa ett östblock har länge varit synlig. Som tryck föder mottryck har följden därav blivit tendenser till motsvarande orientering i väster. Någon inbjudan till Sverige från andra makters sida att på ett eller annat sätt ansluta sig till en dylik eventuellt tilltagande blockbildning har veterligen inte utfärdats. Den s. k. Marshall-planen — Förenta staternas generösa erbjudande att stödja europeisk återuppbyggnad — har lett till en glädjande ekonomisk samverkan mellan ett stort antal europeiska stater, men den innebär inte något politiskt engagement av blockbildningstyp. Vårt lands deltagande i detta samarbete innebär alltså inte, att vi anslutit oss till ett västblock lika litet som vi på annat sätt, t. ex. genom det svensk-ryska handels- och kreditavtalet, närmat oss ett östblock. Enligt min mening motiverar nuvarande världspolitiska läge ingalunda, att vårt land

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

gör sådana politiska åtaganden, som skulle binda oss vid en stormaktsgruppering i öster eller väster. Vi böra sträva efter att upprätthålla så goda politiska och ekonomiska förbindelser åt alla håll som möjligt.

Tanken att ett västeuropeiskt politiskt block skulle erbjuda en för Sverige acceptabel tredje linje mellan den amerikanska och den sovjetryska förefaller mig verklighetsfrämmande. Detta av många skäl; bland annat därför att förhållandena i flera av de västeuropeiska staterna äro politiskt instabila, vilket skulle beröva en sådan blockbildning en stor del av dess styrka. Oberäkneliga kastningar i ett sådant blocks politik vore ingalunda uteslutna. För övrigt förefaller det som om den engelske utrikesministern Bevins uttalande för någon vecka sedan ingalunda var så preciserat, att man däri kan inlägga någon plan att bilda ett sådant begränsat västeuropeiskt block. Det förefaller mig riktigt, att den svenska regeringen på tal om detta västeuropeiska samarbete tills vidare intager en avvaktande hållning till planerna på att bilda en västeuropeisk tullunion. Svensk utrikespolitik bör enligt min mening som hittills följa en självständig linje. Ingenting vore mera oklokt, för att inte säga ovärdigt, än att försöka hålla en medellinje mellan tvenne stora politiska block. I stället krävs en självständig hållning åt alla sidor, ett energiskt bevakande av svenska intressen.

Även i Danmark och Norge synas regeringarna och representationerna vara benägna att intaga en sådan hållning. I så fall torde förutsättningarna för ett närmande och samgående mellan dessa tre stater vara gynnsammare än måhända tidigare. Utvecklingen efter kriget har skapat ett nytt världspolitiskt läge, som ställer den nordiska frågan i ny belysning. Behovet av att grannfolk som de nordiska hålla ihop har blivit alltmera uppenbart. Sveriges energiska

strävan att befrämja en utveckling av denna art, att skapa fastare former för denna samverkan, bör naturligtvis ske med iakttagande av att försök att forcera utvecklingen skulle kunna få motsatt verkan än den avsedda. I den ryska radion och pressen har man många gånger uttryckt missbelåtenhet med strävandena till nordiskt samarbete. Man har betraktat sådana strävanden som ett resultat av amerikansk propaganda eller rent ut sagt amerikansk påverkan. Vi, som känna förhållandena i Norden, måste häpna över en sådan okunnighet. Det bör klart sägas ifrån, att vi i vår nordiska politik sakna anledning att taga hänsyn till en propaganda av den art som den ryska radions uttalande utan tvivel utgör. En nordisk neutralitet av den modifierade typ som medlemskapet i Förenta Nationerna förutsätter, ett avståndstagande från storpolitiska engagement synes i nuvarande oklara läge vara den klokaste linjen.

Detta innebär emellertid ingalunda, att Sveriges folk skulle ställa sig andligt neutralt i den tävlan mellan diktatur och demokrati, som är en sida av utvecklingen ute i världen. Svensk demokrati känner samhörighet med demokratierna i andra länder. Den kultur och den på frihet uppbyggda samhällstyp, som frodas i de demokratiska staterna i väster, står vår egen långt närmare än kulturen i diktaturstaterna med sitt för oss främmande krav på politisk likriktning inom kulturlivet. Allt tal om att vi stå amerikansk demokrati och rysk kommunism lika fjärran är vilseledande och oriktigt, alldeles särskilt när det framkommer i utrikespolitiska sammanhang. Svensk kultur är en del av västerlandets. Enighet om att vi inte deltaga i en politisk blockbildning får inte leda oss till den andliga självsnöpning som det innebär att förneka eller förtiga detta samband. Detta bör stå klart, vilken uppfattning man än må ha om ekonomiska samhällssystem i mera be-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

gränsad mening, närmare eller fjärrare socialistiska former, vilket är en helt annan fråga, skild såväl från utrikespolitiska relationer som från kulturella samband.

Utrikesminister Undén höll i somras i Strömstad ett mycket uppmärksammat tal, som av mig i nu berörda hänseende knappast kan betraktas som klargörande. Han uttalade där bland annat följande: »Vad det socialdemokratiska partiet beträffar är redan det faktum att socialdemokratien ur allmänpolitiska synpunkter står främmande både för borgerlig storkapitalism och för kommunism tillräckligt skäl mot att låta utrikespolitiska förbindelser få sin karaktär av den ekonomiska och politiska regim, som råder i andra länder.» Här anges alltså, att denna det socialdemokratiska partiets åskådning i fråga om ekonomiska samhällssystem vore *ett tillräckligt skäl* att inte låta den ekonomiska eller politiska regimen bestämma utrikespolitiska förbindelser. När detta säges i en analys av utrikespolitiska sammanhang är det ägnat att inge det intrycket, att den svenska socialdemokratiens känslor och större eller mindre sympati för amerikanskt samhällssystem å ena sidan och rysk kommunism å den andra sidan skulle vara av betydelse, ja till och med av stor betydelse för vårt lands utrikespolitiska orientering. Det får absolut inte bli fallet. Våra utrikespolitiska relationer böra vara oberoende av vad svensk socialdemokrati tycker och tänker om t. ex. amerikanskt eller ryskt samhällssystem. Det förefaller mig som om den engelska arbetarregeringen har en klarare uppfattning på denna punkt än den, som inte sällan framföres på socialdemokratiskt håll i Sverige. Jag vill med tillfredsställelse konstatera, att utrikesministerns uttalande i dag synes innebära en glädjande precisering på denna punkt, som såvitt jag har kunnat bedöma innebär ett avståndstagande från uttalandet från i somras. Skulle

det vara fallet, vill jag med glädje konstatera detta.

Jag övergår nu, herr talman, till att säga några ord om *de handelspolitiska problemen*. De äro, såsom av handelsministerns redogörelse framgått, så många och så stora, att det knappast skulle vara möjligt eller lämpligt att här taga upp dem till någon mera detaljerad granskning. En sak är uppenbar, nämligen att våra svårigheter under den närmaste tiden, kanske flera år framåt, i mycket hög grad bero på den brist på hårda valutor, vari vi ha råkat. Den som jämför vårt läge på sommaren 1946, då som bekant allra största delen av de av samlingsregeringen beviljade krediterna voro utnyttjade men i alla fall vår ställning med avseende på guld och valutor var exceptionellt stark, kan inte underlåta att göra den reflexionen, att det är en mycket snabb försämring vårt läge har undergått. Att här en oförsiktig disposition från regeringens sida, dess allmänna ekonomiska politik och dess sätt att handha regleringar av utrikeshandeln, har varit väsentligt medverkande står nog numera klart för envar.

Den försämring vårt läge undergått har bland annat åstadkommit, att våra handelsförbindelser med *Förenta staterna* ha fått i väsentliga avseenden omläggas. Det avtal, som gjordes på försommaren 1947, var till en del grundat på bristande kunskaper om vår valutaställning och ledde därför till åtaganden, som man senare har försökt få reviderade, vilket också i viss mån lyckats. Det kan sägas att en dubbel revision av vårt avtal med *Förenta staterna* har ägt rum eller pågår.

Även när det gäller våra förbindelser med *Storbritannien* har utvecklingen blivit en något annan än man väntat sig. Vårt behov av importvaror ledde till att kreditgivningen till *Storbritannien* under andra efterkrigsåret, från sommaren 1946 till sommaren 1947, blev av mycket ringa storleksordning

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

jämfört med den vid avtalets ingående väntade.

En fråga, som jag tror intresserar inte bara riksdagen utan hela svenska folket, är huruvida inte även våra förbindelser med *Ryssland* i detta nya läge måste undergå en modifikation. Har inte försvagningen av vår valutaställning konsekvenser, inte bara för våra handelsförbindelser och kreditförhållanden västerut, våra möjligheter att t. ex. betala amerikanska varor, utan också för våra möjligheter att ge kredit österut? Man måste med beklagande konstatera, att det varuutbyte som överenskommits för 1948 mellan Sovjetunionen och Sverige är av mycket ringa omfattning, 30 å 35 miljoner kronor i vardera riktningen. På frågan varpå detta kan bero svarade handelsministern, att Sveriges exportförmåga beträffande de varor, som Sovjetunionen ville köpa, var begränsad, och därför kunde det inte bli ett större varuutbyte. Konsekvensen av en sådan ståndpunkt är ju den, att Sovjetunionen genom att vara ointresserad av att köpa den ena eller andra svenska varan, som vi kunna leverera, och genom sin önskan att koncentrera köpen på sådana varor, som vi inte kunna leverera, har möjligheter att reducera varuutbytet efter behag! Det är otillfredsställande. Men framför allt måste man fråga sig: finns det inte möjligheter att i detta helt nya läge, där själva varuutbytet hotar att bli långt mindre i relation till kreditleveranserna än man tidigare planerat, överföra vissa av de svenska leveranser, som annars skulle ha fullgjorts enligt kreditlistan, till varubyteslistan? Det fanns ingen mera bestämd principiell skillnad mellan de varuslag, som hänfördes till kreditleveranser, och dem, som placerades på varubyteslistan. Det gäller i båda fallen ett mycket stort antal varor, produktionsmedel eller varor avsedda att tillverka produktionsmedel. Genom en sådan överföring skulle det vara rela-

tivt lätt att bibehålla en rimlig proportion mellan de svenska leveranser till *Ryssland* som bli betalade och dem som ske på kredit.

Vid bedömningen av detta varubytesavtal på 30 till 35 miljoner kronor bör man erinra sig två saker. För det första, att det från svensk sida vid de förhandlingar, som först upptogs med *Ryssland*, var en uttrycklig förutsättning att tillförseln från *Ryssland* av varor av betydelse för det svenska produktionslivet skulle vara mycket väsentlig. För det andra, att när man från oppositionshåll vid debatten i kamrarna om det svensk-ryska avtalet kritiskt belyste siffran 100 miljoner kronor för varuutbyte i vardera riktningen, förklarade dåvarande handelsministern Myrdal, att det inte alls var fråga om att varuutbytet skulle hållas vid denna siffra. De båda staterna hade ju åtagit sig att höja beloppet, att eftersträva en betydande ökning av varuutbytet. Men nu måste vi i stället konstatera, att långt därifrån varuutbytet i själva verket tycks sjunka till en tredjedel eller mindre av den då såsom låg betecknade siffran. Det vore av utomordentligt stort intresse, ifall man från regeringsbanken kunde belysa frågan om det varuutbyte, som Sverige nu kommer att ha med *Ryssland*, och det varuutbyte, som Norge gjort upp om med *Ryssland*. Man har nämligen det intrycket, att det norska varuutbytet är väsentligt mera omfattande, och man frågar sig om det inte hade varit möjligt även för Sverige att uppnå en sådan större tillförsel av varor, på vilka knapphet råder i Sverige. När nu detta varuutbyte undergått en så stark begränsning är det ju iögonfallande och uppseendeväckande, att de svenska kreditförbindelserna till Sovjetunionen kvarstå oförändrade.

Statsrådet Gjöröes upplyste om att tills vidare ryska beställningar på ungefär 280 miljoner kronor hade accepterats. Såvitt jag kunde uppfatta lämnade han inga informationer om hur regeringen

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

tänker sig dispositionen av det återstående beloppet. För mig står det klart, att liksom Sveriges ekonomiska läge från 1944 till 1946 har undergått en sådan förändring att det — som redan framhölls i denna kammare vid frågans behandling — var berättigat och nödvändigt att eftersträva ett mera begränsat avtal, så har sedan hösten 1946 Sveriges ekonomiska läge undergått ytterligare en väsentlig förändring av sådan natur, att den inte kan underlåta att påverka våra handelspolitiska förbindelser icke endast västerut utan även österut. Ty våra möjligheter till export och kreditutfästelser utan att skada allvarliga svenska försörjningsintressen äro nu uppenbarligen långt mindre än vad man tänkte sig ännu så sent som på hösten 1946. I vad mån denna försvagning av vårt ekonomiska läge under senaste halvtannat år beror på regeringens ekonomiska politik är en sak som i detta sammanhang kan lämnas åsido.

I detta läge måste man till regeringen rikta den frågan, huruvida regeringen har övervägt spörsmålet om upptagandet av förhandlingar om en revision av det svensk-ryska avtalet, och i anslutning därtill be att få upplysning om hur man tänker sig fortsättningen i avseende på mycket betydande ej utnyttjade kreditbelopp. Är det kanske meningen att det skall kunna utnyttjas under den tidsperiod, som kommer efter den som detta avtal egentligen avsåg, nämligen fem till sex år? För mig står det klart, att ett fullgörande av avtalet utan några modifikationer skulle innebära en mycket allvarlig belastning på vårt ekonomiska liv. Man måste också resa frågan, huruvida den hastighet, med vilken kreditgivningen till Ryssland skall utnyttjas, skall bli beroende av varje enskild svensk företagares leveransvilja och leveransförmåga till priser, som Sovjetryssland vill acceptera, utan hänsyn till Sveriges ändrade ekonomiska läge. Fullständig passivitet från regeringens sida

förefaller att leda till slutsatsen, att eftersom svenska offerter ha givits på betydande belopp, bli de faktiska kreditleveranserna helt beroende av den faktor jag här nämnt.

Bankofullmäktige uttalade för några månader sedan, att enligt deras mening hade vårt ekonomiska läge undergått en sådan förändring, att det var nödvändigt med förhandlingar åt alla håll för att minska de icke nyttjade kreditbelopp, varom tidigare överenskommelser träffats. Det är samma synpunkter som jag för min del ansluter mig till. Finansminister Wigforss svarade då omedelbart i pressen, att man inte fick läsa bankofullmäktiges uttalande på det sättet, utan han föredrog att fästa uppmärksamheten uteslutande på en annan passus i yttrandet, som gäller återbetalning av tidigare givna krediter. Med finansministerns eljest stora förmåga att göra distinktioner väckte det betydande uppmärksamhet, att bankofullmäktiges uttalande om två så skilda saker som å ena sidan återbetalning av förut givna krediter och å andra sidan behovet att åstadkomma en minskning av ännu onyttjade kreditåtaganden — givetvis genom överenskommelser om revision — skulle sammanblandas. Finansministern förordade i stället för förhandlingar om en begränsning av icke ianspråktaga krediter, att man skulle inrikta sin uppmärksamhet särskilt på uppgörelser med Danmark och Norge om återbetalning av vissa till dessa länder givna krediter, för vilka ingen återbetalningstermin hade fixerats. Det må observeras, att detta finansministerns uttalande hänför sig till ett läge, där bankofullmäktige på grund av omsorgen om Sveriges bristande och svaga internationella likviditet påyrkat särskilda åtgärder. Det var i detta läge som finansministern ville att vi skulle särskilt tänka på att försöka pressa Danmark och Norge att återbetala dessa krediter, för vilka ingen bestämd betalningster-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

min hade fastställts, och därigenom väsentligt stärka Sveriges finansiella läge. Jag tror det vore av betydelse, om man från regeringshåll kunde något klarare belysa hur man ser på detta problemkomplex. Kanske har finansministern här inte gjort sig själv rättvisa. Kanske har han blivit missförstådd i pressen eller också uttalat sig så kortfattat, att hans ståndpunkt inte på ett rättvisande sätt blivit klargjord.

Herr talman! Jag skulle även vilja erinra om att handelsministern beträffande kreditavtalet uttryckte sig ungefär på det sättet, att tills vidare tyckas inte förutsättningar föreligga för förverkligande av kreditavtalet. Jag måste därför efterlysa regeringens praktiska slutsatser av detta handelsministerns konstaterande.

Den fråga jag här vidrört är av stor betydelse för vårt ekonomiska framtida läge. Men jag tror att den är viktig även ur en annan synpunkt. Jag tror att dess handläggning kommer att betraktas som ett tecken på hur regeringen bedömer det uppenbara kravet på ett självständigt svenskt uppträdande och försvar av svenska intressen åt alla sidor utan räddhåga. Det får inte finnas den minsta grund för antydningar om att svensk handels- och kreditpolitik anlägger andra synpunkter i det ena väderstrecket än i det andra.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att taga upp en enda liten punkt i herr Ohlins anförande. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att han inte hade några erinringar att göra mot den deklaration som innefattades i mitt anförande. Men han drog fram ett yttrande, som jag fällt i ett tal i Strömstad förra året, och polemiserade en smula mot det. Jag vill först ge mitt erkännande åt att detta uttalande nu kom i en riktig version och inte i den förvanskade version, vari det figurerat i en eller två

av folkpartiets tidningar och utgjort underlag för vidlyftiga spekulationer. Men fastän herr Ohlin hade citatet korrekt, gav han det en högst besynnerlig uttolkning. Det var ju så att jag hade sagt, att redan det faktum, att svensk socialdemokrati står främmande både för borgerlig storkapitalism och kommunism, var i och för sig tillräckligt skäl att inte låta frågan om den inre regimen inverka på landets utrikespolitik. Såvitt jag förstår menar herr Ohlin också, att en sådan fråga inte skall inverka på utrikespolitiken. Men han ville få fram ur detta yttrande den uppfattningen, att jag hade sagt raka motsatsen mot vad jag sagt, alltså att våra sympatier i förhållande till främmande länder skulle bestämmas efter den politiska regimen. Mitt yttrande var ett argument mot att man skall låta utrikespolitiken bestämmas av de inre regimerna. En socialdemokratisk regering kan inte ha ett annat förhållande och driva en annan utrikespolitik t. ex. gentemot Danmark, om där sitter en borgerlig regering i stället för en socialdemokratisk regering. Vi kunna inte välja ut de av socialdemokratiska regeringar styrda länderna och säga, att vi gentemot dem skola driva en vänligare utrikespolitik än gentemot andra.

Såvitt jag förstår har herr Ohlin i sak samma ståndpunkt, men han lägger in en fullkomligt rosenrasande felaktig tolkning i mitt uttalande. Jag vill hoppas att jag inte skall få se denna nya form av missförstånd sedermera figurera i pressen.

Herr **OHLIN** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill bara med tillfredsställelse ta fasta på innebörden av utrikesministerns förklaring. Men jag vill även, med anledning av utrikesministerns påstående att jag gör mig skyldig till en rosenrasande felaktig tolkning, framhålla att vad utrikesministern nu säger skulle han naturligtvis ha kunnat ut-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

trycka med att säga, att frågan om vi socialdemokrater stå närmare eller fjärrare borgerlig storkapitalism eller kommunism är *irrelevant* för frågan om vilken utrikespolitik vi skola föra. Men det sade han inte, utan han sade att socialdemokratiens ställning till dessa ekonomiska system var *ett tillräckligt skäl* varför man inte skulle låta hänsynen till de politiska systemen vara bestämmande. Härav kan man mycket väl draga en hel del slutsatser, som utrikesministern säkert förstår.

Sedan vi nu fått en precisering av utrikesministerns yttrande är det kanske onödigt att vidare taga kammarens tid i anspråk med en diskussion om det samma.

Vidare yttrade:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag är glad åt att herr Ohlin nu har förstått mig. Men jag måste säga att det är en ytterligt konstlad tolkning som han lade in i mitt yttrande. Jag säger ju att den omständigheten, att socialdemokratien står i motsättning till olika andra politiska och sociala samhällsordningar, i och för sig är ett tillräckligt argument för att inte låta utrikespolitiken bestämmas av inrikespolitiska förhållanden. Jag medger gärna att detta kan sägas på flera olika sätt, t. ex. så som herr Ohlin säger det. Vanligen kan en banal sanning uttryckas på många sätt, och kanske herr Ohlin gav en bättre formulering än jag.

Jag är emellertid tacksam för att detta inte längre skall utgöra ett argument i den politiska striden.

Herr **LUNDSTEDT**: Herr talman! Hans excellens herr utrikesministern berörde i början av sin redogörelse en sak, som mycket ofta missförstås, nämligen stormakternas vetorätt i rådet. Av skäl, som jag nu inte skall inlåta mig på, instämmer jag helt och fullt

med honom. Det kan väl, såsom han också antydde, sättas i fråga att modifiera denna vetorätt; dock icke såvitt den avser s. k. sanktioner. Ty i fråga om dessa har vetorätten betydelsen att motverka Förenta Nationernas sönderfallande. Och detta sönderfallande vore olyckligt, ty så länge FN består ha vi dock däri en viss barriär mot kriget.

Mitt egentliga anförande föranledes emellertid av slutet av hans excellens' redogörelse. Hans excellens återopade sig på ett uttalande av 1945, att vår politik icke finge gå ut på deltagande i stormakternas blockbildning. Det föreföll mig, som om hans excellens något förenklade problemställningen. Han talade om att välja sida i ett krig eller att på förhand avsluta en militär allians. Han opponerade mot en blockbildning, grundad på överensstämmande inrikespolitiska regimer. Men han tog aldrig upp frågan om bildande av ett verkligt västerländskt statsförbund. Det är visserligen sant, att detta *förutsätter* en viss överensstämmelse i delstaternas inre regimer. Men det kan inte sägas vara *grundat* därpå. Ett sådant förbund vore grundat på en gemensam önskan hos dessa stater att kunna stå så pass starka, att de icke komme att slås med fördärv. Det är inte skillnaden i och för sig mellan olika ideologier som här spelar in, utan det är den *ena* ideologiens fientlighet och aggressivitet, som bildar motivläget.

Även om hans excellens inte berörde mitt uttalande i remissdebatten angående Sveriges och Skandinavien uppgående i en större utrikespolitisk demokratisk enhet — om man så vill Europas förenta stater — är det dock tydligt av vad jag nyss sagt, att han inte gillar den ståndpunkten liksom inte heller utgångspunkten för det samma. Denna utgångspunkt utgöres därav, att vår neutralitet i motsättningen mellan Östern och Västeuropa är en inpraktikabel linje och i allt fall något, som i längden kommer att bli

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

olycksdigert för oss. Risken synes mig alltför stor, att den linjen så småningom skall leda till vår associering under Sovjetryssland med de övriga randstaterna från Norra ishavet ned till Svarta havet. Om hans excellens realiter, såsom han antydde, har folkflertalet på sin sida, synes mig ganska tvivelaktigt. Möjligen har han pressen i det hela på sin sida. Pressens verkliga inställning har jag inte någon klar uppfattning om, men en stor tidning skrev nyligen så vackert — och det skedde under instämmande från andra tidningsorgan — att Skandinavien, också därest ett västerländskt statsförbund bildades, borde bevaras såsom en »neutral ö» mellan Sovjetunionen och Västerlandet. Detta låter mycket oskyldigt; men jag anser det, för min del, vara att spela hasard. Och en nation får inte spela hasard. En nation får inte ta andra risker än dem, som äro absolut oundvikliga. Vi skulle kanske genom en sådan neutral politik — jag säger kanske, det är dock ytterligt oviss — till en början, det vill säga i fall av ett snart förestående krig, materiellt kunna vinna på densamma. Men det berodde dock på ting, som omöjligen kunde förutsägas, bland annat på vilka vägar ett nytt världskrig komme att spränga sig fram.

Men vad jag framför allt finner det angeläget att här erinra om, det är att hela denna neutrala inställning skulle betyda, att vi hade kastat yxan i sjön och stode där hjälplösa utan annat stöd än vår kolartro på Österns chevalereska och rättrådiga respekt för gränserna kring vår demokrati. Hur går tron på en sådan respekt att förena med vad vi i en mängd andra länder ha sett om samarbetet mellan Sovjetunionen och dess femtekolonner i utlandet? Denna Sovjets respekt för våra gränser vore såsom garanti för oss så mycket mer beundransvärd och otrolig, som de sovjetkommunistiska världsutbredningstendenserna, om de inte stäckas, förr eller senare måste medföra intresse för

Sovjet av territorium direkt vid Väst-kusten eller kusten av Atlanten.

Må slutligen, herr talman, en reflexion vara tillåten, en reflexion som inte iorde kunna betraktas såsom ovidkommande i detta ämne. Vad det ytterst här rör sig om är den stora, allt annat överskuggande frågan om beståndet eller undergången av den västerländska civilisationen. Om det europeiska västerlandet lyckas skrapa ihop alla sina tillgångar, då blir det visserligen en maktfaktor att räkna med för Östern, men det blir dock, väl att märka, blott en sådan faktor i *svagaste* laget. Hur skall det väl då gå, om det ena landet efter det andra vägrar sin medverkan till detta västerländska förbund i förhoppning, att dess neutralitet skall komma att respekteras? Med den metoden kommer Europa att varda barbariserat, utan att ett enda svärdsslag har behövt falla.

Det händer understundom, att ett helt land, eller riktigare ett helt folk råkar in under ett övermäktigt moraliskt tryck. Kan svenska folket i dessa dagar undfly ett sådant tryck? Såsom delägare i den europeiska kulturen borde vi dock känna det som vår moraliska plikt att göra något för denna kultur. Söker man fanna hela vidden av dessa fruktansvärda olyckor, som redan drabbat eller aktuellt hota Västerlandet, blir man djupt pessimistisk angående vår kulturella framtid. Och dock vill jag bekänna, att vad som fyller mig med den största oron, det är inte dessa olyckor i och för sig, utan det är vår lojhet — icke bara *vårt* lands utan alla de demokratiska folkens i Europa — vår passiva, stundom ganska likgiltiga åskådning av vad som skett och sker. *Hur* kunde man låta det gå så långt i Tyskland, att Hitlerdiktaturen blev en verklighet? *Varför* stäcktes icke Hitlerdiktaturen i sin linda, innan den ännu hunnit stampa fram sina förstörelseverktyg och sina arméer? *Varför* drev man den befängda parollen »kapi-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

tulation utan villkor» och möjliggjorde därmed den ryska ockupationen av snart sagt halva Tyskland? Det är denna lojhet från Västeuropas sida för faran från öster, som mest ängslar mig, ty den påminner om den förslappning, som i alla tider har föregått de stora kulturernas undergång. Det är vår egen, våra grannländers och de övriga demokratiernas alltför passiva inställning till sitt eget framtida öde, det är denna passiva inställning som verkar på mig — och kanske också på andra, det vill jag hoppas — som ett varnande och skrämmande symptom på den europeiska civilisationens dekadans. — Äntligen har dock England hissat sina signaler till demokratiernas enande. Måtte det inte ha skett för sent, och måtte vi själva djupt och allvarligt lyssna till dem!

Undertecknad har ju aldrig varit och inte heller betraktats såsom någon politiker i egentlig mening. Jag torde därför inte heller i den egenskapen kunna komprometteras, när jag nu säger, att jag aldrig riktigt förstått denna inte bara häftiga utan rent av hätska och fientliga inrikespolitiska kamp, som vi i dessa dagar föra mot varandra. Jag menar inte, att den politiska bataljen skulle avblåsas, men jag menar, att det finns ett problem, som reser sig skyhögt över alla motsättningar mellan hr Erlander å ena sidan och hrr Ohlin, Domö och Pehrsson-Bramstorp å andra sidan, ett problem som på identiskt samma sätt och i identiskt samma grad angår alla de fyra svenska partierna. Jag inser väl, att olika åsikter ärligen kunna hysas angående lösningen av detta problem, också om jag själv har den brinnande övertygelsen, att vårt utrikespolitiska uppgående i ett demokratiskt statsförbund utgjorde den bästa för att inte säga enda lösningen. Vad jag nu uttalar är därför endast en förhoppning — tyvärr sannolikt alldeles fåfäng — att de fyra svenska partierna ville *samverka såsom ett enda parti* i

denna fråga, i frågan om försöket att lösa vårt lands största och mest ödesdigra problem.

Till allra sist, herr talman, önskar jag till undvikande av missförstånd såväl av det anförande jag nu hållit som av det jag höll i remissdebatten understryka en sak. Blott den som *vill* missförstå, blott den som *vill* provocera fram misshälligheter eller som *syftar till* att dölja mot vårt land och dess statskick fientliga intressen — blott en sådan person skulle kunna påstå, att en strävan från vår sida att få till stånd ett demokratiskt statsförbund i Europa skulle ha en mot Ryssland aggressiv riktning. Detta vore lika omotiverat, lika galet som att påstå, att vi håller oss med en armé och en flotta för att kunna angripa Ryssland. Om Sverige verkligen ginge in för Europas förenta stater, så skedde detta dels såsom vårt bidrag till uppbyggandet av en statsbildning som hade kraft att skydda freden och civilisationen i Europa och dels, herr talman, såsom mera omedelbart *försvar* — såsom aggressivitet mot ingen! — utan såsom *försvar* för vår demokrati, tillkommen och skapad växelvis genom arv och tillkämpat förvärv under ett halvt årtusende.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Jag skall inskränka mig till ett kort anförande i anslutning till regeringens utrikespolitiska redogörelse och deklaration här i dag. Handelsministerns senare lämnade handelspolitiska översikt kan väl också föranleda åtskilliga kommentarer. Sådana torde också komma från senare talare, för egen del finnes det möjlighet för mig att återkomma om jag så önskar.

Utrikesministern började sin redogörelse med att erinra om att det inter-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

nationella läget ännu icke stabiliserats efter kriget, varken i politiskt eller i ekonomiskt hänseende. Han underströk vidare, att motsättningarna mellan makterna synbarligen hota att paralysera Förenta Nationernas verksamhet. Utrikesministerns utgångspunkter äro dess värre alltför riktiga, och därmed följer också för vårt land en känsla av osäkerhet och oro inför framtiden.

Den rapport som sedan följde över den svenska delegationens arbete och ställningstagande — eller kanske vi böra säga frånvaron av ställningstaganden i vissa frågor — skall jag inte kommentera. Av redogörelsen framgick ju vilka svårigheter som möta, när denna världsomspännande säkerhetsorganisation skall söka nå fram till positiva åtgärder. Vårt land har uppriktigt och helhjärtat anslutit sig till Förenta Nationerna för att efter måttet av sina krafter medverka till fredens bevarande i världen. Våra förhoppningar på framgång för Förenta Nationerna voro nog från början icke överdrivet optimistiska, och nu äro de starkt förminskade. Konsekvenserna av en sådan utveckling böra vara självklara. Vårt militära försvar får inte eftersättas, och det vore oförsvarligt att inte taga hänsyn till det förändrade utrikespolitiska läge, som nu föreligger.

Utrikesministern meddelade, att samarbetet mellan de nordiska länderna återupptagits och utvecklats. Att så skett måste hälsas med stor tillfredsställelse. Inte minst de gångna årens hårda lärdomar böra ha lärt oss hur beroende vi äro av varandra, både andligt och materiellt, och hur omöjligt det är för de nordiska folken att tänka sig en framtid utan nationell frihet. Jag delar helt och fullt regeringens uttalanden, att mycket är att vinna i framtiden genom ett vidgat och mera planmässigt nordiskt samarbete. En samverkan, grundad på gemensam livssyn, är ingen »blockbildning» i storpolitisk bemärkelse utan ett naturligt uttryck för frändefolks önskan att stödja varandra.

Sextonstatskonferensen i somras i Paris, i vilken också Sverige deltog, framskapade reella resultat. Slutberättelsen hade ju för övrigt något att säga vår egen finansminister Wigforss. Även om denna plan inte kan fränkännas storpolitiska motiv, angriper den Europas ekonomiska ohälsa och har ställt en diagnos, som vi ha anledning att draga lärdom av. Den europeiska »budget» för försörjningen, som här gjordes upp, vittnar om att vägen till tillfrisknandet är lång. Vi måste för vår del bjuda till allt vad vi kunna för att återställa ekonomisk hälsa.

Det tyska problemet står i förgrunden. Så länge en lem lider, lider hela kroppen. Centraleuropa har såsom produktionscentrum varit av utomordentlig betydelse för hela världen. Vårt eget lands ekonomiska utbyte med Tyskland och Österrike har varit av avgörande betydelse för svensk ekonomi. Om Sverige i det internationella samarbetet kan göra någonting för att befrämja återhämtningen i Tyskland, så måste vi göra det. Varje plan, som har denna återhämtning till syfte, måste få svenskt stöd, om detta kan givas. Politiska strävanden lägga tyvärr hinder i vägen för ekonomiska nödvändigheter. Man frågar sig när det ekonomiska förnuftet på detta område skall få verka till samtliga parterers gagn.

Det som tilldrog sig största uppmärksamheten i utrikesministerns tal var nog vad han kallade »allmänna synpunkter på svensk utrikespolitik». Utrikesministern anknöt till regeringsförklaringen den 22 oktober 1945 och erinrade om att då uttalades dels en förhoppning att en blockbildning ej måtte komma till stånd inom Förenta Nationerna, dels en föresats från svensk sida att, om så ändock skedde, ej låta sig drivas in i en sådan blockbildning. Om den ståndpunkten voro vi eniga. Mycket har hänt sedan dess, och världsbilden har hunnit förändra sig, tyvärr till det sämre.

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

Trots detta finner jag det klokt, att Sverige så länge som möjligt och inom Förenta Nationernas ram fullföljer den utrikespolitiska kurs, som Sverige under ett århundrade till lycka för landet följt, nämligen att stå utanför politiska blockbildningar och stormaktsallianser. Denna vår självständiga utrikespolitiska linje får dock ej hindra oss från att medverka, så långt vi förmå, i världens återuppbyggnad och att bestämt hävda vår uppfattning om rätt och demokrati. Vi deltaga i Marshallplanen därför att denna siktar till Västerlandets ekonomiska tillfrisknande och uppbyggandet av en beboelig och dräglig värld för människorna. Vi kunna inte pruta på våra rättsideal under förmenande att neutraliteten skulle kräva detta. Därför ha vi rätt och plikt att i dag förklara, att vad som nu sker i kedjan av osteuropeiska stater som gränsa till Sovjetunionen, det står emot vår uppfattning av nationell frihet och folkfrihet.

Regeringens deklaration att den företräder ett parti, som har den politiska demokratien och erkännandet av de medborgerliga rättigheterna på sitt program, kan med fördel utvidgas ätt gälla den överväldigande delen av vårt folk, oavsett partitillhörighet. Kommunisterna utgöra undantaget, när de ansluta sig till en ideologi, som är väsensfrämmande för de folk, som bekänna sig till den politiska demokratien. Här måste rågången hållas klar. Erfarenheten från andra länder ger oss den bestämda lärdomen, att man inte kan kompromissa med kommunisterna.

Till sist, herr talman! Två världskrigs stormar har vårt land bestått. Efterverkningarna av det första kunde vi klara med lugn och besinning. Vi befinna oss nu mitt i efterverkningarna av det andra världskriget. Med samfällida ansträngningar böra vi också söka komma igenom dessa svårigheter. Svensk utrikespolitik har i regel varit entydig. Den har icke nu förändrat karaktär, varom man säkerligen också är medveten

utomlands. Där fredens och samarbetets goda krafter göra sig gällande, där, herr talman, skall man också kunna räkna med svensk medverkan.

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP: Herr talman! Det var tillfredsställande att få en samlad redogörelse för det arbete som pågår för att försöka åstadkomma den fred, som säkerligen alla världens människor önska. Det har ju framgått av all tidningspress att svårigheter föreligga, men det är självklart att man får en bättre överblick över detta när man får denna samlade redogörelse, som utrikesministern här i dag har lämnat.

Tyvärr måste man konstatera, att trots den plåga som övergått alla människor och den förstörelse som övergått hela världen ha de ledande inom de olika nationerna ännu inte haft förmåga att få tillit till varandra. Det är naturligtvis så, att bristen på tillit, eller rättare sagt det misstroende staterna hysa mot varandra, fördröjer den läkning av de stora såren i världen, som åstadkommits genom kriget. Man skulle kunna säga att vi för närvarande, efter det krigstillstånd som varat i nära sex år, leva på en vulkan. Att vi leva på detta sätt är beroende på många olika faktorer. Trots allt förefaller det mig som om man på det humanitära området utträttat stora saker för den lidande mänskligheten. Även om det skulle kosta pengar att åstadkomma förbättringar på det ekonomiska området, får man i alla fall ha i minnet, att så länge en lem lider, när det gäller en levande varelse, så lider hela kroppen. Så länge några eller många nationers tillstånd inte är tillfredsställande, så länge återverkar detta även på invånarna i de nationer, som egentligen skulle föra en bättre och friskare tillvaro. Av den anledningen vilja vi uttala den förhoppningen, att det skall gå att finna vägar att komma fram till ett positivt resultat när det gäller att bygga upp en sönderslagen värld. Jag vill där-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

för uttrycka den önskan, att vi på alla sätt det över huvud taget är möjligt böra medverka i det samarbete på det ekonomiska uppbyggnadsområdet, som kan åstadkommas på Förenta Nationernas grund, där det nu över huvud taget finns möjligheter för alla till organisationen anslutna stater att deltaga. Det är därför jag från mina utgångspunkter med tillfredsställelse konstaterar den uppfattning utrikesministern här gav uttryck för och som var den svenska regeringens ståndpunkt.

Man kan ju förstå vilka svårigheter det innebär för de förut stridande parterna att förstå varandra — här gäller det ju människor med olika ideologier — när till och med vi här i Sverige ha skilda uppfattningar i politiska ting, men där vi försöka samsas om små formaliteter i de olika detaljerna. När vi se på svårigheterna att läka såren i världen och bygga upp en ny värld, fråga vi oss hur detta tillstånd egentligen uppkommit. Vi gå tillbaka i tiden och tänka efter, hur förhållandena voro. Att regimen i Tyskland blev sådan den blev, det berodde på att de politiska partierna i det landet inte hade möjligheter att finna en förnuftig lösning på vare sig sysselsättningsproblemet eller andra mänskliga problem, varför utvecklingen fullständigt avstannade. Det är självklart att befolkningen i ett land, som misströstar om framtiden, drivs till olyckliga handlingar. Till sist behärskar man inte utvecklingen, utan den kommer att bestämmas av sådana människor, som icke draga sig för att låta elände övergå folket.

Samtidigt som jag menar att man från vår sida bör göra allt för att samverka med olika nationer i återuppbyggnadens tjänst, så är jag den förste att understryka den ståndpunkt regeringen intagit, nämligen att om det skulle komma att bli fråga om blockbildningar, så är anslutningen till någongdera parten något för oss svenskar fullständigt främmande. En sådan an-

slutning skulle inte på minsta sätt rimma med vår tidigare uppfattning härvidlag. Man kan naturligtvis säga som herr Lundstedt, att vi ha del i den västerländska kulturen och att vi därför skola försvara denna kultur. Men det är ju också delade meningar om på vad sätt man bäst försvarar en sak. Det är inte säkert att man bäst försvarar den västerländska kulturen genom att draga upp sådana gränser som det föreföll att herr Lundstedt trodde skulle erfordras. Jag vill inte fränkänna herr Lundstedt rätten att ha en egen klar uppfattning om dessa spörsmål, men jag vågar påstå, att han till sitt temperament icke är tillräckligt balanserad för att taga ståndpunkt till sådana här saker.

Till sist vill jag säga några ord när herr Lundstedt på tal om partierna inom vårt eget land säger: Låt oss ha var sin åsikt, men vi skola framföra den på ett sansat sätt; låt oss inte var och en från sina utgångspunkter spänna bågen, som nu skett. — Jag kan inte förstå att det är någon sådan allmän spänning som herr Lundstedt antydde. Om jag säger att samtliga partier äro inställda på att följa regeringen i den fråga, som herr Lundstedt mycket riktigt karakteriserade som vår livsfråga — frågan beträffande utrikespolitiken och huruvida vi skola ansluta oss till det ena eller andra blocket — då kan väl herr Lundstedt inte önska sig något bättre av de olika svenska partierna än att de äro — som de förefalla praktiskt taget vara — eniga på denna punkt. Jag vill från det parti jag representerar uttala den bestämda förhoppningen, att regeringen följer den linje som syftar till att vi skola intaga en neutral ställning.

Jag vill samtidigt understryka angelägenheten av att det hittillsvarande samarbetet mellan de nordiska länderna vidgas i all den utsträckning, som är möjlig på det ekonomiska området. Beträffande tullunionen tror jag vi inte

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

skola förhåsta oss. Jag menar inte, att detta samarbete skulle resultera i ett slags försvarsförbund på ett eller annat sätt. Detta skulle säkerligen kunna komma av sig självt. Det bästa vore naturligtvis, om man i vart och ett av de nordiska länderna följde samma neutrala linje, som vi från vårt håll äro beredda att följa även i fortsättningen.

Jag skall endast i korthet beröra handelsministerns redogörelse här i kammarerna. Jag har tidigare hört denna redogörelse. Jag vill tacksamt erkänna att handelsministern öppet förklarade, att orsaken till de svårigheter, vari vi nu kommit, är den, som jag framhållet ända sedan 1946, nämligen de alltför stora investeringarna. Jag skall nu inte ytterligare orda härom. Man torde väl kunna utgå ifrån att, om handelsministern är klar över detta, regeringen inte kan undgå att ta hänsyn till att läget för närvarande är ohållbart. Vi kunna under sådana förhållanden förvänta att det härutinnan skall inträda en väsentlig förbättring.

Jag vill till handelsministern ånyo framföra den vädjan, som jag uttryckte i årets remissdebatt: låt oss försöka att med vår begränsade valutatillgång få in till landet endast sådant, som är absolut nödvändigt för att vi skola kunna trygga den svenska folkförsörjningen på ett tillfredsställande sätt. Man får inte dröja alltför länge med att ta ståndpunkt till dessa saker. Felet med regeringens politik under den gångna tiden har enligt mitt sätt att se — regeringen kan ju ha en annan mening — varit, att man har resonerat för länge och handlat för litet eller, rättare uttryckt, resonerat för mycket och egentligen aldrig blivit färdig att handla. Försök nu att handla så fort som det över huvud taget är möjligt för att vi skola kunna komplettera vår maskinimport och en del annan viktig import från sterlingländerna som ersättning för den import, som nu inte kan äga rum från dollarländerna. Men

låt oss fortast möjligt komma igång med denna import för att vi skola kunna vinna klarhet, huruvida denna import av maskiner verkligen passar det svenska näringslivet.

Beträffande det svenska jordbruket vill jag särskilt peka på att erfarenheterna under kriget och den tid, som förflutit sedan dess, visa att man på jordbrukarhåll, trots alla motigheter, som uppställts från regeringens sida, intet hellre önskar än att skapa fram en så tillfredsställande försörjning för det svenska folket, som det över huvud taget är möjligt att uppnå. Denna försörjning kan emellertid icke åstadkommas med mindre än att produktionen kan upprätthållas med den minskade tillgång på arbetskraft, som nu föreligger. En rationalisering av driften måste således åstadkommas. I det avseendet ha maskinerna, dit jag även räknar bilarna, sin stora uppgift att fylla.

Herr WIBERG: Herr talman! Det har sagts, att det svenska folket i jämförelse med de flesta andra folk i ytterst ringa grad intresserar sig för utrikespolitiska spørsmål. Utan tvivel ligger det en viss sanning häri. Det är ju också mycket förklarligt att så blivit fallet. Vi ha haft förmånen av fred i betydligt mer än etthundra år. Vi ha också levat i viss mån utanför de stora kraftlinjernas skärningsfält.

Jag ger herr Lundstedt rätt i att den politiska debatten i Sverige under tidernas lopp i regel har kommit att kretsa om problem av inrikespolitisk natur, ofta av ganska oväsentlig betydelse. Först och främst ha därvid diskuterats sådana förhållanden, varmed folk i allmänhet i sin dagliga gärning kommit i kontakt.

Men nu har en ändring skett. I allt vidare kretsar har man kommit att ägna sin uppmärksamhet åt de utrikespolitiska angelägenheterna. Med allt större

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

oro har man kommit att betrakta den utrikespolitiska utvecklingen i världen. Förklaringen härtill är ej heller svår att finna. När kriget år 1945 slutade med nazismens krossande, ville nog de flesta i Sverige gärna tro att världen skulle gå till mötes en period av lugn och avspänning, att de stora världsproblemen skulle kunna lösas i en anda av harmoni och samförstånd och att hos stormakterna en verklig vilja skulle komma till uttryck att genom ett vid-synt handlande skapa en bestående ordning under Förenta Nationernas egid.

Men utvecklingen under dessa gång-na år har gått åt motsatt håll. Detta har icke berott på de västerländska demokratierna. Sverige har i stället för att befinna sig i en periferi i hög grad kommit att intaga en plats i bränn-punkten av de skiljaktiga intressena. Vi ha blivit nära grannar med Sovjet-unionen, ett land som behärskas av en för oss i alla avseenden främmande ideologi. Vi ha fått åse huru en hel rad tidigare fria och oberoende nationer antingen bortsopats såsom självständiga stater eller kommit i sådant be-roende av främmande makt, att de kommit att intaga ställningen som rena vasaller. Under återopande av säker-hetskrav har Ryssland fört en imperia-listisk politik. Vad som med tanke på framtiden är icke minst skrämmande är det förhållandet, att den inneboende dynamiken i diktaturstater enligt all historisk erfarenhet leder till en strä- van att flytta fram positionerna, oav- sett om säkerhetsskäl eller imperialis-tiska motiv ligga bakom. Det var ju också den bedömning, som herr Lund-stedt gjorde, av den aktuella risken för en sådan utveckling, som utgjorde grundvalen för de slutsatser, till vilka han kom fram.

Även i fråga om sådana faktorer, som under de sista båda världskrigen utan tvivel väsentligen voro bidragande till att vi icke drog oss in i dessa krig, har

för vårt vidkommande en försämring skett. För Tyskland var det sålunda ett starkt intresse, att ett stort handels-utbyte även under pågående krig kunde äga rum med Sverige, icke minst med tanke på vår järnmalm. Skulle ett framtida krig mellan öst och väst upp-komma, är situationen i detta avseende obestridligen en annan. Detta faktum bör för oss innebära en allvarlig tanke-ställare.

Man finner huru i den politiska de-batten ofta användes termerna »öst-blocket» och »västblocket». Att ett öst-block är för handen, därom råder icke någon som helst tvekan. Den dag kan måhända också komma, då även be-träffande de västliga staterna sådan konstellation föreligger, som man har anledning karakterisera med ordet »västblock» med allt vad däri ligger. I vårt utrikespolitiska bedömande kun-na vi emellertid ej bortse från att det i dag ej existerar ett västblock i detta ords verkliga mening. I den aktuella problemställningen kan därför icke in-gå frågan om anslutning till ett sådant block. Att redan nu motsatserna mellan östblocket, å ena, och många av de stora demokratierna i väster, å andra sidan, äro synnerligen stora, är emel-lertid ovedersägligt. Huruvida en ut-jämning skall komma till stånd, finns det säkerligen icke någon som med sä-kerhet kan avgöra. Man kan icke gärna annat än uttrycka en förhoppning, att världen må förskonas från ett nytt — med hänsyn till den moderna tekniken — minst sagt förödande världskrig. Inom ramen för vår förmåga bör vår politik också gå ut på att söka med-verka härtill.

Utrikesministerns översikt har varit klaggörande beträffande den svenska regeringens ställningstagande. Vad herr Undén anfört är också ägnat att leda till åtskilliga reflexioner. Hans anfö-rande ger i många avseenden uttryck åt andra tonarter än tidigare. Det för-håller sig ju också så, att tiden rider

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

fort och att åtskilligt inträffat den allra senaste tiden.

Herr Undén har nu tagit upp många vitala men ömtåliga problem. Den väsentligaste punkten har naturligtvis varit, om Sverige i nuvarande situation skulle välja sida. Utomordentligt kraftigt har utrikesministern hävdat vår samhörighet med ett demokratiskt styrelseskick och de medborgerliga rättigheter, som vi förbinda med begreppet politisk demokrati. På ett klart och tydligt sätt har utrikesministern också understrukt vad vi inlägga i begreppet demokrati: yttrandefrihet, församlingsfrihet, tryckfrihet, allmän rösträtt samt trygghet mot godtycke.

Naturligtvis skulle denna karakterisering kunna utvecklas ytterligare. Men redan vad utrikesministern anfört synes mig tillräckligt klarläggande i fråga om vår samhörighet med de västliga demokratiernas grundläggande livssyn. Herr Undén har också — liksom statsministern gjorde under remissdebatten — klart tagit ställning mot kommunismen. Men även mot denna bakgrund har excellensen Undén — och därmed regeringen — förmenat, att det i dagens läge vore oriktigt, om vårt land anslöte sig till det västmaktsblock, av vilket man endast kan skynta konturerna.

En anslutning till östblocket är ju en tanke, som man icke ens behöver spilla några ord på. Detta har ju ej heller utrikesministern gjort. Vårt val måste också stå mellan ett fasthållande vid den gamla neutralitetstanken eller att nu omedelbart besluta att vi skola inträda i ett demokratiskt västmaktsblock den dag ett sådant i den ena eller andra formen utgör en realitet. Jag erkänner gärna att det finns skäl för både det ena och det andra alternativet. Men jag är för min del förvissad om att den av utrikesministern förordade politiken i fråga om detta viktiga avgörande i detta nu i sak är riktigt. — Om formen kan man kanske ha olika

meningar. — Hos vårt folk finns säkerligen icke i dag någon vilja att uppgiva neutraliteten. De avgörande förutsättningarna för en annan politik äro ej heller för handen. Och det är folkets vilja i vårt demokratiska land som är avgörande.

När jag nu knyter en del ytterligare reflexioner till herr Undéns förklaring på denna punkt, böra dessa sålunda icke betraktas såsom ett avståndstagande från regeringens bedömande av vad som är välbetänkt i nuvarande läge utan som en personlig komplettering.

Utrikesexcellensen avslutade sitt anförande med att vi böra fasthålla vid vår gamla ståndpunkt, att nationer trots skilda politiska, religiösa, sociala och ekonomiska åskådningar och institutioner kunna leva fredligt vid varandras sida. Det är i och för sig fullkomligt riktigt, att folk med de mest olika ideologiska och andra uppfattningar kunna leva sida vid sida. Men historien visar, att även de mest långtgående deklARATIONER och den starkaste vilja hos ett folk att få bevara sin neutralitet icke alltid innebära någon reell garanti för att icke bliva inblandat i krigiska förvecklingar. Icke minst det senaste världskriget har givit tillräckliga erfarenheter. Det torde vara nog att erinra om huru den fasta neutralitetspolitik, som Belgien år 1935 deklarerade, icke förhindrade ett angrepp. Belgien hade som granne en stormakt, som förde en imperialistisk expansionspolitik. Beneluxländerna stå väl nu också i begrepp att draga konsekvenserna av sina bittra erfarenheter. Jag hoppas också, att folken här på jorden aldrig mera måtte finna sig i en politik, som innebär en kronärtskocksbladplockning. En öppen och fast neutralitetspolitik är icke och får ej heller vara liktydig med en neutralitetspolitik in absurdum.

När excellensen Undén betonar, att den svenska regeringen i ett vidgat och mer planmässigt nordiskt samarbete ser

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

ett synnerligen betydelsefullt mål för svensk politik, har han säkerligen det svenska folket bakom sig. Det är för övrigt en ganska dråplig företeelse, att just Sovjet så starkt uttalar sitt ogillande av den nordiska samhörighetspolitiken, Sovjet, vars hela åtgörande dessa år kännetecknats av en blockbildning av ett alldeles speciellt slag och som bland annat genom det av utrikesministern citerade kominformmanifestet tydligt visat sina syften.

Man har också anledning att med tillfredsställelse bemärka det uppskattande uttalande, herr Undén gjorde om Marshallplanen, den avvaktande hänvisningen till brittiske utrikesministerns nyligen hållna tal i underhuset och deklarationen om svenska regeringens syn på Marshallplanens innebörd.

Utrikesministern framhöll, att den svenska regeringen och den svenska delegationen vid sitt ställningstagande till skilda frågor i Förenta Nationerna eftersträvat att behandla varje fråga enligt dess sakliga innebörd, men att en saklig prövning givetvis också ofta måst innefatta ett politiskt bedömande. Naturligtvis är en sådan strävan i och för sig riktig. När emellertid herr Undén erinrar om Nationernas Förbund och drar paralleller med den tiden, må det kanske vara tillåtet att inskjuta påpekandet, att det råder en principiell, mycket stark skillnad mellan NF och FN. I Nationernas förbund lyssnade man till den objektiva rätten på ett helt annat sätt än vad som sker i vår moderna av s. k. realpolitik kännetecknade tid. Är det dock icke så, att de mindre nationerna under NF:s tid hade helt annan möjlighet att göra sig gällande än vad de numera ha? Naturligtvis var NF behäftat med svagheter, men man kan väl svårigen påstå att ens konstruktionen av FN är fullkomligt fri därifrån.

Utrikesministern berörde också UNESCO samt framhöll, att regeringen, som övervägt frågan om Sveriges an-

slutning i år, med beklagande funnit det på grund av vårt ansträngda finansiella läge nödvändigt att uppskjuta sin anslutning. Detta uttalande är ägnat att undanröja allt tal om att politiska motiv skulle ha varit orsaken.

Utrikesministerns hela anförande visade en stark känsla av förståelse för den västerländska kulturen. Jag ger också honom rätt i att vårt folk i denna har sin fasta förankring. Säkert är också, att vi ha den största anledning att med synnerlig uppmärksamhet följa den politiska utvecklingen i världen och därmed intaga en avvaktande hållning. Det bör enligt min uppfattning vara av värde, att man även utanför våra gränser blir på det klara med att vi icke under vilka förhållanden som helst för evärdlig tid ha låst fast vår utrikespolitik. Jag hoppas också i likhet med herr Skoglund, att vi i fråga om vår försvarspolitik skola visa oss förstå att även för ett litet folk i den värld, vari vi nu leva, ett starkt försvar är en ovillkorlig förutsättning för en självständig utrikespolitik.

Vad handelspolitiken beträffar skulle det naturligtvis vara mycket att anföra. Jag föreställer mig emellertid, att det under riksdagen blir rikliga tillfällen att till övervägande uppta åtskilliga av de många spörsmål, som uppkomma i samband med de handelspolitiska avvägandena. Man kan icke komma ifrån att vi, när det gäller vår handels inriktning, befinna oss i ett tyvärr mycket ogynnsamt utgångsläge. Vi kunna av valutaskäl icke längre köpa och sälja där detta ur landets synpunkt vore fördelaktigast. Orsaken härtill är naturligtvis den olyckliga ekonomiska politik som förts i vårt land under de senaste åren och framför allt under det senaste året. Vi få nu bära konsekvenserna härav. Nu om någonsin borde väl alla ha anledning att hoppas på att vårt näringsliv, trots alla ingrepp och all därav följande snedvridning, har sådan bärkraft att detsamma inom icke

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

alltför lång tid kan ställa saker och ting till rätta.

I sin skrivelse till regeringen den 17 oktober 1947 gjorde bankofullmäktige ett påpekande, vilket jag icke anser mig kunna helt förbigå, ehuru herr Ohlin redan berört detsamma. Bankofullmäktige anförde: »Fullmäktige kunna emellertid icke begränsa sig till att avstyrka ytterligare kreditgivning eller en prolongation av utestående krediter. Läget synes nämligen motivera en omprövning såväl av utnyttjandet av utfästa men ej disponerade kreditbelopp som av frågan om återbetalningen av de krediter, som redan lämnats till utlandet.»

Den allmänna bild, som bankofullmäktige tecknade av den ekonomiska situationen, var ingalunda ljus. I särskilt hög grad kommer detta naturligtvis också till uttryck genom fullmäktiges rekommendation i fråga om omprövningen av utlandskrediterna.

Klart är att därmed frågan om ryssavtalet tränger sig i förgrunden. — I detta sammanhang kan jag erinra om att det nyligen i pressen omnämnts, att Sovjet har lämnat Polen en kredit på 450 miljoner dollar. — Det vore också värdefullt, som redan tidigare även framhållits, om regeringen vore i tillfälle att lämna en redogörelse för de åtgärder, vartill bankofullmäktiges framställning lett. Är situationen verkligen den, att vi många år framåt skola behöva leverera stora kvantiteter varor på kredit till Sovjet, leveranser som eljest skulle kunna inbringa de valutor, som vårt land så väl behöver, men som nu i stället och till på köpet direkt skulle medföra en valutaavtappning genom att viss del av varuvärdet representerar import?

Jag måste på denna punkt anmäla en något avvikande mening mot vad handelsministern anförde. Handelsministern framhöll nämligen att ryssavtalet icke hade inverkat på vår nuvarande valutaställning. Enligt min uppfattning är detta ett konstaterande,

som knappast står sig vid närmare analys. I första hand kan man dock icke komma ifrån att Sovjet utnyttjat en viss del av den i avtalet inrymda krediten. Därtill kommer, att åtskilligt kapital har bundits i anläggningar, råvaror, maskiner och annat för framställning av just de med Sovjet kontraherade varorna. Jag skulle i detta sammanhang också vilja ställa en fråga till regeringsbanken: Är det en riktig bedömning, om man säger att av varuleveranserna enligt ryssavtalet ungefär 20 % kunna anses motsvara vad Sverige i sin tur måste importera just för att kunna verkställa den produktion, som avses i avtalet?

Vår handelspolitik sammanhänger givetvis i allra högsta grad med valutafrågan. I den allmänna diskussionen har sedan länge frågan om ett dollarlån varit aktuell. Såväl statsministern som utrikesministern gjorde som bekant i höstas en del mycket uppmärksammade uttalanden mot upptagande av lån. Det skulle vara av värde att från regeringsbanken få ett besked huruvida regeringen fortfarande anser att något lån inte är erforderligt. Ett helt annat spörsmål är lånemöjligheterna, vilka naturligtvis ha försämrats, alltefter som tiden har gått. Vidare skulle jag vilja fråga regeringen: Vad blir följden, om valutapuckeln inte utjämnas genom ett lån, vare sig man inte vill upptaga ett sådant eller det inte är möjligt att få något? Kommer inte detta att medföra, att näringslivet belastas med ytterligare svårigheter, denna gång kanske genom att man inte får sådan valutatilldelning, som möjliggör punktlig betalning av ens hårdimportvaror, för vilka licens medgivits?

Herr HALLÉN: Herr talman! Det väsentliga, som hans excellens herr utrikesministern här hade att säga, nämligen att vårt land alltjämt vidbliver den deklaration, som i fjol gjordes om att vi icke önska ansluta oss till något av

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

de framväxande eller redan framvuxna maktblocken, är säkerligen något varom hela riksdagen står enig. Emellertid kan jag inte, herr talman, underlåta att ge uttryck åt en på vissa punkter något avvikande uppfattning angående den verkliga karaktären i det läge, som nu håller på att utbilda sig i världen.

Jag skulle om vårt eget land vilja fälla det omdömet, att det i nuvarande läge utgör ett gränsland, som en dag kan komma att bli ett no mans land, ett ingenmansland. Det är visserligen sant att det finns många optimister, som hoppas att det så småningom skall skapas möjligheter att åstadkomma ett slags federativ världsstat, och man måste ju också, med tanke på den sagolika utveckling som äger rum på kommunikationernas och produktionsens område, medge att förutsättningarna för skapandet av en dylik stat växa mer och mer. Men å andra sidan kan man nog våga det påståendet, att dagens två stora motståndare bygga på principer för ett blivande världsherravälde, som icke kunna existera sida vid sida. Den ena måste överleva och den andra måste gå under.

Denna makabra bild av utvecklingen, herr talman, är ingalunda någon enkel hemmagjord tankekonstruktion av min obetydliga person. Jag skall visa detta genom att ur marskalk Stalins förnämsta teoretiska skrift, »Leninismens problem», citera följande: »När nu ett sovjetland uppstått — — — har den världsomfattande kapitalismen upphört att finnas till. Världen har splittrats i två läger, det imperialistiska och det anti-imperialistiska läget. — — — det är otänkbart att sovjetrepubliken skulle fortsätta att i det oändliga existera sida vid sida med imperialistiska stater. Till sist måste den ena eller den andra segra. I avvaktan på denna utveckling är det oundvikligt att en mängd fruktansvärda sammanstötningar äger rum mellan sovjetrepubliken och de borgerliga staterna.» För den, som vill när-

mare ta del av dessa uttalanden, kan jag nämna att de återfinnas i del I, sid. 369, samt del IV, sid. 56.

Nu kan det ju invändas, att det gått några år sedan Stalin skrev detta och att utvecklingen kan ha skapat andra möjligheter. Men är man, herr talman, det ringaste insatt i den kommunistiska ideologien, måste man finna, att det är ett mycket klart och logiskt resonemang, som säkerligen har sin fulla aktualitet. Och om så är förhållandet, bortfaller nog tyvärr ganska mycket av grunden för den optimism, som här kom till uttryck från statsrådsbänken.

Detta hindrar emellertid inte att man kan, precis som excellensen Undén gjorde, göra den lilla kommentaren till marskalk Stalins ord om uppdelningen av staterna i två grupper, den ena imperialistisk och den andra anti-imperialistisk, att denna uppdelning är fullständigt falsk. Ty det är visserligen sant att de stora kapitalistiska staterna, sådana som Amerika, äro imperialistiska — åtminstone eftersträva de ett ekonomiskt världsinflytande, och ingen lär nog heller kunna bestrida Amerikas hunger efter militära baser runt hela jordklotet — men lika uppenbart är också enligt min uppfattning, att Sovjetunionen till sitt väsen rent logiskt är och måste vara imperialistisk. Det kan för resten styrkas med otaliga citat ur både Lenins och Stalins skrifter. På ett ställe heter det bl. a.: »Federationen är endast en övergångsform till ett fullständigt enande i Sovjetunionen.» Och här har redan av andra talare i dag erinrats om den långa dystra raden av nationer, som Sovjet nu har definitivt tagit i sin stora famn. Det kan väl inte bestridas, att inte den ryska kommunismen är en mycket lojal arvtagare till det gamla tsarväldets typiska imperialism. Vi kunna se det på hela den aktiva politik som bedrivs ända från Korea över Mandschuriet, Mongoliet, Persien och fram till de arabiska staterna, vi kunna se det på trycket på den

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

turkiska delen av Armenien, på anstormningen mot Dardanellerna, på hela den politik som tillämpas på Balkanhalvön och som man kan följa nästan upp till Helsingfors knutar. Att detta icke bara är en defensiv politik är uppenbart. Det är visserligen sant att Stalin för något år sedan yttrade, att Ryssland har fått lida så förfärligt under århundradens aggressioner och anfall, att det inte är mer än riktigt att Ryssland skaffar sig en kordong av, om inte vasaller, så dock stater på vilkas regim man helt och hållet kan lita. Det är en defensiv tankegång som naturligtvis har sitt berättigande. Men var gränsen går mellan dessa defensiva åtgärder och rent aggressiva syften, skall jag inte yttra mig om. Alldeles säkert är dock, att det är en mycket höljande och flytande gräns.

Jag har, herr talman, den övertygelsen att Sovjetunionen just nu befinner sig i ett skede av en aggressiv imperialism, som fullständigt saknar motstycke. Om då någon invänder, att detta bara är en kapitalistisk skräckmålning, ty alltsammans sker i defensivt syfte och för att inte förekommas genom överfall från Amerika eller sådant, så kunna vi bara erinra oss den av hela världen kända och aldrig förnekade överenskommelsen mellan Molotov och von Ribbentrop, d. v. s. mellan Stalin och Hitler, i vilken det tydligt sades ifrån, att den ena parten skulle få vara »intresserad», som det så vackert heter, inom den och den intressesfären, medan den andra skulle vara desintresserad där, d. v. s. blunda för vad som skedde, och vice versa. Allt detta är så pass styrkt och bekräftat, att försöken att liksom skruva ned det hela till en oskyldig defensivpolitik icke gärna kunna lyckas.

Enligt min mening, herr talman, är kampen mellan de båda blockgrupperna redan i full gång, och det är bara taktiska avgöranden och rent opportunistiska lämplighetsskäl, bristen

på oljor, pengar och allt annat sådant, kanske också fruktan för atomenergiens förfärliga verkningar, som avhålla vederbörande från att öppna det stora utbrottet.

Om detta resonemang håller streck, befinner sig vårt land i en situation, som för varje dag blir allt hemskare och alltmer spöklik, och det är, herr talman, helt naturligt, att riksdagen i sin helhet sluter upp kring regeringens tanke, att vi vilja så långt det är möjligt iakttaga vår klassiska neutrala hållning. Vi veta att vårt land är ett gränsland och att det, om vår neutralitet upphör, ganska snart skulle förvandlas till ett ingenmansland. Men vi iakttaga inte bara vår neutrala hållning av rent geografiska skäl, d. v. s. därför att vårt land har det utsatta läge som det har, utan vi göra det också av det skäl, som har framhållits här av en rad talare, nämligen att i samma ögonblick som man hänger sig åt en blockbildning, äventyrar man i högre eller mindre grad även den egna suveräniteten. Vi veta allesammans, att vilket block vi än skulle närma oss, skulle detta innebära en beskäring av vår rörelsefrihet på det ena och det andra området, och det är ett huvudskäl för oss att avböja deltagandet i blockbildningar.

Men jag kan inte heller komma ifrån att definitiv och total blir denna frihetens förlust för den stat, som blir föremål för Sovjets intresse. Vi veta allesammans hur skicklig den propaganda är som Sovjet bedriver och hur global den blivit — den ompänner i denna stund praktiskt taget alla jordens länder. Vi veta också, hurusom hela den grupp av, jag vill inte kalla dem femte kolonnare, men sympatisörer och hängivna vänner, som Sovjet äger i alla länder, förbereder erövringen av hela världen. Metoderna känna vi till. Ju mer man kan oroa näringslivet, ju flera strejker, lyckade eller misslyckade, som man kan sätta i

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

gång, desto bättre är det. Det är katastrofteorien från Marx som går igen: ju mer utarmat ett land blir, desto lättare gro de revolutionära tankarna i massans djup. Om man t. ex. kan åstadkomma ett sjunkande penningvärde och en alltmer växande inflation måste detta logiskt mest drabba de fattigare klasserna, hos vilka kanske hittills icke existerande revolutionära tankar lättare bryta fram. Visserligen finns det tyvärr ännu inte verkligt välstånd i något land, men jag vill ändå, herr talman, påstå att välståndet är kommunismens fiende nr 1. Man förstår därför hela den bitterhet, som från kommunistiskt håll visas inför förberedelserna till Marshallplanens genomförande i de olika länderna. Det är alldeles uppenbart att den månhet, som man från kommunistiskt håll säger sig hysa om de olika ländernas suveränitet, bara är kamouflage. Bekymren för att inte Österrike eller Frankrike eller vilket land det nu må vara skall råka i beroende av den amerikanska republiken, verka en smula egendomliga med tanke på de många döda riken som man har på sitt eget samvete. Men det resone-mang, som ligger bakom, är alldeles logiskt och riktigt, ty Marshallplanen och andra planer, som kunna åstadkomma något slags balans och sanering av näringslivet i eljest bankruttrade stater, rycka ju undan en av förutsättningarna för den kommunistiska revolutionen. Ur denna synpunkt äro naturligtvis kommunisterna alldeles i sin fulla och logiska rätt att med näbbar och klor bekämpa Marshallplanen. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att vi för vår del i stället skola så litet halvhjärtat som möjligt och så mycket mer helhjärtat ge planen vårt stöd.

Så länge som en aktiv välfärdspolitik, såsom fallet ju är hos oss, neutraliserar den kommunistiska propagandan, iakttaga emellertid kommunisterna ett mycket smidigt och måttfullt uppträdande. Jag vill i rättvisans namn säga,

att jag har hört uppgivas, hurusom t. ex. Hilding Hagberg under rundabordsförhandlingarna i höstas t. o. m. var villig att ge sitt stöd åt ett visst lönestopp. Det kan ju motsäga riktigheten av den taktik, som jag här sökt beskriva, men i själva verket gör det det inte, utan det bara visar hur smidig denna taktik är; man väntar med de grova vapnen tills förutsättningarna för en god verkan föreligger. Alla känna vi ju till den gamla metoden med måttlösa smädelser, framför allt mot socialdemokratien, som man sedan många herrans år använt. Vart har den tagit vägen? Jo, herr talman, den finns nog kvar och smädelsorna äro bara lagda i materialreserv och den dag kommer nog, då de tagas i fullt bruk igen. Varför spar man på dem nu? Ja, inte därför att den svenska socialdemokratien är så mycket radikalare än den övriga världens socialister, att den på grund härav skulle förtjäna denna vänliga klapp på axeln, utan helt enkelt av det mycket kloka och taktiska motivet, att kommunismen är en ganska impopulär företeelse i den stora allmänhetens ögon här i landet. Man vet, att kommunismen trots sina hittillsvarande framgångar har en så liten andel av den svenska folkopinionen, att det icke är opportunt att nu brassa på med det grova artilleriet. Men vi se ute i världen, att så fort kommunismen blir ett stort parti, sker också omkostymeringen i rasande fart. Om man bara läser något av den kommunistiska pressen i Italien, Frankrike, Tjeckoslovakiet eller Ungern under dessa senaste år, så har man blivit oerhört slagen av det språk och de metoder som kommunisterna använt mot sina politiska motståndare, enkannerligen mot socialdemokraterna. Man kunde nästan fylla volymer med de smädelser, för vilka den gamla genomhederliga arbetarledaren och veteranen Leon Blum blivit utsatt under den gångna hösten. Vi här i landet ha varit förskonade från sådant, men det

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

är ingenting annat än rent taktiska hänsyn som gör att man ännu inte här går till väga på samma sätt.

När kommunismen i något av dessa länder alltså har — anledningen till att jag uppehåller mig vid denna sak, herr talman, är att jag vill söka teckna en bild av den aggression, som bedrivs från en av de stora världsjättarnas sida just nu — om inte majoriteten, så dock en viss minoritet inom nationen på sin sida, så kräver man andel i regeringsansvaret och vill då alldeles speciellt ha inrikesministerportföljen, med vilken i de flesta länder också följer herraväldet över polisen. Har man sedan fått till stånd s. k. folkdomstolar — även vi ha för resten fått en liten kommunistmotion i sådant syfte vid årets riksdag — har man redan de tekniska möjligheterna, åtminstone i länder som kulturellt stå litet lägre än vårt, att likvidera, såsom det på modernt språk heter, sina politiska motståndare. Man kan framkalla upphävande av immuniteten i parlamentet. Man kan mot obstruerande politiker, som kanske äro beredda att fly, tillgripa metoden med gisslan. När Hitler tog gisslan, ansågs det vara en kulturfientlig handling, men rättsuppfattningen förskjutes ju hastigt. På det sättet är man snart framme vid polisstaten, där friheten är borta och där en ur valen framgången politisk minoritet övertar makten. Det finns exempel på sådana stater redan nu — det lär väl ingen vilja bestrida. Sedan kommer som ett brev på posten vänskapspakten med Sovjet, och så överensstämmen snart verkligheten med vad Stalin skrivit om att USSR, d. v. s. de för-enade sovjetrepublikerna, är det internationella proletariats enda — märk väl: enda — fosterland.

Nu har man ju visserligen inte, herr talman, rätt att beskylla den svenska kommunismen för ett sådant handlings-sätt. Den går, såsom jag förut sagt, betydligt klokare och försiktigare till

väga; den är demokratisk, den håller hårt på alla demokratiska rättigheter — åtminstone så länge den befinner sig i minoritet — och den har, såsom vi alla veta, ändrat taktik sedan de åren då det smädades så bottenlöst. Men vi veta, att det är på anmaning som detta sker, och vi veta, varifrån denna anmaning kommer. Man erkänner för resten det ofta själv. Jag läste för något halvår sedan i en fransk tidning ett citat av ett uttalande av en av den franska kommunismens ledande män, André Marty. Han yttrade vid ett tillfälle: »Partiet har visat absolut hållfasthet. Det har bytt taktik tre gånger sedan september 1943 utan att minsta spricka har uppkommit.» Det är ju uppmuntrande roligt att höra. På ett psykologiskt smidigt och elegant sätt skiftar man skinnpäls litet hur man vill utan att någonsin släppa det slutliga målet ur sikte.

Jag vill icke, herr talman, uppmåla några alltför dystra framtidsperspektiv, men kammaren kan ju själv göra sig en föreställning om hur det skulle se ut i gamla Sverige, om det sutte icke som nu femton kommunister i andra kammaren utan 75 eller 80. Tror ni inte, att språket, agitationen, taktiken skulle vara helt olika mot vad som förekommer i dag? Detta är för våra kommunister en ren lämplighetsfråga och ingenting annat.

Jag vill också, herr talman, innan jag slutar, säga att vi ha sett det öde som övergått ett par tusen av våra socialdemokratiska partivänner i den tyska östzonen. Vi ha listor på alla deras namn och på nästan alla platser, där de äro internerade i arbetsläger. Varför? Jo, man känner ju till de gamla metoderna. Men klistrar på alla icke kommunisttänkande etiketten, att de äro antingen kontrarevolutionärer eller fascister. Dessa människor ha inte gjort något annat än att de i lojala parlamentariska former motsatt sig skapandet av det socialistiska enhetspartiet i östzonen, och då ha framför allt de ledande fått ett sådant öde. Varje land väljer ju sina

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

aggressionsmetoder, men jag tror mig kunna säga — och därmed göra mig till tolk för mångas, ja för väl de flestas uppfattning — att om den politik som nu bedrivs kommer att fortsätta i länderna runt omkring oss, blir det bara en tidsfråga, när Sovjet formligen driver oss i armarna på sina egna motståndare. Det är icke alls detsamma som att man väljer sida. Det blir i så fall bara den rena självbevarelseinstinkten som sätter oss i rörelse, och ingenting annat.

Jag vill sluta, herr talman, med att anföra en annan kanske litet mera positiv synpunkt: Finns det ingen väg till avspänning och till återvändande förtroende mellan folken i våra dagar? Det är alldeles uppenbart, att fortsatt isole-ring och avgränsning kommer att öka farorna på ett otäckt sätt. Det ligger naturligt till för oss att tänka: Om bara gränserna kunde åter öppnas och järnridåerna avlägsnas, om det kunde åstadkommas t. ex. ett utbyte av socialt och kulturellt intresserade människor mellan Sovjetunionen och Västeuropa, inklusive Skandinavien! Jag tänker mig ett sådant utbyte, där alla medborgerliga fri- och rättigheter skulle tillför-säkras de besökande. De skulle vid sina studier få röra sig fritt i respektive länder, och de skulle ha rätt att träda i kontakt med vem som helst och samla allt tillgängligt material som belyser förhållandena i det land de besöka. Varför kunde de inte också, herr talman, ha rätt att i det besökta landet of-fentligen framföra såväl erkännssamma som kritiska synpunkter på vad de sett och upplevat? Ja, att vi här i Sverige skulle ge besökande ryska kommunister denna frihet är uppenbart, och det skulle vi inte göra såsom en extra gest av generositet utan därför att vi äro svenskar och därför att frihetskänslan för oss är naturlig. Vi vilja inte ha poliser över de besökande, som kontrollera, vart de gå eller med vem de tala. Vi montera inte in hörapparater i väggarna eller

spionera på i vilket sällskap de befinna sig. De skulle få röra sig fullständigt fritt. Om besökare i Ryssland skulle kunna påräkna samma frihet, är i dagens läge något tveivelaktigt. Det har, herr talman, uppgivits, att det den 16 december i fjol utkommit en rysk författning eller order, att medlemmar-na av de främmande legationerna i Moskva icke finge träda i kontakt med andra myndigheter eller institutioner än sådana som deras egna tjänsteålig-ganden föranledde dem att ha förbin-delse med. Det är klart, att så kan det icke få gå till, utan skall det vara in-bördes förståelse och frihet, så skall det också vara fullt reciprokt.

Nu kan man till slut fråga sig, herr talman, om man genom sådana åtgärder kan minska misstron och spänning-en folken emellan. Jag tror verkligen det. Jag tror, att kunskapens träd på gott och ont har mycket att skänka världen, om folken bara finge en ob-objektiv och sannfärdig skildring av var-andras förhållanden och brister. Man kan inte slå bort detta genom att bara säga, att det är privatkapitalistiska lög-ner eller sovjetryska skönmålningar. Sanningen ligger varken på det ena el-ler det andra hållet. Vi må leta efter sanningen, som verkar försonande och avspännande. Jag är övertygad om att ett sådant utbyte och en sådan kunskap skulle utöva ett modererande inflytan-de samt leda till en ökad förståelse och en ökad villighet att lära av varandra. Detta skulle hos folken utlösa en ovilja mot nya krig och en reaktion mot im-perialismen både hos det ena och det andra maktblocket. Vi veta ju allesam-mans, att innerst inne vilja varken Rysslands bönder eller Englands och Amerikas arbetare förblöda i nya krig för imperialistiska intressen, för vilka de i sig själva äro djupt likgiltiga.

Nu kan man säga, att detta är ett önsketänkande, herr talman, och att förverkligandet härav ligger långt i fjärran. Men i så fall är läget så myc-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

ket allvarligare, och det är desto angelägnare att vi alla medverka till en sådan mänsklig umgängelse under frihetens stjärna, som jag här skisserat. Misslyckas det, ja, då kunna vi visserligen en dag tvingas att, som det heter, välja sida. Men det är ganska likgiltigt. Ty den dag, då atombomberna börja falla även över våra svenska städer och byar, då övergå vi definitivt från att vara ett gränsland till att bli ett nomansland.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag vill först säga, att jag i mångt och mycket kan ansluta mig till vad föregående talare yttrat. För att detta icke skall missförstås vill jag säga ett ord om den svenska neutraliteten.

Vi ha sedan hundra år tillbaka försökt föra en svensk neutralitetspolitik. Det är icke fråga om annat än att denna linje burits upp av folkets flertal, även om den många gånger i en aktuell situation varit föremål för angrepp från mindre grupper sida. Även om tillämpningen av denna neutralitetspolitik inte alltid kunnat ske på det sätt som man skulle önskat, tror jag ändå, att denna hållning hittills varit fullt riktig. Jag vill i dagens läge lika litet som någon annan sätta i fråga någon ändring i denna de svenska statsmakternas hållning.

Vårt land har ett utsatt läge, såsom vi nyss erinrades om. Vi ha jämförelsevis ringa resurser av sådant slag som kan påverka utgången av ett storkrig. Det är under sådana förhållanden, synes det mig, fullt naturligt, att man inte i en oklar situation ger nya signaler, och detta så mycket mera som ingen hittills egentligen förutsatt, att vi skulle ingå i någon militär eller politisk blockbildning. Men det finns på det mellanfolkliga området så många andra sammanhang, där Sverige måste uppträda och agera med, än det som uppkommer i händelse av krig. Det finns andra frontlinjer, och jag skulle, herr

talman, helt kort vilja stanna vid en av dessa.

Det har väl alltid förhållit sig så, att i internationella konflikter varit insprängda ideologiska motsättningar. Man har alltid från olika håll sökt finna anknytningar för sin sak i motpartens led. Ingen tid utgör i detta fall något undantag principiellt sett. Skillnaden är bara den, att de ideologiska motsättningarna nu äro mera djupgående än någonsin förr och att möjligheterna att propagandamässigt påverka folkmassorna äro större nu än förr. Vad som framför allt kännetecknar den nuvarande situationen är en djupgående idékris. Denna kris består dels däri, att kristen livssyn sedan lång tid tillbaka varit stadd i upplösning inom stora folkgrupper, och dels däri att nya religioner av antikristlig art tränga fram ibland stora människomassor. Dagens läge jävar på intet sätt, att människor äro religiösa, att folkflertalet inte orkar leva utan ideal att tro på och offra sig för. Den gudlösa människan är en sällsynt företeelse. Frågan är mera vilken religion massan väljer, vilket ideal man offrar sig för och vilka gudar man tror på. Vad vi i detta fall bevittnat borde vara nog för att klargöra allvaret i dagens läge.

Jag vill erinra om händelserna i Tyskland under början av 1930-talet och i slutet av 1920-talet, då miljontals människor ur skilda samhällsklasser genom en hänsynslös propagandaoffensiv kunde förmås att ansluta sig till en sådan ledare som Hitler. Jag hänvisar icke till en tid, då tyskt våldsregemente och tysk tvångsuppfostran engagerade människor hos nazismen, utan jag hänvisar till en tid, då det alltjämt fanns möjligheter för olika meningar att göra sig gällande och då valet ännu var fritt. Det var vid den tiden som stora grupper av människor slöto sig till nazismen, slöto sig till en ledare som öppet proklamerade lögn och våld som medel i samhällskampen, en ledare

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

som öppet förnekade andra nationers och rasers rätt att leva vid sidan av Tyskland. Detta är ett ofrånkomligt bevis i världsformat på andlig rotlöshet, på frånvaron av moraliska reaktioner inför den mest ohöjda orättfärdighet. Vad som hände i Tyskland i stor skala har i andra länder hänt i mindre format. Jag tror icke, att man i detta fall kan rikta anklagelser mot ett visst parti eller vissa människogrupper, om man ser på den demokratiska sidan. Även kristna människor i detta ords mest vidsträckta mening voro inte utan skuld till denna utveckling. Man lät sig överrumplas, man saknade krisberedskap, man belyste inte alternativen och avslöjade inte orättfärdigheten, såsom man hade bort göra.

Det saknades å andra sidan inte förkännningar av vad som kunde komma. De funnos på olika håll. Låt mig, herr talman, bara anföra några ord som Fabian Månsson yttrade 1920. Han sade i ett visst sammanhang: »Det känns så förunderligt tomt i de stora massrörelserna numera. När vi sitta en tre fyra stycken tillsammans och språka förtroligt, spörja vi ofta varandra vad det är som fattas. Vi tycka att det är som om människorna hölle på att äta upp de sista bitarna av det andliga arvet efter fäderna.»

Vad som hände under mellankrigstiden är allvarligt nog. Hurudant är då dagens läge? Jo, det är väl ingen som tror att den ungdom, som fostrats av nazismen och som genomlevat kriget, har någon större motståndskraft än mellankrigsårens människor hade. Snarare är den väl ännu mera rotlös, ännu mer desillusionerad, och den lever materiellt sett i en ännu sämre situation. Denna dagens ungdom kommer väl lika litet som mellankrigstidens människor att förskonas från de nya religionernas propagandaoffensiv. Det finns utifrån de synpunkter jag anlägger inte någon väsentlig skillnad mellan nazismen och kommunismen. Det är samma andas

barn, det är samma tro på våldet, det är samma förakt för sanningen, samma förfalskning av språket, samma förbund med hänsynslös nationalism. Jag vill erinra om ett par ord av Karl Staaff. Han sade vid ett tillfälle: »En fosterlandskärlek, som icke är förbunden med känsla för sanning och rätt, är icke en kulturkraft utan tvärtom en fara för frihet och framsteg.»

Kriget har ingalunda fört oss ut ur den idékris som skakar västerlandets kultur. Det har återigen besannats, att ett krig aldrig löser några problem i djupare mening. Ett krig kan i bästa fall lämna rådrum för problemens verkliga lösning, och det är ett sådant rådrum som demokratierna i världen ha fått. Inför denna för all demokrati ödesmättade situation kan man inte undgå att fråga sig hur tiden skall utnyttjas.

Jag tror att alla människor och alla folk, som verkligen vilja slå vakt om demokratien i framtiden, måste ändra sig. Man kan inte mot de nya våldsreligionerna ställa upp en demokratisk front utan en idealbildning och målsättning som går utöver dagens brödbekymmer. Det måste skapas ökad klarhet på den ideologiska fronten. Man måste göra så många människor som möjligt medvetna om vad det i detta fall verkligen gäller. De alternativ som finnas måste utformas och belysas. Jag är för min del övertygad om att demokratiska samhällsbyggare härvidlag icke kunna komma förbi kristendomen som andlig och moralisk grund för samhällsbyggandet — en kristendom utan begränsning till samfundsgränser, trosformer och växlande bekenntelsetyper. Kan idékrisen icke övervinnas, så lär icke heller demokratien i längden kunna räddas.

Utrikesministern hänvisade i slutet av sitt anförande till det socialdemokratiska partiets demokratiska inställning, dess strävan för ekonomisk och politisk demokrati. Jag skall inte på

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

något sätt ifrågasätta partiets förtjänster eller ärlighet i detta stycke. Tvärtom, här är det oerhört viktigt, att alla som verkligen vilja åt samma håll i det stora väsentliga hjälpas åt. Men när man å andra sidan ser vad som hänt i världen och ser hur stora länders demokratier ha brutits ned trots det program som man haft och som man alltså har, så har man anledning att fråga sig både på socialdemokratiskt, konservativt och liberalt håll, om det räcker med det som gjorts och om det icke behövs ännu mer. Kan idékrisen inte övervinnas, så tror jag att det är en fåfäng tanke — i detta fall är jag överens med den föregående talaren — att vi skola kunna undgå att dragas med i den allmänna utvecklingen i världen. Att vi i detta fall skulle komma så värst långt med vår neutralitet, är det väl ingen som tror, även om denna neutralitet från statsmakternas synpunkt måste vara utgångspunkten tills vidare. Därför skola i dagens läge icke avges några neutralitetsförklaringar, när det gäller den idékamp, som är världskrisens kärnproblem. När det gäller den fronten är det icke neutralitetsförklaringar utan klara stridssignaler, som vi behöva.

Ingen lär vilja begära, att sådana paroller skola komma från landets regering. Men jag tror det är ett rimligt krav och ett mycket allmänt önskemål, att regeringens ledamöter och i första hand utrikesministern icke tala så, att det ger rum för dimbildning. Det fanns mycket övrigt att önska i detta hänseende vid många tillfällen under kriget. Jag säger icke detta för att resa någon process om vad som då hände, utan jag säger det därför att jag tror, att den överväldigande delen av det svenska folket icke vill återigen uppleva sådant. Det är möjligt att icke heller riksdagen som helhet kan avge några enhetliga signaler härvidlag. I huvudsak får en ideologisk debatt föras utanför denna församling. Jag tror emellertid, att det

är nödvändigt — jag tycker, att det finns åtskilligt under den gångna debatten här i dag, som visar, att det är många, som äro inne på samma tanke-linjer — att alla, som ha en känsla av lägets allvar, både utanför och innanför riksdagen, säga klart ifrån och att de hämta stöd växelvis ur varandras ståndpunkter och argument, och detta är, herr talman, anledningen till att jag här i dag har velat säga ett ord i denna fråga, som enligt min mening är större än det mesta, som vi här diskutera.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr SVEDMAN: Herr talman! Spänningen ute i världen växer med varje dag, och den närmaste framtiden förefaller att vara mera oviss än någonsin. Särskilt de små folken ha hårda tider att motse. Stormakternas protestnoter korsa varandra och bjuda till besinning, kanske icke minst för de små nationerna. Det fantasilösa svenska folket, som icke älskar att bli stört i sin bekvämlighet eller i sin omvårdnad om sina sociala intressen, ägnar endast förströdda tankar åt förhållandena ute i världen i motsats till t. ex. det danska folket, som har och haft en helt annan inställning till utrikespolitiken, men så ha ju danskarna också haft att brottas med utrikespolitiska problem i fråga om Grönland, Färöarna och framför allt Slesvig. Dagens riksdagsdebatt har varit tacknämlig ur den synpunkten, att det är angeläget, att vårt folk väckes till insikt om nödvändigheten av vaksamhet med anledning av vad som nu sker utanför landets gränser.

Jag tror icke, att någon makt nu önskar ett krig, men det sätt, varpå uppladdningen sker, kan lätteligen åstadkomma ett tillstånd, ur vilket en explosion med förödande verkan snabbt och oväntat kan uppstå, icke minst därför att det förefaller som om Sov-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

jetryssland nu ansåge, att dess historiska ögonblick vore inne.

Den mest aktuella faran ligger, synes det mig, i den omständigheten, att någon nämnvärd hjälp icke inom den närmaste tiden kan ges åt Mellan-europa. Det går icke att låta hundra miljoner människor hur länge som helst framleva ett liv i svält, umbäranden och lidanden. Det går icke i längden att begränsa denna nöd och denna svält till det område där den nu råder. Den kommer att svämma över, och även vi kunna komma att fortare än vi ana få kännning därav. Det ser ut som om Marshallplanen hade stagnerat till ett teoretiskt diskussionsämne i stället för att bli en praktisk politisk insats med snabb verkan, och den omständigheten är av synnerligen allvarlig och beklaglig art.

Det mest uppseendeväckande, som under de senaste veckorna inträffat, är, att ställföreträdande premiärministern Morrison, utrikesministern Bevin och premiärministern Attlee med korta mellanrum i engelska underhuset hållit skarpa anföranden, riktade till en gemensam adressat, och att Bevin framlagt förslag till en sammanslutning av nationer för att återställa den politiska maktbalansen i vår världsdal och i världen.

Neutraliteten har hjälpt oss igenom två världskrig, men det är tvivelaktigt, om den kan komma att hjälpa oss igenom ett tredje, och dock måste försöket att även i händelse av ett tredje världskrig upprätthålla neutraliteten göras. På kortare sikt ha vi — jag delar den uppfattning som hittills i denna debatt nästan undantagslöst kommit till uttryck — att avstå från att markera någon ställning till något visst politiskt block, men vi måste hålla ihop med Danmark och Norge som en enhet och vända ryggarna mot varandra till försvar för Nordens kultur och Nordens frihet. Den bekante norske överläkaren doktor Scharffen-

berg höll för några dagar sedan ett föredrag vid ett studentmöte i Oslo, där han uttalade sig på ett överraskande sätt. »Det kommer att väcka förargelse», sade han, »att det sägs att vi måste underordna oss Sverige, men det är en av de saker som måste sägas. Säkert kommer Sverige att göra allt för att förbli neutralt. En sak får aldrig inträffa: Norge och Sverige får inte dras åt var sitt håll.» I slutet av sitt föredrag betonade han ytterligare sin konklusion om att de tre nordiska länderna skulle gå samman i en enhet.

Den danske statsministern har indignerat avvisat en antydan från ryskt håll om att de flygfält i Danmark som av tyskarna anlades under ockupationen skulle utbyggas med amerikanskt kapital, och detta avvisande kommenteras av en köpenhamnstidning på följande sätt: »Sovjetryssland lärde sig genom kompanjonskapet med Hitler inte blott maktpolitikens sötma utan också dess metoder. Dess ledande män lärde sig att små grannländer skall man hota och kujonera till försvarslöshet för att lättare kunna behandla dem vid den rätta tidpunkten.»

Det förefaller att döma av erfarenheterna under de senaste åren som om denna karaktéristik icke kunde motsägas. Vi äro ett litet land och i detta sammanhang ett litet grannland. Vad vi i dag ha att göra är att begagna våra möjligheter till bevarandet av vår frihet och till den ändan gäller det att vara beredd på att försvara denna frihet, vår suveränitet och vårt territorium. Förutsättningen därför är emellertid, och det är närmast för att framhålla det, herr talman, som jag i dag begärt ordet, *enighet inom vårt folk*. För skapande av den enigheten och den sammanhållningen har regeringen sitt ansvar men givetvis också folket självt sitt. Det gäller att nu liksom i forna tider ha någonting att samlas om, en inspirationskälla, som ger hänförelse och mod. Då blir sammanhåll-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

ningen klar och fast. Vad vi ha att närmast samlas om är värnet om vårt nationella frihetsarv och vår rättsordning. Under åttahundra år har dessutom vår kristna tro ingått som ett led i detta styrkebälte. Det förefaller emellertid den dag som är som om majoriteten av vårt folk icke längre skulle ha kvar våra förfäders aktning och uppskattning av värdet i detta fundament. Men därigenom komma också de band, som sammanhålla folket att försvagas. Kanske vi kunna vänta och hoppas på en väckelse och renässans. Ingenting vore mera önskvärt, ty när allt kommer omkring är det dock folkets anda, som mer än någonting annat bestämmer folkets framtid.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Då jag begärde ordet i denna debatt, vågade jag räkna med att jag skulle fått tillfälle att yttra mig tidigare. Vad jag har att säga är till sin allmänna innebörd redan sagt av flera andra talare, på ett mera uttrycksfullt sätt än som står i min makt. Jag tycker, att ingen fråga är av så stor betydelse som dagens ämne, och det är angeläget, att det — till skillnad mot vad som ofta tidigare varit fallet — blir en något så när mångsidig belysning av problemet. Jag kan till min glädje också konstatera, att det här avlagts en mångstämmig bekännelse till de grundläggande värdena i den svenska samhällsordningen, om vars utrikespolitiska faror och om vars skydd vi här tala.

Jag vill genast säga, att jag, liksom det stora flertalet föregående talare, instämmer i den ståndpunkt, som har varit regeringens, nämligen att man i den föränderliga och flytande händelseutvecklingen ute i Europa icke nu skall ansluta sig till någon av de maktpolitiska blockbildningar, som för närvarande föreligga. Man skall behålla, som excellensen Undén sade, friheten att välja neutralitetens och fredens väg.

Jag är honom också tacksam för att han på ett så klart och otvetydigt sätt här har redovisat sina skäl för den ståndpunkten. Tidigare uttalanden ha nämligen kunnat ge anledning till åtskilliga missförstånd, vilket även kan sägas om den tystnad, som vid vissa tillfällen har iakttagits av regeringen och majoritetspartiet. Jag är som sagt tacksam för denna deklaration, därför att innebörden av densamma ju var, att vår neutrala orientering icke betingats av någon sinnelagets neutralitet. Jag är också tacksam för den klara bekännelse som man här på regeringspartiets vägnar avgav — vilket också tidigare gjorts denna riksdag — till de grundläggande demokratiska värdena, till friheten och människovärdet såsom det svenska samhällets grund, oförenliga med den ideologi, vars aggression och expansion utgöra de drivande krafterna i våra dagars världshistoria. Med denna deklaration slutade excellensen sitt anförande. Jag vill också här understryka riktigheten av vad en del föregående talare här yttrat — jag tänker då främst på professor Lundstedts passionerade och medryckande avsvärelse av den idémässiga neutraliteten gentemot kommunismens samhällsordning och herr Halléns anförande i samma riktning. Båda hävdade vår rätt till försvar mot den ryska expansionen och att i det försvaret välja de utrikespolitiska medel som i skiftande lägen finnas vara riktiga. Jag kan icke neka till att det, då jag hörde professor Lundstedts tal, ringde mig i öronen en berömd och verkningsfull dikt av Norges store diktare i ett läge icke olikt det nuvarande — den var skriven 1937, närmast i anledning av och med utgångspunkt från det spanska frihetskriget — »Du maa ikke sove.» »Du maa ikke sove!», tillropade herr Lundstedt med rätta den svenska allmänheten, det svenska samvetet.

Det föreligger också ett ytterligare praktiskt skäl för oss att inta den ställ-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

ning vi i dagens läge valt, nämligen vår nordiska orientering. Det är samma ställning, som våra nordiska grannländer, Norge och Danmark, inta, och det är om den saken jag skulle vilja säga några ord, och det är anledningen till att jag begärt ordet.

Vi äro i samma läge som våra nordiska grannländer. Det geografiska sammanhanget betingar militära och politiska sammanhang, som vi aldrig kunna komma ifrån. Särskilt gäller detta Norge. Vår neutralitet under det andra världskriget var ju uppenbarligen möjlig endast på grund av historiska tillfälligheter, först spänningen mellan Tyskland och Ryssland och därefter det öppna tysk-ryska kriget, i vars skydd, så att säga, vi kunde bevara neutraliteten. Det skulle vara något av ett underverk, om detsamma skulle kunna inträffa i ett annat världsläge — i det europeiska maktläge vi nu se framför oss — därest kriget åter skulle spränga sin väg fram över Nordeuropa. Vi kunna icke i fortsättningen räkna med en igelkottsneutralitet med taggarna åt alla håll. Vi kunna icke och vi få icke räkna med en sådan neutralitet, som i ett olyckligt ögonblick under kriget fick den olyckliga motiveringen, att krigets utgång var Sverige likgiltig. Ingenting kunde vara en oriktigare karakteristik av vårt läge.

Erfarenheterna från kriget säga oss, i tydligt språk, att vi i vår utrikespolitiska orientering och jämväl i våra militära överväganden måste betänka sambandet med våra nordiska grannländer. Vi kunna dock icke tänka oss att eventuellt en gång till ha vår långa västgräns öppen eller besatt av fientlig makt. Jag erinrar tillika om den betydelse som våra förbindelser med Norge ha för våra förbindelser över världshaven. Slutsatsen av detta måste bli, att vi icke få komma på motsatta sidor, att vi måste hålla ihop, och att vi måste förbereda en sådan sammanhållning. Jag konstaterar, liksom den

föregående talaren, att insikten om nödvändigheten av en sådan sammanhållning är levande också i vårt norska broderland.

I dagarna har i Norge offentliggjorts ett utrikespolitiskt program, som visserligen numera har rent historiskt intresse, men ett mycket betydelsefullt historiskt intresse, med hänsyn till dem som uppställde programmet och till den tidpunkt, då det uppställdes. Det skrevs av hemmafrontens ledning i juni 1942, alltså i krigets djupaste vågdal för Norden, för norrmännen och deras västallierade. Detta program gick bland annat ut på, att ingen utrikespolitisk orientering, inga utrikespolitiska engagemang skulle för Norges del få ske annat än efter samråd med Sverige. Var och en erinrar sig, hur läget mellan Sverige och Norge vid den tiden var, rent stämningsmässigt, och man torde därav också förstå betydelsen av denna programmatiska orientering.

Jag vill nu med vad jag här sagt icke nu ha förordat någon nordisk försvarsallians eller några formella engagemang av den arten. Jag konstaterar emellertid, att de båda ländernas utrikespolitik, som dock vid krigets slut visade åtskilliga divergenser i orienteringen, därefter löpt, icke parallellt, utan snarast konvergerande. Den nordiska orienteringen är återigen lika levande som på 1930-talet. Man önskar emellertid, då man hör talas om och deltar i nordisk kulturell samverkan, liksom i förberedelser också för en ekonomisk samverkan, att vi icke skola återvända till vad konvensansen föreskrev på 1930-talet, då det ansågs på något sätt stridande mot god ton att vid nordisk samvaro tala om de verkligt viktiga tingen: de militära sammanhangen och de försvarsintressen, som binda oss samman. På vad sätt dessa försvarsintressen skola bevakas, skall jag nu icke djupare gå in på. Därtill saknar jag även sakkunskapen.

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

Jag inskränker mig till att säga vad som är uppenbart också för en lekman, att de måste ta sig uttryck i allt, som kan sammanfattas i begreppet »gemensamma kalibrar»; de måste också ta sig uttryck i en gemensam strategisk uppläggning av den skandinaviska halvöns försvar.

Jag skall därjämte, herr talman, tillåta mig att draga ytterligare en slutsats av erfarenheterna från kriget; det gäller det andliga motståndet. Det har berörts av flera av de föregående talarna — herr Lundstedt och herr Waldemar Svensson voro inne på det. Jag vill fastslå, att det var motståndsviljan, som räddade Danmarks och Norges frihet, då det militära försvaret hade brutit samman. En sådan motståndsvilja måste, herr talman, förberedas, icke i form av någon slags militär beredskapsanda, som naturligtvis icke kan galvaniseras i djupaste fred, eller under andra förhållanden än det krigiska dramats spänning. Jag menar emellertid, att det är nödvändigt med en klar och levande insikt i vad demokratin är och vad den förpliktar till: att varje enskild medborgare i sin motståndsvilja bär fosterlandets frihet. Det är, herr talman, rätt, som herr Lundstedt sade, att den demokratiska tanken förpliktar oss att oberoende av partimotsatserna känna oss som bröder när det gäller att gemensamt värna fosterlandets frihet. Det är en förutsättning för ett levande motstånd i sådana förtvivlade lägen, som vi måste räkna med att vi kunna komma i.

Allt vad jag nu talat om bör man betänka i fredstid och förbereda sig för framtiden, väl förstående, att vi icke en gång till böra utsätta oss för att råka i samma läge som under sista världskriget, då vi väl begrundade alla dessa ting, men som möjligheter, vilka tillhörde förfluten tid och vilka det då ohjälpligt låg utanför vår förmåga att realisera.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Av den hittills förda debatten har det sett ut som om Sverige i dag hade bara en enda stor utrikespolitisk fråga: Skola vi i någon mån behålla vår gamla neutralitetspolitik eller skola vi ge oss ytterligare på glid hän mot ett västblock? Jag noterar att samtliga partiledare, som talat här, ställt sig som motståndare till en blockbildning nu. I de anföranden som hållits finnas emellertid alla möjliga nyanser av glidningar bort från neutraliteten, ända från professor Lundstedts apokalyptiska visioner om västerlandets undergång — med instämmande av herr Larsson i Stockholm som vill ha »västmaktskaliber» på vårt försvar — till de mera försiktiga deklarationerna från de olika partiernas ledare.

För några år sedan var den traditionella linjen i svensk politik, neutralitetspolitiken, stramt hållen av de olika partierna. Vid den tidpunkt då Sverige verkligen hotades, nämligen av den nazistiska faran, gick man emot den kollektiva säkerhetspolitiken som ännu i mitten av 1930-talet skulle kunnat rädda världen från det andra världskrigets förbannelse.

I min polemik mot andra talare vill jag från början säga ifrån att jag icke räknar professor Lundstedt som någon talesman för socialdemokratien. Herr Lundstedts gamla tal, där han luftar sin sovjetskräck, hörde jag första gången på 1920-talet; det har sedan upprepats vid snart sagt varenda remissdebatt, vad som än hänt i världen. Fjärran från den högaktning som herr Larsson i Stockholm visade, vill jag i stället betona, att det är något sällsamt med den vetenskapliga isolering, som låter sig till den grad skrämmas av den allra enfaldigaste, den allra klumpigaste sovjetfientliga propagandan för ett nytt krig, att herr Lundstedt tycks vara på mycket god väg att skrämma ihjäl sig själv.

Men även herr Hallén var inne på tankegångar åt herr Lundstedts håll,

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

som jag skall återkomma till. Han är i högre grad talesman för sitt parti, även om han kanske mera än de flesta bryter mot det åttonde bud, som hans kyrkliga plikt bjuder honom att skapa respekt för.

Det tycks inte ha varit av större vikt för någon talare i dag att notera, att vi redan med vår anslutning till Marshallplanen ha givit oss betänkligt på glid. Även i utrikesministerns redogörelse finns det en nyans som är värd att uppmärksamma. Medan han oreserverat och instämmande citerar hur Marshall och Bevin motivera sin politik — deras påstående att den inte är riktad mot någon annan stat, etc. — betecknas en visserligen icke statlig men dock rätt uppmärksam redogörelse från det motsatta hållet som en karikatyr. Redan i detta ligger ett ställningstagande. Marshallplanen har både av herr Ohlin och av utrikesministern framställts som en synnerligen vacker och generös amerikansk handling. Man framställer Amerikas förenta stater närmast som en jultomt, som går omkring i Europa och frågar vid dörrarna: Finns det några snälla barn här? Man vill bortse ifrån att det är klar maktpolitik, ett klart imperialistiskt resonemang bakom Marshallplanen och Trumandoktrinen. Man nämner inte i denna debatt att bara för några dagar sedan Amerikas krigsminister Forrestal i ett stort tal förklarade, att avsikten var att militärt samordna de 16 Marshallstaternas försvar, alltså även Sveriges. Utrikesminister Marshall har sedan dess mjukat upp och modifierat ett annat av krigsministerns uttalanden rörande baserna. Detta väckte nämligen för stort uppseende i Marshallländerna. Men i fråga om detta första och viktiga konstaterande om samordningen av försvaret i de 16 länderna under Amerikas överinseende har Marshall icke kommit med någon dementi.

Vidare är hela Marshallplanen förbunden med en synnerligen grov in-

blandning, politisk och ekonomisk och i vissa länder t. o. m. militär, i andra länders inre angelägenheter. Man har redan med Marshallplanen som hjälp ingripit i åtminstone ett par länders regeringsbildning. Man har i Frankrike dekretat att det blir ingen hjälp, om inte Frankrikes största parti, det som samlar en tredjedel av alla franska väljare, ställes utanför regeringen. Man har med Marshallplanen och Trumandoktrinen skarpare än någonsin förr visat, att det är klasskampen som gör sig gällande i diplomatin och att hela det här talet om demokrati contra totalitära stater är — vilket jag senare skall visa — rena camouflaget.

Meningen med Trumandoktrinen och Marshallplanen är från det amerikanska dollarkapitalets sida att försöka sätta en broms mot en ytterligare utveckling i socialistisk riktning i Europa, såsom öppet klarlagts vid flera tillfällen av de ledande männen i Amerika. Detta visar sig också i praktiken genom den inblandning som jag exemplifierat. Därest låt oss säga i Italien i dag — det är ju ett rätt näraliggande exempel — de samverkande kommunistiska och socialdemokratiska partierna skulle få en parlamentsmajoritet och i kraft av denna parlamentsmajoritet på demokratisk väg börja en omdaning av landet i socialistisk riktning, då ligger redan nu, innan detta inträffat, den amerikanska flottan utanför som ett militärt hot för att hindra den italienska demokratien att göra sin mening gällande.

Marshallplanens ekonomiska krav har starkt imperialistisk karaktär. Den snälla jultomen får inte mycket kvar av skägget, när vi titta efter hur han far fram. Bakom Marshallplanen ligger det stora amerikanska problemet av i dag, den allmänna fruktan för en förödande ekonomisk kris. I dollarlandet diskuteras ingen längre om krisen skall komma utan bara om hur *snart* den skall komma och man utnyttjar konjunkturerna för att med diplomatisk utpressning

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

söka uppnå så mycket som möjligt innan dess.

När den nye amerikanske ambassadören för några dagar sedan debuterade på Rosenbad inför Sveriges storfinans med Marcus Wallenberg i spetsen och kungjorde vad Amerika tänker om Sverige, var han i alla fall så uppriktig att han tog avstånd från jultomtesagan och sade, att Amerika drives utav »upplyst egennyttia». När det gäller en del av den amerikanska pressen och en del amerikanska talesmän skulle jag snarare vilja tala om uppblåst egennyttia!

Amerika med sitt kapitalistiska system kan icke, när den värsta varuhungern är över, bli av med det väldiga varuöverskott, som den stora produktionsapparaten framkallar. Amerika är på jakt efter marknader och eftersom marknaderna äro uppdelade vill man hävda den amerikanska industriens s. k. fria handel på bekostnad av de länder, som man utger sig för att vilja hjälpa. Enligt Trumandoktrinen och Marshallplanens politik skola t. ex. inte normmännen få bygga ett stälverk, som de vilja ha, utan skola köpa stål ifrån den tyska Ruhrzonen. Engelsmännen skola få lägga ner en del av sin varvsindustri därför att amerikanerna ha så mycket överflödiga båtar. I stället för att låta olika länder, som Frankrike och Danmark, köpa råvaror och halvfabrikat från Amerika — för att själva vidarearbeta dessa, dekretas: Ni få inga halvfabrikat, ni få färdiga amerikanska varor. Amerika skickar Danmark åtskilliga tusen bilar, som man inte vill ha, men däremot vägrar Amerika att sälja de bildelar danskarna vill ha. När handelsminister Gjörös nyss talade om det amerikanska avtalet borde man litet var ha lyssnat till dessa planers egentliga innebörd. Vi hörde det amerikanska kravet att Sverige inte fick minska den amerikanska kvoten av importvaror, vilket vi voro tvungna till på grund av dollarbristen om vi icke i samma grad inskränkte våra inköp i de länder som

hade mjukvaluta och där man kunde köpa mera fördelaktigt.

Det är den rena imperialistiska makt-hungern som talar i både de militära hotelserna och de ekonomiska kraven. Herrefolksdrömmen har flyttat från Wilhelmsstrasse till Wall street. Truman och andra ha gång på gång förklarat att de vilja hävda Amerikas ledarställning i världen. Vi hade vid remissdebatten tillfälle att ge några exempel på vad amerikanerna med svenska importörens hjälp prackat på oss, saker som vi inte behövde, medan man förvägrat oss saker som vi behövde. Jag kan ju bidra med historien om kulspetspennorna — vi lär ha 12 miljoner i landet. Det är evighetsgaranti på dem, säges det ibland i reklamen, men vi ha dubbelt så många redan som hela svenska folkets invånarantal. Ändå skola vi ta hit en amerikansk kapitalist, som skall tillverka kulspetspennor här!

Tag bilarna, de tillhöra lista 1. Bilar måste vi köpa från Amerika. Bilar rosta i frihamnen, bilar stå uppallade litet varstans i garagen. Dem har Amerika gott om, dem vill man sälja — men inte bensin, så att vi kunna köra de där bilarna utan måste palla upp dem. Slutet på den amerikanska politiken blir väl att vi få ta fram gengasaggregaten igen för att det amerikanska produktionsöverflödet skall kunna röra sig på våra svenska vägar. Sådan är jultomten när vi titta på honom närmare. En hänsynlös politik mot de länder, som man med salvelsefull, kristlig röst förklarar sig vilja hjälpa!

Amerika vill genom Marshallplanen exportera sin egen arbetslöshet till oss och till andra nationer, det är det hela. Därför att man vill binda oss vid den politiken, driver man detta politiska spel och för det maktspråk mot andra länder, som vi se så många exempel på.

Innan jag går vidare vill jag här i polemiken ta upp en del av de vanföreställningar, som talare efter talare ha luftat i denna debatt. Allihop nästan —

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

herrar Svedman, Svensson i Ljungskile och allt vad de heta — ha talat om den ryska aggressiviteten. Man har talat i skrämde ordalag, nästan som om vi stode inför vår ödestimma, om att här föreligger ett förfärande hot. Vem är det som är aggressiv i världen just nu? Är det ryssarna? Ryssarna, som trots alla högerns spådomar i motsatt riktning utrymt Nord-Norge, utrymt Bornholm och i stadgeenlig ordning utrymt alla länder, som varit ockuperade, sedan fred slutits. Det är ju icke ryssarna, som hålla på att skapa baser i Mexico och Kanada vid de amerikanska gränserna. Det är amerikanerna som skapa baser i Kina, Korea, Turkiet, Irak, Iran och uppe i Ishavet och som förskräcka isbjörnarna där uppe med det ständigt växande antalet av amerikanska baser. Är det en kristlig och fredsälskande nation som bär sig åt på det sättet?

Var är aggressiviteten? Här har talats om västerländsk kultur. Det är icke första gången. Det fanns två herrar, som hette Hitler och Goebbels och som också utgävo sig som den västerländska kulturens fanbärare mot faran från öster. Nu har man tagit avstånd från dem, men nu har den västerländska kulturen visat en del andra sidor.

Är det riktigt detta, att det pågår en blockbildning med demokrati på den ena sidan och totalitarism på den andra? Eftersom det är så långt lidet på dagen skall jag icke riva upp någon debatt — jag hoppas få tillfälle till det en annan gång — om frågan om var folkstyret är starkast, var folkets massa har mest att säga till om: är det i Nordamerikas förenta stater eller i de förkättrade öststaterna? Det skall bli mycket intressant att diskutera detta ämne. Jag inskränker mig i dag till att visa på de tre brännpunkterna för Marshallplanen och västmaktspolitiken: de heta Grekland, Kina och Turkiet; hit kan också räknas Iran. Är det verkligen någon som påstår, att det är demokrati man skyddar i Grekland? Under

Dagens Nyheters mera hyfsade period, alltså före perioden före Tingsten, förekommo — det är nu två år sedan — utförliga artiklar om Grekland av en svensk borgerlig professor Pehrsson i Uppsala. Han hade legat där nere och grävt ut fornynd i många år; han hade för övrigt samarbetat med kronprinsen. Han kände Grekland. Han skrev den gången i Dagens Nyheter, att vid ett fritt val skulle utan tvivel 85 procent av det grekiska folket uttala sig för ELAS och EAM, alltså för de grupper av icke bara kommunister utan även socialdemokrater, liberaler och annan borgerlig vänster, som amerikanerna och engelsmännen förfölja. 85 procent alltså! Det var bara det, att det fick aldrig bli ett fritt val. Det blev så att man med hjälp av först engelsmännen och sedan amerikanerna skaffade dem en kung på halsen, som de inte ville ha, och en fascistisk regim, som de icke heller ville ha. Jag behöver icke citera våra kommunistiska tidningar, utan jag kan taga Morgon-Tidningens reportage sista tiden, som visar hur rutten denna regim är.

Det talas som sagt om den västerländska kulturen. Herr Skoglund vill markera en barriär mot barbariet. Så länge herr Skoglund icke avskiljer sig från dem, som halshugga de frihetskämpar, som slogos mot tyskarna, och spika upp deras avhuggna huvuden vid vägkorsningarna, så länge herr Skoglund utan reservation står på den sidan, ger jag ingenting för hans »västerländska kultur». Inte ens huvudjägarna på Borneo visa det utpräglade barbari, som under engelsmännens och amerikanarnas skydd utvecklas i Grekland.

Vi läste för ett par dagar sedan, att den engelska regeringen föreslagit den grekiska regeringen att taga med ett par socialdemokrater i riksdagen. Tänk bara, att engelsmän och amerikanare icke blott bestämma vem som skall sitta i regeringen utan också vem som

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

skall sitta i riksdagen! Det är en skön demokrati, en skön västerländsk kultur! Regeringen ville icke ha in socialdemokrater. Den har även skickat en liberal ledare, en man i hr Ohlins ställning, till koncentrationsläger.

Det var Grekland. Om jag flyttar blicken till den andra brännpunkten, Kina, har icke ens Dagens Nyheter — och då går det långt — vågat påstå, att Chiang Kai-Shek representerar en demokrati. Lika väl som den amerikanska dollarimperialismen av i dag är själva kvintessensen av den kapitalistiska utvecklingen, när den gått som längst, den kapitalistiska diktaturen, så är Kina i dag den feodala diktaturens kanske mest typiska land. Det är ett land, där generaler, ämbetsmän och storgodsägare hålla Kinas bondemassor, dessa hundratal miljoner nere på ett sådant svältstadium, att vi européer icke kunna föreställa oss vad det innebär.

Är det på demokratiens sida Amerika ingriper? Det ingriper på feodaldiktaturens sida mot Kinas folk, som begär jord, bröd och fred. Eftersom demokraterna äro många går det litet dåligt för amerikanerna. Kom ej och säg, att dessa slåss för demokrati och västerländsk kultur! Det göra de lika litet i Kina som i militärdiktaturen Turkiet.

Herr Hallén kommer och säger — liksom det skett i propagandan — att här står striden mellan några, som icke vilja gå emot något land men vilja rädda Europa från hunger, kaos och kris, och kommunisterna. När herr Hallén till och med sänker sig till att säga, att vi kommunistar äro välståndets fiende nr 1, vill jag beträffande Europa tala om några fakta. Det är icke i östzonerna som det klagas mest över svälten. Om man får döma av den svenska hjälpverksamheten och dess propaganda, har man aldrig sett så mycken svält någonstades som i de zoner av Tyskland, där man kan glädja sig åt ett amerikanskt och engelskt herravälde. Just i dag stå tre miljoner arbe-

tare där i hungerstrejk. Vart tog Marshallplanen vägen? Är det så att amerikanerna vilja framkalla kaos och hunger för att se, om det lockar till att underkasta sig amerikansk hjälp? Även amerikanska journalister erkänna, att man i Östtyskland, Tjeckoslovakiet, Polen och Ungern hunnit mycket längre med den industriella återuppbyggnaden och annan återuppbyggnad än i väster.

Jag har varit i ett par öststater, jag vet hur det varit och hur det är. Folket lever icke på vår standard; det kan man icke heller vänta sig. Men en sak är säker: man äter bättre och har det i övrigt icke så svårt som i västzonerna. Man har icke heller sådana kriser som Frankrike i dag.

Ändå säger herr Hallén, att kommunisterna och deras förbundna — alltså hans egna partivänner i öststaterna — vilja skapa kaos och elände för att allt skall vara i enlighet med eländesteorien hos Karl Marx. Det måste vara någon måtta, herr Hallén, på synderna mot åttonde budet även hos en präst. När han talar om förföljelser mot socialdemokrater i Östeuropa, räcker det att erinra om det faktum, att socialdemokrater och kommunistar sitta i samma regeringar i Östeuropa och att de sutto i samma regering som Léon Blum ända till dess Amerika förbjöd det och Frankrikes socialdemokrater började skjuta på de strejkande, när de ville ha kompensation för dyrtiden.

Herr Hallén kom med ett yttrande av Stalin från början av 1920-talet om att kapitalistiska och socialistiska länder icke i längden kunde leva vid varandras sida. Detta sades vid en tidpunkt, när den unga sovjetregimen var anfallen och blockerad av tjugu olika länder. Sedan dess har Stalin vid åtskilliga tillfällen, senast vid sammanträffandet med den amerikanske guvernören Stassen, sagt, att med den utveckling som vi haft sedan dess är han absolut övertygad, att de två systemen,

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

det kapitalistiska och det socialistiska, kunna fredligt leva vid varandras sida och fredligt tävla med varandra, så att erfarenheten kan visa, vilket som är bäst. Vi, som äro socialister, tro nämligen, att i fredlig tävling dröjer det icke länge förrän vårt system segrar utan att ett enda skott behöver lossas. — Alltså är denna herr Halléns utläggning av Stalin falsk.

Innan jag slutar med herr Hallén vill jag, när han talade om polisstaten, hemlig avlyssning av telefonsamtal och hur man följer människorna i spåren, bara göra en liten stillsam erinran, att i denna sal finnas många svenskar, som fingo alla sina telefonsamtal avlyssnade, alla brev genomsnokade och alla sina steg bevakade av en nazistiskt smittad polis på order av herr Halléns egna partivänner Gustav Möller och Tage Erlander. I ett sådant läge, herr Hallén, skall man icke taga munnen så full och tala om polisstaten, utan herr Hallén bör i stället gå in i sin kammare och tänka över, hur hans egen bekännelse till demokratin bestod, när den ställdes på prov.

Herr Skoglund och någon annan av de första talarna här har sagt — utan ett spår av bevis och bara som ett utslungat påstående — att vi kommunister icke äro demokrater. Jag var inne på denna sak i remissdebatten. Jag erinrar återigen liksom den gången, att det var icke vi, som sveko, när det gällde försvaret av de demokratiska rättigheterna 1941 och 1942; det var de fyra samlingspartierna.

Nu, säger herr Hallén, äro kommunisterna kloka: de tala om fred och demokrati. Men vänta bara tills de fått makten! Det är icke sant, att kommunisterna föra detta aggressiva språk; då skulle de ej regera tillsammans med andra partier. Det är icke sant, att kommunisterna äro oförsonliga. Kommunisterna och socialdemokrater ha i Polen gemensamt beviljat amnesti även åt de grupper, som i årtal drivit väp-

nad kamp mot den nya regimen. De ha mottagit amnestien. Det är icke en falsk amnesti som den engelsmännen beviljade demokraterna i Grekland.

Det är klart, att om vi skulle sträva efter att vara välståndets fiender, om vi ville skapa elände och göra det värre för folk i landet och om vi skulle ha fördel av detta, så skulle det ha varit vi, som i onsdags röstat för högre varuskatte. Då skulle det ha varit vi som talat om återhållsamhet och lönestopp och för en på alla områden försämrad standard för de arbetande massorna i Sverige. Det var icke vi som gjorde detta. Därför är hela den Hallénska framställningen så genomgående falsk, att även om jag söker länge kan jag icke hitta ett enda korn av sanning i hans kärve.

Beträffande handelspolitiken skall jag bara ge ett par repliker. Handelsminister Gjöröses framställning gjorde det klart, att hela den förljugna kampanjen mot det ryska handelsavtalet är byggd på lösan sand. Att avtalet skulle orsakat någon kris är bluff och ingenting annat. Snarare tyckes man i dag vara litet bekymrad över att det ej givit så mycket som man väntat. Detta bekymmer kommer kanske att bli litet större om ett par år, när Amerika fått sin kris och när vi skulle ha större behov av den ryska marknaden. När man sagt, att norrmännen, belgierna och engelsmännen fått bra avtal, säger detta en del om, att icke heller dessa länder kunde följa Amerikas diktamen. Sverige har sannolikt genom den borgerliga pressens och framför allt Bonnierpressens kampanj mot avtalet förlorat en del av den goodwill som avtalet skapat. Jag är säker om att när det gått så långt kommer Amerika att hålla sig framme, dumpa och bjuda under både i krediter och priser också på den ryska marknaden. Ty hur amerikanerna än hyckla ha de aldrig varit sentimentala i business.

Var skall vi söka grundvalen till den

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

apokalyptiska stämning som förmärkts, när man på sina håll talat som om vi kunde vänta krig i morgon och antytt att anfallet skulle komma från öster. Jag vet, att i denna stad och i hela landet systematiskt spridas mycket välberäknade rykten, som säga: I mars blir det krig, och blir det inte nu så blir det nästa vår.

Jag svarar: Var inte så nervösa! Jag tror icke, att någon som betraktar läget sådant det är i dag tror på något krig. Inte ens de mest aggressiva borgerliga tidningarna vilja på allvar hävda, att ryssarna komma att börja något krig; dessa tidningar tro icke på det själva. Det är möjligt, att herrar Lundstedt och Svensson i Ljungskile kunna skrämmas, men det torde ej vara många som ta denna propaganda på allvar.

Ett land, som har börjat genomföra socialismen har icke en sådan »Drang» till andra marknader som Amerika och de storkapitalistiska länderna. I den situationen kan faran bara hota från ett håll: från väster. Jag vet, att bland Amerikas dollarkungar finns det ett mycket inflytelserikt skikt miljonärer och generaler som tänker så här: Skola vi ha ett krig, måste vi börja snart, ty annars blir det för sent. Det är preventivkrigets idé. Men jag tror inte, att det är så lätt för dem heller. De uppträda visserligen hotfullt litet varstades i världen, icke minst i Medelhavet. Men fredens krafter äro också starka. Amerika företar interventioner både i Kina och i Grekland, men det går inte så värst bra. Jag kan icke bedöma, hur det kan gå i Grekland i vår. Men är det ej påfallande, att det land, som hotar hela världen med atombomben, ännu icke kunnat besegra de halvt vapenlösa grekiska fåraherdarna i bergen? Dessa arbetare, bönder och herdar ha kanske icke ett gevär per man. De ha nog hört talas om att Amerika har atombomber. Men friheten är dem kär; de släss trots detta och äro beredda att offra sina liv för sin frihet. De ta sin

risk och tänka: Vi kanske klara oss vi också liksom geten i Bikini, som lär leva än.

Tag Kina! Där har Amerika satt in oerhört mycket, men det har gått dåligt på sista tiden för Amerikas skyddslingar, så dåligt, att man börjar tala om katastrof till och med i Svenska Dagbladet. Det är icke så lätt att kämpa mot dessa miljoner bönder. Den amerikanska hjälpen är visserligen stor, men det händer nog, att partisanerna taga hand om de amerikanska hjälpsändningar, som de korrumperade kuomintangcheferna icke hunnit stjälja. Vidare förhåller det sig ju så, att amerikanerna gärna vilja föra krig med andra folks människomaterial. Men i Västtyskland, där miljoner människor gå i hungerstrejk, är det mindre lämpligt just nu att börja ett krig.

Även Mr. Bevin förde härom dagen ett mycket hotfullt språk. Men nu är det ju så, att England sedan flera år dignar under den amerikanska hjälpen och att det gått så långt att potatisransonen nyligen fastställts till en potatis per dag och vuxen och en potatis varannan dag för barnen. Det har i historien ofta förekommit att ett krig slutat med så små ransoner, men i modern tid har det aldrig inträffat att en stat börjat ett anfallskrig med en ranson av en potatis om dagen.

Det blir icke något krig i mars, om fredens krafter göra sitt. Fredens krafter äro starka. Vi ha visat att klasskampen gör sig gällande i de diplomatiska motsättningarna. Det är alls icke en fråga om demokrati och totalitarism. Vi påstå icke, att det finns fredsvänner till hundra procent på den ena sidan och lika många vänner av krig på den andra. Det finns exempelvis i Ungern, i Polen och i Bulgarien godsägare, före detta kapitalister och förmögna småborgare, som gå och drömma om, att de skola genom militärt ingripande västerifrån kunna få tillbaka sina gods eller andra rikedomar, som socialise-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

rats efter kriget. Fredens och krigets krafter brottas i de olika länderna. Det finns starka fredsvänliga krafter i Frankrike, Italien och även i Förenta staterna. Den man, som före Truman var sistnämnda lands vice president, nämligen Henry Wallace, har betecknat Marshallplanen som uttryck för en politik, som »driver mot krig och gör kriget säkert för våra barn». Trots att den amerikanska kapitalistpressen förtigtigt det — någon fri press att tala om finns ju icke i Förenta staterna — ha många stora segrar för fredens sak vunnits och en mycket stark opinionsrörelse för densamma kommit till synes. Excellensen Undén nämnde, att man på den socialdemokratiska konferensen i London sagt, att man icke ville engagera sig i något block. Nu förhåller det sig emellertid så inom det socialdemokratiska partiet, att man där har mycket att välja mellan, man har som det heter i visan »vänner på bägge ställena». Man har socialdemokratiska ministrar både i öster och i sydöst, som tillsammans med kommunisterna kämpa mot Marshallplanen och imperialismen. De ha icke sagt nej till amerikansk hjälp, men de vilja icke ha den på förödmjukande villkor, på villkor, som inskränka på ländernas suveränitet. Socialdemokratien har även vänner på den rakt motsatta kanten, i Bevin och Blum, som äro Marshallplanens och västblockets stora försångare, och alla grader där emellan.

Här i Sverige, ett litet land med arbetarmajoritet, väntar man snart besök av västblockets provvryttare. Vi notera med tillfredsställelse, att man tagit avstånd från blockbildning nu, men genom att engagera sig för Marshallplanen har man kommit på farligt glid från den traditionella svenska utrikespolitiken till blockpolitiken. Vi säga som Afton-Tidningen, att det är lättare att komma in i ett block än att komma ur det. Vi veta, att en högljudd falang liksom Expressen i går säger, att vi

redan valt sida. Till de provvryttare som komma hit bör vår regering enligt vår mening säga:

Vi äro ett litet folk och icke något stort imperium. Vi ha inga olje- och kolonivägar i Medelhavet, och vi vilja icke engagera oss i ett spel, som icke angår oss! Vi vilja leva i fred med andra folk, och vi vilja byta våra produkter såsom det bäst passar oss. Vi vilja icke låta någon främmande makt bestämma över var vi skola handla eller icke handla. Den nationella självständigheten, som vi kämpat för sedan Engelbrekts och Gustav Vasas dagar, är oss kär och dyrbar. Vår suveränitet är icke till salu, vare sig för dollarlån eller för Amerikas hela överskott på tuggunmi, konserver och Fordbilar. Om regeringen svarar på det sättet, om vi lägga det hela på den bogen, är jag övertygad om att vi ha möjlighet att bevara friheten, freden och goda förbindelser i alla väderstreck. Det är icke så farligt med västerlandets undergång som predikanterna vittnat om i kväll, ty de krafter, som vilja kriget, äro icke så starka som deras språk är grovkonigt. Följa vi den linjen och avstå från att engagera oss — någon avslutning till ett västblock har inte föreslagits — är jag övertygad om, och mitt parti med mig, att vi skola kunna bevara icke bara Sveriges gamla oavhängighet utan också vår 130-åriga fred så länge som helst in i den framtid, där dagens vettlösa skräckpropaganda och alla Marshallplanens studiecirkclar äro bortglömda.

Herr LUNDSTEDT erhöll på begäran ordet för kort gemäle och yttrade: Herr talman! De starka ord, som jag hade väntat mig från herr Johanssons i Stockholm sida, uteblevo, men han yttrade dock, att jag alltsedan 1920-talet hade låtit mig skrämmas visavi Sovjet av en propaganda av det mest enfaldiga slag. Han yttrade vidare, om jag uppfattade honom riktigt, att min

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

inställning i här ifrågavarande avseende berodde på isolering och att den därför vore osaklig, det vill säga ovetenskaplig. Han påstod också, att jag talat ovederhäftigt därför att jag sagt, att kommunisterna icke kunna anses för demokrater. Och när han tillvitade herr Hallén, att denne skulle ha brutit mot åttonde budet, var hans uttalande så formulerat, att det syntes kunna innefatta även mig.

Jag brukar i allmänhet, herr talman, icke ingå i polemik med kommunister, och detta är väl första gången jag gör det. Jag har emellertid nu i vanlig ordning begärt ordet för att senare ge en sammanfattning av de grunder på vilka jag stött mig, när jag givit uttryck för min oro för den fara, som hotar från öster. Denna fara kan innefattas i begreppen polisstat, skräckvälde och samhällsekonomi grundad på slavarbete.

Ännu ett yttrande av herr Johansson i Stockholm skulle jag, herr talman, vilja beröra i denna korta replik. Herr Johansson förklarade, att det icke skulle bli något krig inom den närmaste tiden, åtminstone icke något som börjades av Ryssland. Må så vara; detta strider alldeles icke mot min egen åsikt. Men Ryssland började ju icke heller något krig mot de baltiska länderna; icke heller något krig mot Polen; icke heller något krig mot Ungern; icke heller något krig mot Rumänien; icke heller något krig mot Jugoslavien och icke heller något krig mot Bulgarien! Det var ju i dessa fall genomgående blott fråga om befrielse av dessa länder, icke sant? Mera behöver i denna korta replik icke sägas, herr talman!

Herr SKOGLUND i Doverstorp erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr Johansson i Stockholm slutade sitt anförande med att säga, att vi icke på något sätt böra engagera oss i något slags blockbildning. Jag erinrade mig då vad hans partichef Linderot yttrade i de-

batten i riksdagen den 22 oktober 1945. Han sade då, »att ett eventuellt östblock icke komme att föra en aggressiv utan en defensiv politik utan aspirationer på herraväldet över andra länder eller inflytande över deras egna angelägenheter». Och han fortsatte: »En bättre defensivlinje än Atlanten kan då knappast tänkas.» Jag frågar nu herr Johansson i Stockholm: Var befinner sig Norden om defensivlinjen går längs Atlanten?

Herr Linderot fortsatte: »Men om vi skulle spinna vidare på tråden om tendenser till blockbildning, som skulle hota freden, så kunde de nordiska länderna enligt mitt sätt att se tänkas hindra en aggression, en urladdning på deras territorium, om de själva på tillbörligt sätt sökte stöd hos de krafter i det presumerade östblocket, som äro defensiva och icke hysa några offensiva planer.» Äro herrarna överens, eller tala ni var för sig? Jag skulle därför vilja veta, om det citerade även är herr Johanssons i Stockholm uppfattning.

Jämväl herr JOHANSSON i Stockholm erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr Lundstedt frågade vad jag menade med mitt påstående, att han hade låtit lura sig av en viss propaganda. Till denna propaganda räknar jag exempelvis den bok, som skrivits av signaturen Kravtjenko, alias Isaac don Levine.

När herr Lundstedt och andra icke längre kunna tala om Sovjet som en koloss på lerböcker, börja de tala om s. k. slavarbete, som skulle förekomma där. Detta på ingen annan grund än att Sovjet var det land, som först började med reformen att fångar, som dömts till fängelsestraff, icke behövde sitta i cell utan sysselsattes i dagligt arbete till avtalsenliga löner. Kan detta kallas slavarbete? Ja, några i kammaren svara med ett skratt, men ett flatskratt ändrar icke fakta. De amerikanska pro-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

pagandalögnerna komma att skingras som agnar för vinden. Jag har själv sett ett krigsfängeläger i Sovjet. Vem som helst av er kan läsa i en på förlaget Natur och Kultur utkommen bok av amerikanen John Scott, att fångarna i lägren fingo bättre mat än de fått förut och god behandling. Många skandinaver ha besökt sådana läger, men det har icke professor Lundstedt. Är det så att han menar, att det härvidlag är fråga om slavarbete, kan man lika väl påstå, att vi också ha slavar, nämligen vid Halmsjön, där man sysselsätter fångar med anläggandet av den nya storflygplatsen.

Vidare vill jag framhålla, att jag icke sagt att professor Lundstedt skulle stå isolerad från vetenskapen. Jag sade, att han var isolerad från verkligheten. Det är någonting annat.

Herr Skoglund i Doverstorp hinner jag icke bemöta på dessa två minuter, men jag vill uppmana honom att gå över till första kammaren och höra Sven Linderot, som just nu behandlar samma ämne, över Atlanten; han har nämligen tagit den saken på sin lott.

Till slut konstaterar jag, att i denna debatt icke föreslagits något östblock. Det finns icke heller något östblock, som vi skulle kunna ansluta oss till. Det finns icke heller något västblock ännu, men det har föreslagits här i dag, att vi i framtiden borde ansluta oss till ett sådant.

Härefter anförde

Herr WARD: Herr talman! Efter det ordfyrverkeri, som herr Johansson i Stockholm nu en lång stund presterat kanske det kan vara på tiden att med allvarliga ord anknyta till det huvudämne, som vi ha att överlägga om.

För den som helt delar de synpunkter och slutledningar, som utrikesministern gav uttryck åt i sin stora exposé av det utrikespolitiska läget, finns det ingen anledning att nämnvärt förlänga debatten. I redogörelsen liksom

i kommentarerna till densamma redovisade utrikesministern allt som är av väsentlig betydelse för bedömande av den allmänna situationen och vårt lands ställning i det tyvärr allt annat än stabila och lugna världsläget. Det var bland annat klara besked åt skilda håll om hur vi se på både egna och andra folks förhållanden, och vi kunna vara vissa om att man åtminstone inom de läger, där man leds av samma intentioner som vi beträffande folkens inre och inbördes förhållanden, kommer att hälsa framställningen med förståelse och sympati.

Det överensstämde med allas vår vetenskap när utrikesministern, citerande mr Bevin, fastslog på tal om det nordiska samarbetet, att här råder en andlig allians till fromma för de däri deltagande folken. Och kanske är det inte förmätet att säga, att denna allians kan vara av betydelse även för andra folk, trots att vi äro små enheter. Man skall kanske inte känslomässigt tala om exempelens makt, vi ha inte rätt att på något sätt förhäva oss. Men de skandinaviska folkens beredvillighet att efter bästa förmåga arbeta i det internationella fredsarbetets tjänst, att göra sina insatser för utjämning och fredlig utveckling kan förvisso medverka till en gynnsam utveckling i allmänhet, trots att det just nu inte ser så ljusst ut.

Efter den första fredstidens allmänna optimism har tillförsikten i inte ringa grad dämpats. Stora och beklagliga motsättningar mellan ledande stater kasta en tät skugga över den internationella politiken, och det saknas inte olycksprofeter, som tyckas ta nästan för givet att vi glida fram mot en ny katastrof. Det har uppstått en spänning, som kan resultera i en våldsamt urladdning, våldsammare kanske än dem vi upplevt hittills. De svårigheter, som Förenta Nationerna ha att brottas med framför allt på grund av motsättningen mellan öst och väst, äro ett nedslående exempel på hur man i optimismens da-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

gar lätt sträcker förhoppningarna för långt. Men så länge det dock kan målmedvetet arbetas för en mer betryggande ordning, bör man inte ge saken förlored.

Ett glädjande inslag i världsbilden är, såsom utrikesministern nämnde, den stora amerikanska planen på ekonomiskt bistånd åt det krigshärjade Europa. Tyvärr har denna plan inte väckt positivt intresse över hela linjen, den har i öster mötts så negativt som tänkas kan. Och eftersom den sålunda — om den verkligen kan bringas ut i det praktiska livet — kommer att omfatta endast en del av Europa, får man ofta höra sägas, att den tjänar som redskap åt en blockbildning med skrämmande syften. Vore det fråga om en politisk blockbildning, till på köpet med det ändamål, som man på sina håll anser sig spåra, skulle förvisso inte vårt land och inte heller något av de andra skandinaviska länderna lämna sin medverkan. Nu kunna vi göra det i den fasta övertygelsen, att Marshallplanens syfte är att så snart som möjligt resa Europa på fötter igen, befria folken från den nöd och ångest, som är daglig gäst på så många håll. Planen var ursprungligen tänkt som en europeisk gemenskap, och när den nu, sedan den av kända skäl underkänts i östra Europa, kommer att gälla blott en del av Europa, kan detta förhållande omöjligt sägas bevisa, att den avsiktligt utformats till att tjäna ett visst politiskt block. I det sammanhanget vill man självfallet gärna ge uttryck åt övertygelsen, att stödaktionen kommer att genomföras på ett sätt, som inte rubbar de hjälpbehövande folkens självständighet i politiskt hänseende. Men det vore ju å andra sidan inte något onaturligt, om en verksam hjälp bidroge till att befästa och utveckla gamla vänskapsband mellan de nationer, som arbeta på demokratisk grund och som umgås med varandra i demokratiska former. Och allt som kan befrämja goda

relationer, inte bara över landgränserna utan också över haven, är självklart värt att hälsas med den största tillfredsställelse.

Det program för svensk utrikespolitik, som utrikesministern utvecklade, är, kan man säga, ett traditionellt program, och det torde inte möta någonsaga från vårt folks sida. Neutralitetspolitiken är den väg vi normalt äro hänvisade att beträda. Den var framkomlig under två världskrig, även om den inte alltid beskrev en rak linje. Men det är nog ingen överdrift att säga, att det numera på sina håll inom vårt folk höjs tvivlande röster som säga, att om det tyvärr skulle bryta löst en tredje gång, är det förvisso mera tveksamt om neutralitetspolitiken förmår att framgångsrikt hävda sig. Vårt land kan komma att ligga i en skärningslinje betydligt mer markant än vad fallet var under de båda krig vi ha bakom oss. Det gäller att realistiskt räkna med denna eventualitet och att vi i olyckans ögonblick, om det en gång skulle komma, lika realistiskt anpassa oss där efter. När utrikesministern antyder denna eventualitet ger han klart besked om att vi inte ge oss hän åt illusionspolitik utan äro beredda att ta de praktiska konsekvenserna av ett ändrat läge, som korsar vår traditionella politik.

När vi säga detta vända vi oss inte mot något speciellt håll. Vi upprepa att vi inte vilja delta i någon blockbildning. Så vitt jag förstår — i motsats till min partikamrat professor Lundstedt — äro utrikesministerns ord om faran att sammanblanda utrikespolitik och inre politiska ideologier mycket starkt motiverade. Men det är i lika hög grad på sin plats, såsom ju också skedde i utrikesministerns kommentarer, att man på svensk sida starkt och konsekvent hävdar demokratiens värden både nationellt och internationellt. Det må vara vår brinnande förhoppning, att folken skola gå ut ur den nuvarande vändan med ökade utsikter att få leva

Interpellation angående den tilltagande utflyttningen från Gotland till fastlandet.

ett liv i frihet och framåtskridande, där individens rätt är det mest framträdande draget i samhällsbilden.

Det var, herr talman, endast dessa korta reflexioner jag här ville ge uttryck åt.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i förevarande frågor till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum kommer att fortsättas.

§ 3.

Herr ENGSTRÖM erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! En oroväckande folkminskning har de senaste åren skett på Gotland. Enligt uppgifter torde under 1946—1947 inte mindre än 1 800 personer ha lämnat Gotland.

Här föreligger icke samma problem som i övriga svenska landskap att man flyttar från landsbygden till städerna, utan här flyttar man från Gotland till fastlandet.

Detta torde i första hand bero på att det på Gotland icke finnes sådana möjligheter inom industri och hantverk, att den från landsbygden övertaliga arbetskraften kan finna lämplig sysselsättning inom länet.

Gotlands företagareförening arbetar på att understödja och uppmuntra enskilda initiativ för att härmed avhjälpa eller minska svårigheterna. Det torde emellertid inte vara tillräckligt med det arbete som denna förening utför. Här fordras ett kraftigare ingripande från statens sida. En skyndsam industri-lokaliseringstudering på Gotland bör företagas. Då det på Gotland råder brist på kapital, måste man här räkna med betydande insatser från statens sida.

Vilka möjligheter som finnas för Gotland, torde komma att framgå av den

kommande utredningen. Redan nu föreliggande flera initiativ, för vilkas förverkligande det fordras statens stöd.

En industriell utveckling försvåras till en del därav, att el-kraften är för dyr, varför jag förutsätter, att en blivande utredning tar upp även denna del av problemet.

Gotlands framtid ser inte ljus ut ur befolkningsynpunkt. I försvarskommitténs framlagda betänkande förutsättes en stark minskning av de anställdas antal vid Gotlands försvarsorganisationer. Vilken betydelse en sådan företagen anordning kan få ur försvarssynpunkt, skall inte här beröras, men ur befolknings- och ekonomisk synpunkt medför det svåra rubbningar. Av de personer, som direkt försörjas genom lön från försvaret, komma enligt den föreslagna ordningen omkring 1 000 personer att avkopplas, och Gotland förlorar omkring 2 miljoner i inkomst. Med detta komma våra förut betungande skatter att öka. Vår nuvarande landstingsskatt utgör kronor 4: 20.

Gotland har goda möjligheter att försörja ett betydligt större antal människor än som nu äro bosatta där. Som exempel kan jag nämna, att vi årligen exportera betydande mängder livsmedel. Under år 1946 har exporten av kött och fläsk överstigit importen med över 2 miljoner kg, smör över 1,5 miljoner kg, socker 12 miljoner kg, ost 0,5 miljoner kg, rotfrukter 4,5 miljoner kg, ägg 29 miljoner st.

I anslutning till vad jag härmed anfört, anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande fråga:

Är herr statsministern villig medverka till att en specialutredning verkställas för att utröna, vilka åtgärder som från statens sida böra vidtagas för att bereda möjlighet för den gotländska befolkningen att kvarstanna på ön och där finna sin bärgning?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation angående indragningen av koncessionen för Malmö—Genarps järnväg.

§ 4.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr PERSSON i Svensköp, som anförde: Herr talman! Genom beslut i nyårskonsejen meddelade Kungl. Maj:t tillstånd för vederbörande att nedlägga driften å Malmö—Genarps järnväg från och med den 1 nästkommande juli eller i visst fall tidigare. Denna järnväg har i normala tider haft svårt att hävda sig i den ekonomiska konkurrensen med andra samfärdsmedel. Måhända har det icke heller på grund av trafikområdets obetydlighet varit möjligt för koncessionens innehavare att på ett rationellt sätt tillgodose bygdens kommunikationsbehov.

Emellertid inställer sig vid driftens nedläggande den frågan, om icke kommunikationsväsendet i dagens läge är så ansträngt, att nedläggandet av järnvägsdrift i en bygd, som har stort behov av ett rikt kommunikationsnät, icke kan försvaras. Godstrafiken å banan synes icke ha varit obetydlig, och ett överflyttande av denna trafik till andra samfärdsmedel måste för dessa senare innebära en belastning. Också ur allmän beredskapssynpunkt måste det anses vara av värde att bibehålla en järnvägslinje från en storstad ut till den omkringliggande bygden.

Även för den bygd det gäller synes ifrågavarande järnvägsdrift vara av viss

betydelse. Den meningen har allmänt kommit till uttryck, att med den rationalisering av verksamheten, som stor-drift möjliggör, skulle även denna bana kunna göras bärig. Persontrafiken skulle kunna bringas att öka genom insättning av rälsbussar å banan. Icke minst för betransporter utnyttjas järnvägen av ortsbefolkningen. Även för postväsendet i orten har järnvägen en viss betydelse. Ett nedläggande av driften måste här som annorstädes påkalla en ingående prövning av frågan, huruvida man ur allmän såväl som lokal trafiksynpunkt är mest betjänt av att driften nedlägges eller av att den fortsätter.

Med stöd av det anförda får jag härmed anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande interpellation:

1) Är herr statsrådet i tillfälle att lämna en redogörelse för de motiv, som legat till grund för Kungl. Maj:ts beslut att upphäva koncessionen beträffande Malmö—Genarps järnväg?

2) Kan man förvänta någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida för att tillgodose kommunikationsbehovet i orten efter järnvägsdriftens nedläggande?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.03 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 4 februari

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen i anledning av de av hans excellens herr ministern för

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

utrikes ärendena Undén och chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet Gjörös i enlighet med Kungl. Maj:ts skrivelse nr 31 vid förmiddagens plenum lämnade meddelandena nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr LJUNGQVIST, som yttrade: Herr talman! Från regeringsbanken har man i dag i mycket positiva ordalag uttalat sin glädje över att det nordiska samarbetet i olika avseenden har kunnat återupptagas och utvecklas. Man har också sagt, att mycket ännu är att vinna i fråga om detta samarbete och att den svenska regeringen däri ser ett betydelsefullt mål för sin politiska verksamhet. Man har vidare upplyst om att det på konferensen i Paris meddelats att Nordens länder ämnade fullfölja arbetet på en ekonomisk samverkan.

Det är med utomordentligt stor glädje och tillfredsställelse, som alla vänner av en intensifierad nordisk samverkan — och till dem räkna vi oss väl de flesta — konstatera, att regeringen så klart givit uttryck åt sina strävanden i denna riktning. Icke minst på det ekonomiska området, när det gäller att taga itu med de konkreta uppgifterna, komma regeringens åtgöranden inom vida kretsar att följas med stort intresse och med stor sympati.

Ett par ord vill jag emellertid i förbigående säga om den nu pågående konferensen om europeisk tullunion i Bryssel. Sverige och Norge ha dit sänt *observatörer*, medan Danmark — liksom för övrigt Schweiz — sänt en *delegation* för att deltaga i överläggningarna. Jag vill för min del icke uttala mig om problemet europeisk tullunion i detta sammanhang. Jag behärskar icke ämnet och har därför icke kunnat bilda mig en bestämd uppfattning. Men jag har fäst mig vid att det ändå kanske föreligger en liten nyans i fråga om förfaringssättet hos å ena sidan Sverige och Norge, å andra sidan Danmark. I

ena fallet har man sänt *observatörer*, i andra fallet en *delegation*. Måhända har denna omständighet icke alls någon saktlig betydelse, men jag har velat nämna förhållandet, eftersom det ju för oss gäller att så långt det över huvud taget är möjligt förhindra varje uppkommande risk för att Nordens länder skulle komma att gå skilda vägar. Min utgångspunkt, liksom väl de flestas, är den att om icke vi inom de nordiska länderna, som i så många olika avseenden äro knutna till varandra och stå varandra nära, kunna etablera en alltmer intim samverkan och gemenskap, har man icke anledning att se så värst optimistiskt på möjligheterna ute i världen i övrigt. För oss föreligga ju förutsättningar i hög grad. Beneluxgemenskapen har givit oss en tankeställare, som jag hoppas skall bidra till att föra den nordiska samverkan framåt. I en del avseenden kan man väl säga, att läget nu blivit förändrat, så att gynnsammare förutsättningar nu föreligga. Det gäller för oss alla att göra allt vad göras kan för att hävda en gemensam nordisk linje, en gemensam linje som skadar ingen och som därför ingen har någon anledning att motarbeta.

Ännu en gång vill jag sålunda understryka min personliga tillfredsställelse över den positivism i denna fråga, som har kommit till uttryck från regeringshåll.

Därefter bara en kort reflexion — det har talats mycket om den saken förut i dag — rörande Nordens och Sveriges ställning i det utrikespolitiska sammanhanget. Någon andlig neutralitet i striden mellan diktaturens tvång och demokratiens frihet finns naturligtvis icke hos den överväldigande massan av svenska folket. Vi veta precis, var vi höra hemma i det fallet. Vi tillhöra den västerländska civilisationens demokratiska värld. Det är den rubrik vi gå under, och det vet säkert var och en i utlandet, som äger den allra minsta kännedom om eller alls intresserar sig för

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

Sverige och svenska förhållanden. Det är klart — och det kom också till uttryck i herr Halléns anförande — att ju kraftigare kommunismen driver sin imperialism, desto fastare måste sammanhållningen bli mellan demokratiens folk. Sedan är det en annan sak, vilka möjligheter vi ha att slippa dragas in i eventuellt uppkommande konflikter. Vi ha väl, vi svenskar, ändå rätt att säga, att vi visat, att vi äro ett fredsälskande folk, som vill leva i god sämja med alla stater. När det talas om möjligheterna — och det har det gjorts tidigare här i dag — för stater med olika ideologier att i fred leva vid varandras sida, måste det framhållas, att behandlingen av Finland i olika avseenden naturligtvis blir av avgörande betydelse för hur svensk opinion och opinionen även inom våra övriga nordiska grannländer reagerar. Vi hoppas alla, att det skall visa sig, att våra farhågor därvidlag äro ogrundade.

Herr talman! Detta var endast några reflexioner kring ämnet nordisk gemenskap och dess betydelse. Jag är nu ledsen att några ögonblick behöva störa friden i denna dubbelbänk på stockholmssidan. Jag vill säga några ord till herr Johansson i Stockholm.

Jag kände så väl igen tongångarna från den tid, då vi kamperade tillsammans i Stockholms stadsfullmäktige och då herr Johansson i Stockholm och jag ibland kommo in på detta tema. Nu finner jag anledning, sedan jag hört herr Johansson, att ånyo, så att säga på bortaplan, taga upp några synpunkter. Jag skall vara så välvillig mot herr Johansson som möjligt genom att i min argumentering huvudsakligen använda mig av uttalanden, som han själv och hans partivänner tidigare gjort. Innan jag gör det vill jag i förbigående nämna, att det förefaller mig ganska egendomligt, att herr Johansson i Stockholm kan så säkert utgå ifrån, att 85 % av det grekiska folket, om möjligheter därtill gäves, skulle uttala sig för kommunismen.

Jag frågar mig, varför han valt just denna siffra. Eljest brukar det vara så, när det gäller diktaturerna, att man väljer siffran 98 eller 99 % i fråga om valresultatet — sedan man avskaffat den stimulans till valdeltagande, som ligger i förefintligheten av flera partier! Herr Johansson i Stockholm fällde i dag det yttrandet — om jag icke missförstod honom — att det åren 1941 och 1942 icke var kommunisterna som sveko i kampen för demokratin.

Jag skall till en början be att få citera Ny Dag för den 16 oktober 1944. Det heter: »Men kommunismens politik av i dag är en annan än tidigare. Kommunismen har förändrats, heter det. Kommunismen har icke uppgivit sina slutmål, även när dess taktik på grund av ett förändrat läge har förändrats... Kommunisternas paroll: en förening av arbetarklassens alla krafter i ett enda revolutionärt enhetsparti.» Det har förklarats, ofta från kommunistiskt håll, vill jag minnas, att i själva verket har kommunismen icke förändrat sig. Det är mycket svårt — och det är icke att begära efter kommunistiska partiets lednings föregående — att man från det hållet skall kunna på ett tillfredsställande sätt reda ut den trassliga kommunistiska härvan från 1939 och 1940; jag går något litet längre tillbaka i tiden än herr Johansson i Stockholm gjorde — delvis sammanfalla dock tidpunkterna. Jag tror icke att herr Johanssons argumentering kunde övertyga någon, och han har sannerligen icke kunnat rehabilitera kommunismen för dess uppträdande då. När jag hörde herr Johansson i Stockholm, plockade jag upp denna lilla lista med citat. Det är visserligen en ganska makaber sysselsättning att återgiva dessa uttalanden, men jag tror att det kan ha sin nytta med sig.

Stormklockan skriver i nr 9 för 1940: »Även socialdemokratiska ungdomsförbundet har förklarat att England för krig för demokratin och friheten. Det kan bara betyda att den uppmanar den

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

socialdemokratiska ungdomen att gå till kamp för Englands intressen.» Detta var sålunda under tiden för det nazist-kommunistiska förbundet. Herr Linderot yttrade den 27 februari 1941: »Att driva den svenska politiken i fientlig riktning mot Tyskland skulle vara fel. . . Den svenska utrikespolitiken måste följa det råd som Molotov en gång gav, nämligen att i utrikespolitiken gäller det att skaffa sig så många vänner som möjligt.» Stormklockan 1939 skriver: »De engelska och franska imperialisterna söka föra den arbetande ungdomen bakom ljuset genom att framställa sitt krig som demokratiens försvar. Men just de som under denna falska förevändning driver er, unga arbetare och bönder, i massdöden är själva demokratiens och frihetens värsta fiende.» Herr Linderot yttrade i urtimans remissdebatt 1939: »Jag vill fästa uppmärksamheten på ännu en sak. Det förs nämligen, inte minst i den socialdemokratiska pressen, en kampanj på den linjen, att det för närvarande har utbrutit ett demokratiernas krig mot nazismen.» Och han fortsätter: »Genom denna felaktiga karakteristik av kriget skapa vederbörande med eller mot sin vilja en krigs-aktivistisk inställning.» Om detta skulle man kunna säga, att uttalandet sedermera blev riktigt så till vida, att även en diktatur kom med i striden på demokratiernas sida. Herr Gustav Johanson i Stockholm, som sålunda nyss höll det av oss åhörda anförandet här i dag, skrev i Ny Dag den 9 april 1940: »Det är de små staternas beskyddare, England och Frankrike, som genom sin flagranta kränkning av Norges suveränitet framkallat detta läge för Nordens länder. . . Den vita beskyddarskruden från Genève måste hängas undan. Västmakterna måste visa sitt rätta ansikte, den nakna och brutala imperialismen.» Slutligen, herr Johanssons i Stockholm Ny Dag skrev på ledarplats tre dagar före den dansk-norska ockupationen: »Den tyska vita boken lämnar mycket

värdefulla bidrag till avslöjandet av en brutal och brottslig imperialism, som döljes under fraser om demokratiens och de små folkens försvar. . . Vi hoppas att förlaget för utrikespolitisk upplysning, som under Kooperativa förbundets beskydd sysslar med översättning av blå, blåvita m. fl. böcker, också presenterar Tysklands vita bok i svensk språkdräkt.» Det är till att ha varit propagandör, herr Johansson, för diktaturerna, även för den nazistiska!

Stundom benämner man, såsom jag har hört har skett här i kammaren, vissa framstående politiker i detta land för »1940 års män», då i föraktlig bemärkelse. Jag skulle vilja säga, att den rubriken passar bäst i den nedsättande bemärkelse man givit den på de svenska kommunistiska ledarna. Man kan konstatera genom dessa uttalanden — och det finns flera — att nazismen den tiden hade ganska goda medhjälpare i kommunisterna här i landet. Jag tror att det finns alla skäl för herr Johanson i Stockholm att stämma ned tonen åtskilligt.

Härefter anförde:

Herr von FRIESEN: Herr talman! Jag hade ursprungligen icke tänkt taga till orda i denna debatt, då jag så nyligen inför kammaren berört spörsmål, som åtminstone delvis ha samband med utrikesärendena. Men då jag hörde hans excellens herr utrikesministerns intressanta redogörelse här i dag, lystrade jag vid ordet UNESCO, och det var då jag tillät mig begära ordet. Det var nu åtskilliga timmar sedan, men jag skall be att få säga några ord med anledning av de upplysningar, som utrikesministern lämnat, dels vid detta tillfälle och dels under remissdebatten. Jag tänker icke göra någon större affär av denna sak, men då det i det nu justerade protokollet i utrikesministerns anförande står, att jag kom med felaktiga uppgifter om avgiftens storlek, skall jag tillåta mig

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

att uppehålla mig ett ögonblick vid den saken.

Som utrikesministern erinrar sig, svarade jag honom i en helt kort replik, att jag till mitt förfogande hade något andra siffror än dem han hade att meddela. Jag har just i dag varit i tillfälle att kollationera, att de av mig lämnade siffrorna måste ha varit de senast tillgängliga. Jag har nämligen fått dem direkt av den observatör, som av regeringen var utsänd i oktober och som vistades ett par månader nere i Mexico vid den sista generalkonferensen med UNESCO. Han har meddelat mig, att den budget som är uppgjord för år 1948 slutar på maximum 8 miljoner dollar. Enligt den kvot, som numera efter förhandlingar tycks vara fastställd och som utgör 2,04 %, skulle summan för Sveriges del uppgå till 160 000 dollar. Jag frågade alldeles privat finansministern, hur mycket man skall beräkna dollarn till i dag, och han svarade då, att man beräknar den till 3:60. Låt oss göra en multiplikation med 3:60 och därtill lägga ett eventuellt belopp för bidrag till en sorts dispositionsfond («The Revolving Fund»), som fastställts av generalkonferensen till 1 miljon dollar, varav efter nyssnämnda procentuella beräkning på Sveriges del skulle komma cirka 20 000 dollar! Jag vill göra det tillägget, att denna sista summa möjligen bortfaller. Men låt oss räkna så pessimistiskt som möjligt. Vi komma då upp till 180 000 dollar, och så vitt jag kunnat räkna ut det riktigt, blir det i svenska pengar ungefär 650 000 kronor, alltså icke 900 000, som utrikesministern nämnde även i sitt anförande här i dag. Jag förmodar, att detta misstag beror på att han rörde sig med något äldre beräkningar än de som stått till mitt förfogande. Jag upprepar ännu en gång vad jag tillät mig säga i den föregående debatten, att kontakterna mellan utrikesdepartementet och ecklesiastikdepartementet icke tyckas ha varit de allra bästa och icke heller kon-

takten mellan utrikesdepartementet och det ganska avlägset liggande Mexico. I rättvisans namn kanske man skulle tillägga, att om det skall göras upp en svensk budget för UNESCO, måste också tillkomma vissa expensutgifter. Det kan emellertid icke bli någon så stor summa. Förmodligen får man räkna med en arvodestjänst åt en sekreterare och vidare vissa utgifter för de kommande årliga generalkonferenserna, var de nu kunna komma att hållas. Den sista uppgift jag har är den, att nästa generalkonferens skall hållas i Oslo. I varje fall kommer det att bli någonstans i Europa, och det skulle då icke behöva bli så stora utgifter för vårt vidkommande.

Nu kanske utrikesministern svarar, att denna skillnad — jag utgår från att mina uppgifter äro de riktiga — icke är så betydande. Den rör sig dock om mellan 200 000 och 300 000 kronor, och låt oss gärna räkna med ett medeltal mellan de båda beloppen! I pressdiskussionen har nämligen gjorts gällande, att vi icke ha råd att gå in i UNESCO, emedan vi ha att tillgodose vissa inhemska behov, bland annat för universitetsbiblioteken. Jag har under middagspausen här tagit reda på att skillnaden mellan det belopp universitetsutredningen föreslagit beträffande biblioteken och vad Kungl. Maj:t föreslagit just rör sig om ett belopp mellan 250 000 och 300 000 kronor. Det skulle därför icke med nödvändighet behöva bli ett val mellan dessa båda goda saker. Det förefaller mig som om man här skulle kunnat välja båda två. Jag uttrycker också min tillfredsställelse över att utrikesministern i motsats till regeringens majoritet — det var tydligen många bud, som måste skiljas åt i detta fall — ansåg, att vi borde ha anslutit oss till denna ur allmän kulturell synpunkt viktiga internationella organisation.

Jag tillät mig i remissdebatten säga, att jag vid det tillfället icke hade någon

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

stadgad uppfattning om värdet av UNESCO. Jag ville över huvud taget icke yttra mig om den saken, då något faktiskt förslag icke förelåg från regeringens sida. Beträffande UNESCO:s arbete ha ju meningarna varit ganska växlande här i vårt land. En hel del kritik har framkommit, tyvärr måste jag säga i den något isolationistiska anda, som brukar utmärka en stor del av den svenska opinionen, när det gäller utrikes angelägenheter, något som uttrycktes på ett mycket vältaligt sätt i herr Vilhelm Lundstedts anförande. Det kan dock icke förnekas, att en del av denna kritik har varit berättigad. Sålunda har man i en av de kolorerade eftermiddagstidningarna i Stockholm, som ju alltid äro pigga, gjort gällande, att den svenska pressen icke hade något intresse av dessa meddelanden från UNESCO, att det var en hel massa papper, som bara åkte i tidningarnas papperskorgar. Det är tydligen även i internationella sammanhang, som pappersförbrukningen är betydande. Jag tror, att det ligger någonting i denna kritik, men jag skulle vilja erinra utrikesministern om att samma kritik riktades för 20 eller 25 år sedan mot alla de cirkulär och publikationer, som då kommo från Nationernas förbunds olika avdelningar i Genève. Nu har man försäkrat ifrån den observatör, som varit nere i Mexico, att frågan har uppmärksamats, och att man i fortsättningen kommer att iaktta större sparsamhet med dessa meddelanden från UNESCO.

En viss kritik har också riktats mot några av de ledande personligheterna i UNESCO. Jag är icke kompetent att bedöma, huruvida den är riktig. Det rör sig dock här om internationellt erkända kulturpersonligheter, t. ex. en man som Julian Huxley, vilken ju i alla fall har internationellt anseende, och den franske författaren Jacques Maritain, som helt nyligen fått en bok om de mänskliga rättigheterna översatt till

svenska och som i alla fall står på en nivå, som icke ens är lätt att uppnå på motsvarande håll i detta land, där man ju har så lätt för att kritisera andra.

Jag skulle också vilja nämna en annan form av kritik, vilken framkommit i den ansedda publikationen *Foreign Affairs* i ett nummer förra året. Där har en av tidskriftens redaktörer, Dexter, som torde vara ganska välkänd, framfört en kritik mot UNESCO, som kanske kan ha ett visst intresse i denna debatt. Han gör i artikeln gällande, att UNESCO icke är någon universell organisation. Ätminstone en av världens största stater, nämligen Sovjetunionen, är icke ansluten till UNESCO. Emellertid har man på ryskt vetenskapligt håll — vetenskapen i Ryssland står i vissa avseenden mycket högt — uttalat sitt intresse för UNESCO:s arbete på det rent vetenskapliga planet, och man har lovat att i begränsad omfattning medverka i dess arbete. När det gäller vissa andra mycket väsentliga områden har det emellertid visat sig, att ryssarna icke äro med. Dexter åberopar i sin uppsats, att en av de grundregler som äro bestämmande för UNESCO:s arbete, som på engelska heter »free flow of information, free exchange of persons and ideas», d. v. s. ett frött tankeutbyte mellan folken, icke har accepterats av de ryska makthavarna. På en av de sedlar, som TT brukar hänga ut i riksdagskorridoren och som återge de färskna nyheterna från utlandet och som åtminstone läsas av en del av riksdagens ledamöter, förekommer i dag ett telegram från Lake Success, som jag icke vill undanhålla kammarens ledamöter och som är av följande lydelse: »Sovjetunionen var det enda land som opponerade sig mot den rapport som utarbetats av FN:s särskilda utskott rörande fri information och fri press. Rapporten kommer på onsdagen att underställas FN-kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Den ryske delegaten Lomaken framhöll att man mot-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

satte sig rapporten därför att den inte innehöll något speciellt om 'krigshets och kampen mot fascismens återstående anhängare'».

Jag har en speciell anledning, herr talman, att ytterligare syssla med denna fråga. I en motion, som väcktes av folkpartiet för ett par år sedan och som vann riksdagens bifall och i sin tur ledde till tillsättande av den stora tryckfrihetskommitté, som nu har framlämnat sitt betänkande, framhålles på något ställe värdet av en *internationellt reglerad fri nyhetsförmedling*. Det synes mig också vara en av de betydelsefullaste reformer, som skulle kunna genomföras, om vi som jag tror alla i denna församling varmt hoppas skola kunna undgå den bebådade stora kraftmätningen mellan de olika stormakterna. Om tankeutbytet är fritt, om människor få fritt resa i olika länder, och om tillfälle ges till fri information, så tror jag, att många missförstånd och missförhållanden skulle kunna undanröjas. Herr Hallén var i sitt intressanta anförande här i kammaren inne på samma sak. Jag ber att få understryka hans synpunkter, och jag hoppas, att vi båda jämte övriga ledamöter av konstitutionsutskottet, som väl sannolikt får till uppgift att behandla det bebådade förslaget till ny tryckfrihetslag, också skola bli i tillfälle att ena oss om någon formulering i denna anda. Jag kan instämma i de ord om nödvändigheten av yttrande- och tankefrihet, som utrikesministern fällde i dag i regeringsdeklarationen. Dem tycker jag att vi alla böra vara beredda att underskriva, som sätta värde på att leva i ett fritt samhälle. Hans rent utrikespolitiska deklarationer i dag har jag i sak icke heller någon anledning att resa invändning emot.

Emellertid yttrade en tidigare av mig apostroferad talare, konstitutionsutskottets ordförande herr Hallén, att det syntes honom nödvändigt, att vi skulle bibehålla vad han kallade »den klas-

siska neutraliteten». Jag måste, även om jag till alla delar instämmer i syftet med och innebörden av herr Halléns anförande, i alla fall säga, att »den klassiska neutraliteten» knappast är någonting, som vi ha någon särskild anledning att hålla på. Om man med klassisk neutralitet menar den form av neutralitet, som av den svenska statsledningen var oss anbefalld under de mörka krisåren, så vill jag endast uttala den förhoppningen, att den icke bara, som herr Hallén sade i ett annat sammanhang, skall förläggas i någon sorts materialreserv, utan att den skall definitivt förvisas till någon historisk vindskammare för att om möjligt helst icke tas tillbaka igen. Utan tvivel har den form av neutralitet i *handling*, som herr Hallén åsyftade, haft en mycket stor betydelse för värnandet av detta lands frihet och oberoende. Men det proklamerades under kriget — jag fann till min stora glädje, att den nuvarande utrikesministern vid det tillfället reste mycket bestämda gensagor mot en sådan tankegång — att neutraliteten icke bara skulle vara en neutralitet i gärningar utan också i tänkesätt. Så sent som jag tror år 1945 förekom det till dechargememorialet en reservation, där man mycket bestämt tog avstånd från några kuriösa uttalanden i den riktningen, och det glädde mig mycket att höra, att utrikesutskottets dåvarande ordförande i första kammaren mycket bestämt reagerade mot dessa besynnerliga tankegångar. Skulle jag ge en mera nyanserad framställning av hur jag tolkar neutralitetsbegreppet just nu, alltså friheten från blockbildning, så måste det ske med en kompletterande hänvisning till att det är oss alldeles omöjligt att beträffande hela vår andliga inställning ha annat än kontakt med och sympatier för den åskådning, som i alla fall har byggt upp vår västerländska kultur och såsom sitt förnämsta språk för närvarande har engelskan, det språk, om

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

vilket 1946 års skolkommision enhälligt fattat beslut att det skall införas som obligatoriskt ämne för alla svenska barn, när det blir möjligt att genomföra en så betydelsefull skolreform.

Jag har härmed kommit fram till vad jag tänkte säga med anledning av herr Johanssons i Stockholm anförande. Han hade en mycket vidlyftig exposé. Han begagnade sig, om jag får använda ett uttryck från Tusen och en natt, av en av dessa orientaliska mattor, med vilken han förflyttade sig än till det grekiska slagfältet, än till Frankrike, och han hamnade ett ögonblick även på en middag hos amerikanske ambassadören i Stockholm. Beträffande denna middag, som herr Johansson nämnde och om vilken tillställning han tydligen är i besittning av bättre informationer än jag har till mitt förfogande, vill jag endast säga, att han, som väl har möjligheter att umgås på vissa andra ambassader, väl också borde ha möjlighet att påverka den ryska stormakten i den riktning jag har försökt antyda i mitt anförande. Jag förmodar, att han hör till de välsedda gästerna vid de gästabud, som förekomma på ryska ambassaden. Även om jag självfallet icke på något sätt vill insinuera, att en svensk riksdagsman står i något särskilt beroende till en främmande makt, måste jag ändå säga, att det synes mig anmärkningsvärt, att herr Johansson förefaller att på ett alldeles märkvärdigt sätt vara inställd på samma våglängd, om jag får använda det uttrycket, som de ryska makthavarna, alltså på Moskvas våglängd.

I den kritik, som han i sitt långa anförande kom med, förekom en hel del kritik av missförhållanden, icke bara naturligtvis i vårt land utan även i en hel rad främmande länder. Jag lyssnade emellertid förgäves, när jag iakttog denna färd med den underbara mattan, efter någon kritik av förhållandena i det väldiga sovjetlandet, och

det är väl ändå otänkbart, herr talman, att det icke på *något* område skall finnas möjlighet för herr Johansson och hans meningsfränder att utöva *någon* kritik av förhållandena i det landet. Det kan ju bero därpå, som jag antydde tidigare, att det förefinnes några sorts svårigheter av teknisk natur för den där mattan att landa på alla ställen i Sovjetunionen. Vi känna ju väl till att den järnridå, som det många gånger här talats om, faktiskt är en realitet. Det förefaller mig därför som om en av herr Johanssons och hans meningsfränders viktigaste uppgifter, när de till äventyrs tala med ryssarna, skulle vara att upplysa dem om den stora betydelse, som man i Västeuropa och över huvud taget på det västra halvklotet fäster vid sådana ting som yttrandefrihet, personlig rörelsefrihet och personlig frihet över huvud taget. Jag har förgäves i hans utmärkta tidning eller eljest spanat efter någon verkligt effektiv kritik av förhållandena i Sovjet — det kan hända att en sådan kommer i ett senare anförande av herr Johansson — på samma sätt som vilken svensk tidning som helst kan prestera en ganska ingående och närgången kritik av låt oss säga amerikanska inrikespolitiska företeelser.

Till sist, herr talman, skulle jag till herr Johansson också vilja hemställa om svar på en fråga, som mycket intresserar mig och som jag vet intresserar många av kammarens ärade ledamöter. I samförstånd med två andra av riksdagens ledamöter har jag till norska nobelkommittén föreslagit den svenske legationssekreteraren Raoul Wallenberg till erhållande av Nobels fredspris. Jag har icke granskat den lista, som varit utlagd i denna kammares läsrum liksom i första kammarens, men det skulle mycket förvåna mig, om herr Johanssons eller hans meningsfränders namn skulle återfinnas på den listan, och det vill jag icke klandra honom för. Jag är alldeles sä-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

ker på att han och hans meningsfränder ha andra kandidater. Jag såg här-omdagen i tidningen att universitetet i Bukarest föreslagit en så kvalificerad person som den ryske utrikeskommis-sarien Molotov.

Men det är en annan fråga, som jag med större skärpa och allvar skulle vilja framställa till herr Johansson. Undertecknarna av uppropet rörande Raoul Wallenberg, bland vilka märkes en av kammaren så välkänd person som riksgäldsfullmäktiges ordförande Anders Örne, anse sig vara i besittning av informationer, som tyda på att det till svenska regeringen från ryska utrikesledningen lämnade svaret icke kan vara helt med verkliga förhållan-det överensstämmande. Vi skulle inte ha föreslagit Raoul Wallenberg till fredspriset, om vi hade den bestämda uppfattningen, att han dödats av fascisterna på sin väg ifrån Budapest någonstans norröver eller nordostöver. Tvärtom anse vi oss vara i besittning av vissa bevis, som tala för att han åtminstone långt senare var i livet. Herr Johansson skulle göra en stor gärning i fredens tjänst, den fred, som han säger sig vilja tjäna, om han bidroge till att skapa ökad klarhet i denne svenske legationstjänstemans öde. Jag vet att åtskilliga ansträngningar i det avseendet gjorts från det svenska utrikesde-partementets sida, men de ha hittills varit förgäves. Men vi få ändå inte uppge hoppet om att Raoul Wallenberg fortfarande skall befinna sig i livet inom område, som -- låt vara att det inte är ryskt -- i alla fall kontrolleras av ryska myndigheter. Denne man har kanske mer än de flesta andra bidragit till att göra det svenska namnet aktat och ärat ute i världen genom att han befriat tiotusentals olyckliga människor, som eljest skulle ha gått en skoningslös och grym död till mötes genom åtgärder från de ungerska och tyska fascisternas sida. Herr Johansson i Stockholm skulle säkerligen

göra en god gärning om han bidroge till att skapa klarhet i denna fråga eller om han medverkade till att åtminstone ett besked kunde lämnas om Raoul Wallenberg fortfarande är i livet. Hans kropp eller delar av den-samma ha ju veterligen ännu inte återfunnits. Då är man ju enligt vanliga västerländska begrepp nödsakad att fortfarande anse honom som levande. Om han skulle befinna sig i livet, vilket fortfarande är möjligt och vilket jag för min del varmt hoppas, har möjligen herr Johansson genom sina förbindelser ett tillfälle att återbördä honom till hans familj och till det folk, som han på ett så utomordentligt sätt har tjänat, för att ägnas hyllning och tacksamhet från alla de tusentals människor, som han har räddat från döden. Jag hoppas att herr Johansson på något sätt skall bli i stånd att besvara dessa av mig här framställda frågor. Om han inte gör det på ett tillfredsställande sätt, kan jag försäkra honom, att jag inför annat forum kommer att upprepa dem ända tills jag får ett tillfredsställande svar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr andre vice talman! Den föregående ärade talaren har på nytt upptagit frågan om beräkningen av bidraget till UNESCO, för den händelse Sverige detta år skulle ansluta sig till denna organisation. Han uppger att detta belopp enligt vad han tidigare sagt skulle utgöra omkring 600 000 kronor. Jag måste säga att jag trots allt litar mera på mina experter i fråga om denna uträkning än på herr von Friesens experter. Jag kunde genast märka några felkällor i hans uppgifter. Jag är dock inte beredd att på stående fot lägga fram mera detaljerade beräkningar. Först och främst vill jag dock påpeka, att om ett anslag för detta ändamål skulle ha upptagits redan i årets statsverksproposition, hade det måst gälla det svenska budget-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

året, alltså från 1 juli i år till 1 juli nästa år. UNESCO:s budgetår sammanfaller däremot med kalenderår. Vi skulle alltså ha betalt ett halvt års bidrag för innevarande år och ett halvt års bidrag för nästa år.

Nu tror jag inte herr von Friesen vet, hur stor UNESCO:s budget för år 1949 är. Den är nämligen ännu inte fastställd, varför varken han eller någon annan torde veta någonting om den. Men det är tämligen rimligt att räkna med att den kommer att bli något större än årets budget. Från 1947 till 1948 ökade UNESCO:s budget med 2 miljoner kronor. Med hänsyn till det program som planeras är det mycket sannolikt att det blir någon höjning även nästkommande år. Vidare förhåller det sig så, att om vi skulle gå in i år få vi betala inte ett halvt års bidrag, alltså 50 procent av årsavgiften, utan enligt fastställda bestämmelser 60 procent av denna avgift. Man får nog också räkna med en högre procent-siffra för årsbidraget än den för FN fastställda. Vissa av de stater, som äro med i Förenta Nationerna, äro inte med i UNESCO, och därför måste den andel, som skulle falla på dem om de voro med i denna organisation, fördelas på de andra staterna. På det sättet kommer man upp till ett högre andelsbelopp för Sverige.

Jag skall gärna be mina medarbetare i utrikesdepartementet att lämna herr von Friesen en promemoria med uppgifter om hur denna uträkning är verkställd, så att han inte skall behöva ha så mycket bekymmer för denna angelägenhet och taga upp den i riksdagen gång på gång.

Herr von FRIESEN erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag skall inte ytterligare belasta riksdagens protokoll i nämnvärd mån i denna fråga och inte ens ta i anspråk hela den tidrymd som står till mitt förfogande för replik.

Jag vill bara säga, att jag med anledning av det älskvärda meddelande, som hans excellens utrikesministern lämnade mig, skall göra honom en gentjänst. Jag skall nämligen tillställa honom och hans medarbetare i utrikesdepartementet den rapport, som den svenska regeringens utsände observatör har utarbetat och från vilken rapport jag hämtat mina siffror.

Vidare anförde:

Herr HALL: Herr talman! De redogörelser för utrikespolitiken och handelspolitiken, som kammaren i dag har fått mottaga, ha framkallat många reflexioner men mycket få invändningar. Det vore väl, om dagens mycket stillsamma debatt om de ämnen, som tidigare ha ansetts i viss mån kunna ge anledning till kontroverser, framför allt handelspolitiken, kunde vara ett förbud till en lugnare bedömning av de frågor, som vår handelspolitik ställer oss inför, än den som man varit så beredvillig att åstadkomma under det senaste året och särskilt under de senaste månaderna.

Den omständigheten att kammaren i dag har fått syssla både med utrikespolitiken i mera vidsträckt mening och med de speciella handelspolitiska problemen har givit oss anledning att tänka litet mera än förut över det europeiska eländets rot och källa. Jag vill erinra om att under 1930-talet, före kriget och i ännu högre grad under kriget, var Tyskland Sveriges största handelspartner. Varuutbytet med Tyskland har nu nästan fullständigt fallit bort för den svenska handeln. Självfallet äro huvudorsakerna därtill de skador, som detta land har lidit under kriget, den ännu pågående ockupationen och, vad som kanske är värst av allt, den ekonomiska dumhet, som världens härskare begått och begå varje dag, när de bibehålla det stängsel, som finnes mellan industriområdet i Väst-europa och jordbruksområdet i öst-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

europa. Detta stängsel förhindrar ganska effektivt Centraleuropa att inom rimlig tid komma fram till en självförsörjning.

Även om vi inte direkt kunna utöva något politiskt inflytande på vad som sker ute i världen, bör det för oss såsom ett i kriget neutralt folk vara angeläget att fästa den allmänna opinionens uppmärksamhet på att förrän den politiska fanatismen i världen får en knäck kunna världens försörjningsfrågor inte ordnas. Man bryter inte ostraffat handelsvägar och ekonomiska förbindelser, som arbetats upp sedan århundraden tillbaka. Man slår inte ostraffat sönder den organism, som under en relativ frihet har byggts upp i världen. Aldrig så stora politiska motståndningar och aldrig så stort behov av att lösa dem kunna icke rättfärdiga, att man år efter år låter många tiotal miljoner människor i Europa svälta. Ett sådant handlingssätt berättigas icke av att man har svårt att komma ifrån sina egna politiska funderingar, som ofta, när de en gång övervunnits, visa sig vara ganska verklighetsfrämmande fantasier. För de nordiska länderna bör det vara naturligt att söka utbreda en anda av sunt förnuft och sans i diskussionen i världen, så långt nu våra svaga stämmor förmå göra sig hörda.

Det kanske inte behövs några längre utläggningar utöver den mycket utförliga redogörelse, som handelsministern har lämnat, för att komma till klarhet om de försörjningsbekymmer, som vår utrikeshandels särskilda svårigheter nu skapat. Om jag ändå vill fästa uppmärksamheten på ett speciellt område, är det därför att det kanske ibland är nyttigt även för Kungl. Maj:ts regering att få någon opinionsyttring från riksdagens sida. Under efterkrigstiden var det ganska naturligt att vår handel kom att antaga abnorma proportioner. Det har sagts mycket om bristande kontroll, om bristande förutseende i ordnandet av vår handel. Även om vi

i alla avseenden hade kunnat förutse vad som skulle inträffa, är jag inte så säker på att vi hade avstått från att medan det ännu var möjligt förse den svenska marknaden med i stort sett alla de varor, varmed den nu blivit försedd. Men detta är en sak för sig, och detta kapitel har ju inte i högre grad berörts i dag.

Det förhållandet att handeln måst antaga väldiga proportioner för att kunna ta emot de stora mängderna av importvaror har dess värre till handeln fört över en mängd arbetskraft, som väl behövs på andra områden. Även om vår statistik är otillfredsställande, så står det klart för oss alla, att det inte kan vara nödvändigt att för distributionen av en mycket mindre varukvantitet än den vi hade 1947 hålla så många människor kvar inom handelsyrkena. Vi stå nu i vår handelspolitik från dag till dag inför valet, huruvida man i första hand skall importera sådana varor, som gå till direkt konsumtion eller huruvida man vid handelslicensernas beviljande även i någon mån skall taga hänsyn till att vissa handelsorganisationer ha en sådan sammansättning att de inte kunna inskränka sin verksamhet utan en ganska brådstörtad omläggning av deras organisation. Jag vet att jag här rör vid ett ömtåligt kapitel, inte minst därför, att det beträffande åtskilliga slag av maskiner finns en enorm köplust och att det inte alltid är så lätt att säga, att det inte är angeläget att anskaffa sådana maskiner. Dess värre är det på det sättet, att maskiner nästan allid äro angelägna både inom jordbruket och industrien. Det går knappast att bevisa, att man därest man får en viss maskin inte skulle kunna rationalisera, utföra arbetet något fortare och billigare än man tidigare kunde göra. Därför äro sådana krav ibland svåra att avvisa. Men när man står i detta val tror jag det är klokt att man sätter sig in i det förhållandet, att den

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

kris som Europa genomlider inte kan vara övervunnen förrän man nått ganska långt fram mot en fullständig återuppbyggnad och ett återknytande av de gamla och naturliga handelsförbindelserna. Det kan inte vara rimligt att man inom handel och varudistribution under hela denna tid uppehåller rörelser, som icke äro absolut nödvändiga. Man kan ibland bli tvingad att ersätta rationaliseringskrav både inom jordbruk och industri till förmån för införsel av varor, som omedelbart måste gå till konsumtion. Jag har velat understryka denna synpunkt, då jag tror att det är av en viss vikt för de myndigheter, som ha att resa motstånd mot sådana krav, att veta att de inte stå aldeles ensamma. Det bör vara riksdagens plikt att på denna punkt stå bakom de regleringar, som äro oundgängligen nödvändiga.

Herr talman! Innan jag slutar vill jag ytterligare beröra en fråga, som inte heller har kommit att spela någon roll i denna debatt, ehuru den omnämns av en talare. Det är frågan om möjligheten att genom en kredit underlätta förhållandena för vår utrikeshandel under den närmaste tiden, särskilt då under det nu ingångna året. Det är anmärkningsvärt att när en sådan fråga föres fram inför riksdagen, så sker det alltid — och klokt nog — i mycket försiktiga ordalag. Det är inte så lätt att i riksdagen försvara mycket tvärsäkra och avancerade ståndpunkter som att göra det på opinionsmöten eller i tidningspressen. Där bli omdömena tyvärr ofta onyanserade. Om jag nu tillåter mig att säga ett par ord om kreditfrågan, är det inte därför att jag själv skulle ha någon färdig ståndpunkt i denna. Men det är kanske nyttigt att kammaren någon gång funderar på förutsättningarna för en kredit och nyttan av en sådan. Det finns egentligen utom Nordamerikas förenta stater bara två länder i världen, som inte ha dollarkris. Dessa två länder äro

mycket små och osäkra som kreditgivare. Möjligheterna att erhålla kredit måste sålunda bedömas som mycket begränsade. Det är den ena sidan av saken.

Den andra sidan är den, att en kredit som man tager i ett läge, som karakteriseras av de nuvarande svårigheterna, med nödvändighet måste vara så lång, att man är övertygad om att återbetalningen icke infaller vid en tidpunkt, då dessa svårigheter alltjämt fortsätta. Ty då har krediten endast förvärrat det läge, vari man befinner sig. Då tillkomma inte bara dagens bekymmer utan också bekymren för återbetalningen av krediten. Vi måste vidare se hela denna fråga som en anpassningsfråga. Intet land kan leva på kredit i längden. Frågan om ett utländskt lån måste alltid vara frågan om en anpassning på kort tid medan hushållningen tillrättalägges för en självbalans. Frågan måste då för alla de ansvariga instanserna ha ställt sig på det sättet: Är det lättare eller är det svårare att åstadkomma balansen nu än vad det är om ett år eller om sex månader, aderton månader eller vad man nu vill taga till? Det är alla dessa synpunkter som måste övervägas i det sammanhanget.

Till slut vill jag också uttala en rent personlig mening om detta. Det är inte därför att jag på något sätt är likgiltig för själva saken som jag vill göra gällande att jag inte önskar deltaga i några sådana förhandlingar. Men jag tror att om vi ha ett någorlunda korrekt och välbalanserat perspektiv på vår egen ställning i förhållande till den övriga världen, med en levnadsstandard som är något högre än den var före kriget, innan förstörelsen gick ut över den övriga världen, så bör det för oss svenskar vara naturligt att inte ställa sig först i kön av dem som behöva hjälp från de ställen av världen där över huvud taget någon hjälp finns att få. De mycket häftiga påståenden,

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

som ibland i den offentliga debatten gjorts om att vi skulle befinna oss i ett läge som är så förtvivlat att vi till varje pris måste påkalla utlandshjälp, göra vi klokt i att försöka balansera med att se oss omkring i våra dagars Sverige. Då skola vi kanske kunna konstatera, i varje fall om vår erfarenhet av livet inte är alltför kort, att dagens läge inte inbjuder till alltför dystera betraktelser. Det inbjuder kanske i stället till en samling omkring uppehållandet av den standard som vi ha och kanske till och med till att utan alltför stort knot acceptera en liten jämkning i invanda levnadsförhållanden.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! I det sakligt upplagda och av omisskännlig realism präglade anförande, som statsrådet Gjörës höll i kammaren i förmiddags, förekom ett uttalande, som jag tror kan vara av beskaffenhet att böra bli föremål för någon kommentar. Jag anknyter därvid även till det nu senast av herr Hall hållna anförandet. Handelsministern yttrade följande: »Riksbankens förråd av guld och hårda valutor har nu nått en nivå, som inte bör underskridas.» Jag tror, att man har anledning till tacksamhet för att statsrådet så klart har givit till känna sin mening på denna vitala punkt. Jag vågar hoppas, att statsrådets mening här också är ett uttryck för den samlade regeringens uppfattning i detta hänseende. Ty, ärade ledamöter av denna kammare, det är otvivelaktigt på det sättet, att det är i mycket hög grad på tiden, att man får upp ögonen för vad denna undan för undan försiggående hopkrympning av våra tillgångar i fråga om guld och hårda valutor i själva verket innebär.

Jag vet inte, om kammarens ledamöter ha observerat den utveckling, som de allra senaste dagarna har ägt rum. Jag vill påpeka att enligt den senaste riksbanksrapporten, offentliggjord i pressen i dag, hade vi sislidna vecka

ett sammanlagt utflöde av guld och valutor på nära 14 miljoner kronor av de mycket knappa tillgångar, vi för närvarande disponera. Minskningen av guldkassan var 4,34 miljoner kronor. Guldkassan har nu gått ned till 373,6 miljoner kronor. Detta belopp är den mycket smala bas, på vilken vårt land nu har att manövrera i handelspolitiskt hänseende. Jag tror, att handelsministern ger mig rätt, om jag gör det påståendet, att det är omöjligt att gå lägre i fråga om dessa resurser än vi för närvarande ha gjort, om vi skola kunna bevara åtminstone något uns av rörelsefrihet i dessa hänseenden. Situationen är ju den, att vi nu äro tvingade av nöden att med Förenta staterna köpa jämnt om jämnt. Vi kunna inte från Amerika köpa för en enda cent mer än vi kunna leverera dit. Jag behöver inte för kammarens ledamöter påpeka, vilket tvång vi härigenom lida under.

Nu säger måhända någon, att vi dock äro försedda med en relativt tillfredsställande lagerhållning här i landet. Detta är riktigt. Vi kunna leva på våra lager åtskilliga månader framåt. Men saken har också en annan sida, och det är den att utsikterna att kunna fylla på dessa lager äro mycket begränsade. Jag hade nöjet att i en diskussion med statsrådet Kock häromdagen i min hemstad påpeka denna angelägenhet, och fru Kock medgav, att våra möjligheter att påfylla våra lager äro ytterligt små under avsevärd tid framöver.

Det finns många exempel på hur knappt vi ha det ställt för närvarande. Vi ha exempelvis icke pengar att taga ut den kolkvot som Förenta staterna ha tilldelat oss för nu löpande kvartal, ehuru väl det är uppenbart att för vårt produktionsliv tillgången på bränsle är av dominerande betydelse.

Jag kan, herr talman, inte underlåta att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en artikel i Aftontidningen för i kväll som, såvitt jag förspott, väckt en hel del uppmärksamhet. I

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

Aftontidningen ser man över hela första sidan en rubrik så lydande: »Privatimportörer tvang regeringen trots dollarbristen köpa frukt för 5 milj.» Längre in i tidningen läser man en ganska utförlig framställning under rubriken: »Regeringen tvangs offra 5 milj. kr. på lyxfrukt, som kanske får ruttna.» Det heter där bland annat: »Sanningen är nämligen den att svenska regeringen inte alls frivilligt påtagit sig att offra 1,5 miljoner dyrbara dollars på dessa överflödsvaror — det är till 80 procent fråga om äpplen och resten päron. När hr Hammarskjöld i november i fjol kom över till USA för att diskutera frågor i samband med handelsöverenskommelsen, ställdes han helt enkelt inför fullbordat faktum.» Och, herr talman, man tillägger: »De svenska importörerna hade då redan beställt både frukten och båtutrymme för den och träffat alla andra nödiga avtal — bara med en liten reservation: 'om vi får importlicens'. Och detta trots vad som då i månadtal sagts om vår valutasituation och om att den strängaste återhållsamhet måste iakttas.»

Jag vet inte hur man skall karakterisera denna framställning. Att den är oriktig från början till slut hoppas jag dock torde framstå klart för det stora flertalet av kammarens ledamöter. Jag vet inte varför man framställer en sak på detta sätt, men jag må säga att en »fruktagitation» av den beskaffenheten synes mycket litet »fruktbärande», när det gäller ett sakligt meningsutbyte i dessa ting — såvida nu inte denna artikel är att fatta som ett led i den skyllapå-andra-taktik, som från vissa håll inom regeringen för närvarande tycks bedrivas. Varje människa, som har något intresse av dessa frågor, måste ju veta — och jag föreställer mig, att den ärade tidningen också vet det — att denna fruktimport självfallet icke kan ske och icke sker annat än inom ramen för det handelsavtal, som är träffat mellan de svenska och amerikanska re-

geringarna. Det finns ju inga möjligheter att importera ett enda kilogram utöver vad handelsavtalen stipulera och vad det finns valuta för. Skall någon kritik framföras med anledning av denna fruktimport — för egen del finner jag fruktimporten onödig — så är det väl mot våra förhandlare eller rättare sagt regeringen, som är förhandlarnas uppdragsgivare. Men för egen del är jag tveksam, om man så starkt kan kritisera dem, ty när man försatt sig i den utomordentligt svåra situation i ekonomiskt avseende, vari vi för närvarande befinna oss, kan man inte så lätt komma till rätta med en motpart av den beskaffenhet, som det här är fråga om. Man kan inte kommendera utan får nog taga hänsyn till vad motparten därvidlag behagar dekretera.

Jag har kanske inte anledning att alltför mycket gå in på denna artikel. Jag kan nöja mig med att hänvisa till vad handelsministern i denna detalj yttrade tidigare på förmiddagen i dag. Enligt det auktoriserade TT-referatet erinrade handelsministern på tal om vår handel med USA om att »amerikanska prutat högst väsentligt på sina önskemål om tillgodoseende av deras exportintressen i äpplen och päron. Den extra belastning av våra valuta-reserver, som nu beräknas uppstå för färsk frukt, torde hålla sig vid cirka 4 miljoner kronor.» — Ja, herr talman, detta är den riktiga framställningen av vad som förekommit i denna fråga och icke vad som står att läsa i Aftontidningen. I sitt intressanta anförande för en stund sedan uttalade herr Hall en förhoppning om ett nyktrare betraktelsesätt, när det gäller de handelspolitiska spörsmålen. Jag instämmer till fullo med honom och hoppas, att Aftontidningen också skall visa sig benägen att tillägna sig ett nyktrare betraktelsesätt i dessa sammanhang.

Det gick genom handelsministerns anförande — vilket var ett allvarligt anförande för dem, som närmare ville

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

lyssna på det — en underton av bekymmer över hur det skall komma att ställa sig med produktionen här i landet, den produktion som är nödvändig för att öka exporten, vilket i sin tur är ofrånkomligen nödvändigt för att vi skola kunna uppnå någon samhällsekonomisk balans. Det är riktigt vad handelsministern sagt om nödvändigheten av att öka produktion och export. Det är inte första gången han sagt det. Han utvecklade ämnet senast vid Hindersmässan i Örebro. Det är som sagt riktigt men svårare att genomföra. Det finns många hinder för denna exportökning. Jag skall peka på ett, som man i allmänhet inte gärna vill syssla med, därför att det inte är så populärt att peka på det, och det är det rent personliga elementet i produktionsprocessen. Alla äro överens om att en produktionsökning måste komma till stånd. Tyvärr finns det tecken, som tyda på att vi stå mitt uppe i en — icke produktionsökning men väl produktionsminskning i Sverige. Härtill bidrar bland annat överrörligheten på arbetsmarknaden, men där finns även ett annat element av betydelse, som inverkar, och det är, om jag får använda den termen, den frivilliga bortovaron från arbetet, som i så stor utsträckning praktiseras. De lärde kalla det numera absenteism. Man har räknat ut att denna frånvaroprocen t numera genomsnittligt uppgår till ungefär 10 procent av den beräknade arbetstiden inom den svenska produktionen. Varje människa förstår ju vad detta bortfall av 10 procent innebär i fråga om svensk produktion i det allvarliga läge, vari vi för närvarande befinna oss.

Det finns, som jag sade, ingen annan väg att återvinna balansen än genom en produktionsökning. Det ser mörkt ut, och jag delar handelsministerns farhågor därvidlag. I fråga om välståndsutvecklingen äro vi nu 20—25 procent efter i förhållande till vad som skulle ha varit fallet, om produktionsökningen

hade varit densamma som tidigare och inte som under de senaste åren stått stilla eller kanske rent av gått tillbaka.

I detta sammanhang nödgas jag peka på en detalj i herr Pehrsson-Bramstorps anförande i dag på förmiddagen. Han erinrade om sina tidigare krav på en stark investeringsbegränsning. Även jag är på det klara med att en sådan investeringsbegränsning av betydande omfattning måste komma till stånd. Men jag tror det är farligt att alltför onyanserat argumentera efter den linjen. Jag vill erinra om vad bankofullmäktige i sin bekanta skrivelse av den 17 oktober i fjol framhöllo i denna vitala fråga. Man påpekade där bland annat, naturligt nog, angelägenheten av en produktionsökning som bidrager till att återställa valutabalansen, för vilket ändamål fordras att produktionsapparaten utbygges och rationaliseras. Men så tillägger man följande, som jag tycker är ganska betydelsefullt i detta sammanhang: »Det är karakteristiskt, att hur knappa än de marginaler äro, med vilka utredningarna vid Pariskonferensen räknade, ett betydande utrymme likväl lämnats för ökade investeringar. Det är emellertid nödvändigt att investeringsverksamheten inriktas på en för exporten väsentlig varuproduktion och icke tillåtes avse ändamål, som endast leda till en höjning av levnadsstandarden. Industriella investeringar av sådan art måste därför ges företräde framför exempelvis investeringar i service- och distributionsverksamhet, samt till slut även framför sådana investeringar i bostadsbyggande, som endast avse en standardförbättring.»

Jag skulle tänka mig, att det kunde verka ganska uppklarande på diskussionen rörande dessa ting, om man i allmänhet ville i någon mån ha uppmärksamheten riktad på detta uttalande från bankofullmäktiges sida. Jag tror också, att en av de största tjänster, regeringen kan göra vårt land i nuvarande läge, är att med allvar och energi för de

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

breda lagren påpeka vikten av att en sådan produktionsökning kommer till stånd. Regeringen har ju den svenska arbetarvärldens öra i större utsträckning än åtskilliga andra, föreställer jag mig, och, om den med tillbörligt allvar ginge ut bland massorna i vårt land och framhöll nödvändigheten att arbeta mer för att få vårt land på fötter, skulle man säkert lyssna till den.

I detta sammanhang reser sig frågan, om inte en ökning av arbetstiden skulle vara på sin plats. Jag förstår mycket väl, att det är inopportunt och impopulärt att tala om sådant, men en tillfällig, av vårt nödläge betingad ökning av arbetstiden skulle enligt min mening utgöra en inflationsbekämpande åtgärd av synnerlig betydelse.

Herr Hall yttrade sig värtaligt om vårt läge. Han sade, att vi stå inför våra påfrestningar och många bekymmer, men han trodde, att vi kunna övervinna dem, emedan vi trots allt ha det ganska hyggligt ställt i jämförelse med många andra länder. I dessa allmänna ordalag uttrycker han ju förhoppningar, som vi alla kunna dela, men landets äkta likviditet sammanhänger inte med det förhållandet, att en välvillig riksdagsmajoritet då och då vid behov finner sig kunna ändra på sedeltäckningsbestämmelserna, utan den sammanhänger med tillgången på guld och hårda valutor. Det är en trivial sanning, men jag tror det är en sanning, som håller i alla väder.

Det har sagts, att våra förhållanden numera i inte oväsentlig utsträckning påminna om förhållandena i England. Jag vet inte, om denna parallell är alldeles riktig — det torde finnas skiljaktigheter till vår förmån. Man har emellertid, såsom säkert åtskilliga av kammarens ledamöter känna till, där lanserat ett slagord, efter vilket man nu handlar. Det är det bekanta slagordet »export or expire», d. v. s. exportera eller dö. Detta slagord lider liksom alla andra av en viss förenkling och

tillspetsning, men det ligger naturligtvis en del i det. Även i vårt land torde vi ha anledning att i någon mån se tingen mot bakgrunden av ett sådant kategoriskt imperativ som detta att exportera eller dö. Om vi inte kunna få upp produktionen, så att vi kunna öka exporten, kan jag för min del inte se några som helst möjligheter för oss att inom rimlig tid få någon rätsida på den nu så allvarligt skakade samhällsekonomiska balansen.

»Enligt mitt sätt att se», om jag nu för en gångs skull vågar ta i bruk ett av herr Pehrsson-Bramstorps favorituttryck, ligger det en utomordentlig vikt på att de, som ha arbetarvärldens öra, för arbetarna tala om det verkliga sammanhanget och ta dem ur den illusionsvärld, där de, såvitt man kan förstå, tyvärr i alltför stor utsträckning alltjämt befinna sig. Man har låtit hypnotisera sig av den nuvarande rikedommen på pengar, på nominella betalningsmedel och tror, att detta är något att bygga på för framtiden, vilket det självfallet inte är. Det enda vi ha att bygga på är arbete, arbete och åter arbete.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! Jag hör, att herr Ohlin under debatten har erinrat om ett svar, som jag en dag lämnade till en tidning, som ställt en fråga till mig med anledning av bankofullmäktiges yttrande om utlandskrediterna. I det ögonblick, då jag lämnade svaret, erinrade jag mig endast, att det i bankofullmäktiges yttrande hade talats om tiden för återbetalningen av krediterna. Jag hade därför inte någon anledning att svara annat än att en sådan tid fanns stipulerad i det ryska avtalet, under det att beträffande avtalen med de nordiska länderna frågan om kredittiden var öppen och att den frågan där-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

för kunde komma under överbägande, vilket väl också skall ske. Jag har därför ingen anledning att i dag yttra mig om utnyttjandet av krediterna. Jag vill emellertid säga, att om herr Ohlin yttrat sig som om mitt tidigare yttrande skulle innebära någon önskan att pressa våra nordiska grannländer i fråga om dessa krediter, så har han missuppfattat yttrandet.

Herr **OHLIN** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag skall inte beröra finansministerns uttalande för pressen, utan vad som uppkallat mig är endast finansministerns yttrande i kväll, att han inte har någon anledning att uttala sig om kreditavtalet med Ryssland och frågan om en eventuell revision av detta i överensstämmelse med den tankegång, som bankofullmäktige så tydligt uttryckt. I betraktande av att det i riksdagen från flera av oppositionspartierna har framförts synpunkter, nära överensstämmande med bankofullmäktiges, och i betraktande av att man här efterlyst regeringens ställningstagande finner jag det för min del ganska anmärkningsvärt, att regeringen intar denna helt avböjande ställning. Regeringen avböjer alltså att lämna svenska folket upplysning på en mycket viktig punkt. Såvitt jag har hört har inte heller första kammaren fått närmare upplysningar härom. Jag tillåter mig därför efterlysa, huruvida det inte från regeringsbänken i denna kammare skall komma närmare besked på denna viktiga punkt.

Härpå anförde

Herr **HAMMARLUND**: Herr talman! Blott ett par ord i anledning av handelsministerns anförande. Mitt anförande blir endast en liten kugge i det stora maskineriet. Handelsministern redogjorde för orsakerna till att vi numera måste köpa så mycket varor från dollarländerna. Dessa orsaker känna vi ju alla väl till. Han konstaterade, att det å ena

sidan finns en besvärande brist på bälans, men att vi å andra sidan hade tillförsäkrat oss för vår produktion viktiga varor.

Denna redogörelse är säkert riktig, och jag är glad över att handelsministern lämnat den. Om man studerar tidningarna, får man emellertid den uppfattningen, att de varor vi få in inte äro de som vi bäst behöva. Amerikanerna packa på oss sådana varor, som vi i värsta fall kunna undvara, under det att varor, som vi behöva för vår produktion, inte stå att uppbringa. Jag tänker särskilt på plogskär, motorplogar och traktorer. Torkad frukt och apelsiner äro visserligen bra att ha, men i motsats till jordbruksredskap kunna de inte användas i produktionen. Jordbruksredskap är någonting som till varje pris måste anskaffas. Man kan visserligen resonera såsom herr Hall gjorde nyss, att man ibland måste eftersätta produktionen på lång sikt för stundens krav, men denna politik är enligt min mening farlig. Den var farlig under det senaste kriget, och den kan bli farlig, om det kommer ännu en kris. Vi jordbrukare ha aldrig resonerat på det sättet, ty om vi hade gjort det, skulle vi ju underlåta att så och behålla utsädet.

Handelsministern nämnde våra skyldigheter gentemot Amerika. Jag tycker att vi, som leverera massa och andra för amerikanerna viktiga varor, i stället borde ha ganska stora rättigheter gentemot dem. Jag inser mycket väl, att handelsministern förstår dessa saker bättre än jag, och han brukar ju komma med kloka ord om dessa viktiga frågor, men nu ha jordbrukarna hemma i mina bygder börjat bli otåliga över alla dessa vackra ord i riksdagen, vilka man får höra så gott som dagligen. Dessa jordbrukare säga, att man ger dem stenar i stället för bröd. Vi importera apelsiner i stället för plogar och traktorer och andra nödvändiga varor. Jordbrukarna där nere fråga rakt på sak: Få vi plogar, få vi plogskär, få vi traktorer? Det

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

skulle vara värdefullt att få de frågorna besvarade med ja eller nej.

Vi ha haft det olidligt under det senaste året. Smederna ha smitt skär på våra plogar, de ha reparerat våra utslitna traktorer och redskap och gjort allt som kunnat göras, men det går inte längre. Nyanskaffning måste komma till. Därtill kommer, att det knappast finns några reservdelar till jordbruksmaskinerna. Kommer man till en maskinhandlare för att köpa ett redskap eller en traktor, svarar han, att han inte har några att sälja. Han kanske hänvisar till att försöka köpa på auktion i stället, men vid en auktion kan ju bara en enda person köpa den maskin som säljes, och de övriga få bara vara behjälpliga med att trissa upp priset för köparen.

Maskinhandlarna säga, att det finns traktorer i frihamnarna. Kan man få besked om huruvida detta är riktigt? Om det är riktigt, får regeringen söka skaffa fram valuta, så att vi kunna få ut dem i produktionen. Om det är oriktigt, kan ju regeringen svara, att det bara är ett tomt rykte.

Sedan vill jag säga ytterligare en sak till regeringen. Låt litet mer praktiskt folk sköta våra handelsförhandlingar med främmande länder! Skicka ut maskinfabrikanter, ingenjörer och duktiga jordbrukare i stället för dessa stockholmstjänstemän, som komma hem med stora partier apelsiner och dylikt, som visserligen är gott men ganska improduktivt, i stället för med sådana varor, som vi behöva. Vi bönder och våra barn önska inte något högre än att få fortsätta vårt arbete med jordens skötsel. Vi kunna till och med följa bonden Paavo, med undantag för att blanda bark i brödet — det behöva vi inte göra, om regeringen följer herr Domös råd i radiodebatten i går kväll — men vi kunna gräva dubbelt större diken, nota bene, om regeringen kan skaffa fram de erforderliga redskapen. Resultatet blir magert, om redskapen fattas

såsom de göra nu. Om inte de nödvändiga varorna kunna skaffas fram från dollarländerna, så få herrarna rikta sina ögon åt andra håll. Kanske det finns möjligheter att få varorna från andra länder.

Jag vill sluta mitt anförande med att säga liksom en berömd norrman en gång sade, att nu gäller det att handla och inte bara prata. De svenska jordbrukarna behöva de redskap jag talat om för att kunna börja vårbruket.

Herr **HAGBERG** i Malmö erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag kan inte underlåta att i anledning av finansministerns korta uttalande nyss föredra följande avsnitt av fullmäktiges i riksbanken skrivelse till Konungen den 17 oktober 1947 angående det ekonomiska läget på längre sikt: »Fullmäktige kunna emellertid icke begränsa sig till att avstyrka ytterligare kreditgivning eller en prolongation av utestående krediter. Läget synes nämligen motivera en omprövning såväl av utnyttjandet av utfästa men ej disponerade kreditbelopp som av frågan om återbetalningen av de krediter, som redan lämnats till utlandet.»

Avståndet mellan riksbanken och kanslihuset över Stallkanalen synes mig icke vara större än att bankofullmäktiges röst borde ha kunnat uppfattas i kanslihuset och framkallat åtminstone något livstecken från regeringen i denna viktiga fråga.

Vidare anförde:

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **GJÖRES**: Herr talman! Herr Ohlin klagade nyss över att en av honom i förmiddags framställd förfrågan rörande omprövningen av det svensk-sovjetiska avtalet icke hade besvarats. Det är möjligt att regeringen icke i denna kammare lämnat något svar härpå. Jag kan dock här nämna — herr utrikesministern är ju närvarande och kan själv bekräfta om jag har rätt eller

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

inte — att utrikesministern i första kammaren har givit herr Bergvall besked på denna punkt. Svaret gick ut på — vilket också framgick av den redogörelse jag lämnade här i förmiddags — att det svensk-sovjetiska avtalet i mycket väsentlig grad reviderat sig självt, i det att den kreditram som uppgjorts för de första åren utnyttjats i ganska ringa utsträckning. Avtalet är ju konstruerat som en allmän ram, vars utfyllnad beror på huruvida köpare och säljare på ömse sidor kunna komma överens om de leveranser, som finnas förutsedda i den till avtalet knutna varulistan.

De hittills gjorda avsluten äro av relativt blygsam omfattning, och man kan konstatera att många av de offerter som lämnats ha förfallit, sedan de lämnats obeaktade från Sovjetunionens sida. Man har därför, i varje fall i dag, snarast anledning tro att dimensionerna på de svensk-sovjetiska transaktionerna inom kreditavtalets ram icke på långt när blivit så stora som man från början föreställde sig att de skulle bli. Det är ju möjligt att det kan bli en vändning i utvecklingen i fortsättningen, och jag anser det ingalunda uteslutet att läget kan komma att bli sådant, att man får taga upp konversationer med våra partners på den sovjetryska sidan. Men som läget är i dag och sådant det ter sig för den närmaste framtiden kan jag icke finna att den saken nu har någon aktualitet.

Vidare har herr Wiberg ifrågasatt, huruvida icke de leveranser, som äro kontrakterade för det svensk-sovjetiska avtalet, utgöra en belastning på vår import, som i nuvarande pressade situation är besvärande. Jag erinrar då om att de leveranser, som vi under 1948 beräkna komma ut med, uppgå till inalles 38 miljoner kronor. Var och en förstår då att det material från utlandet, som till äventyrs ingår i ifrågavarande leveranser, icke kan vara av alltför stora dimensioner. Herr Wiberg har

där, enligt mig tillhandakomna anteckningar, hasarderat fram — om uttrycket tillåtes — en siffra, enligt vilken av exportvärdet för ifrågavarande varor och produkter till Ryssland icke mindre än 20 % skulle bestå av importerade varor. Jag förstår inte hur herr Wiberg kommit fram till den siffran. Det är över huvud taget alltid mycket svårt att åstadkomma en noggrann kalkyl över hur mycket av från utlandet inkomna varor och förnödenheter som ingå i en mångsidigt sammansatt slutprodukt. Med stöd av den erfarenhet jag har på detta område — den är visserligen inte alltför djupgående men inte heller alldeles obefintlig — vågar jag dock säga, att den av herr Wiberg anförda siffran förefaller mig ligga ett gott stycke ovanför vad som kan vara möjligt.

Herr Wiberg framställde också en fråga om den s. k. valutapuckeln och dess avveckling. Denna valutapuckel uppgick vid inventeringstillfället, eller rättare sagt vid den tidpunkt då de inkomna inventeringsbeskeden sammanräknats — ungefär i mitten av oktober — till 445 miljoner kronor eller i runt tal 450 miljoner kronor. Den bestod av utelöpande licenser på hårdvaluta — dollar, schweizerfranc, escudos, pesos — kort sagt alla de valutor, som vi i dag räkna som hårda, dock mest dollar. En mycket betydande del av denna valutapuckel är i dag likviderad. Hur stor denna del är kan jag icke säga. Man får dock en god bild av läget om man ser på de utelöpande licensernas storlek. De licensinnehavare, som haft licenser i denna puckel men som icke fått in sina varor, fingo tillfälle att före den 14 januari till handelskommissionen inkomma med ansökan om förlängning av licenserna. Det totala beloppet av de licenser, som till nämnda datum inkommit, uppgick till ungefär 235 miljoner kronor, såvitt jag är rätt underrättad. Detta tyder på två ting: dels att ganska mycket av valutapuckeln faktiskt är betalt, och dels att en stor del

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

av ifrågavarande licenser icke avsett seriösa affärer. Det har varit licenser som tagits ut på vinst och förlust och kanske berört en svensk importör och en exportör i Amerika, vilken icke haft täckning för de leveranser han ställt i utsikt. Sådana affärer ha därför måst självdö.

Nu går handelskommissionen igenom de inkomna förlängningsansökningarna, och det finns anledning antaga att en del av dessa avse sådana affärer, för vilka man vid en prövning beträffande angelägenhetsgrad och möjligheter att över huvud taget få importera en vara, icke kan bevilja en förlängning. Men om jag skulle våga en gissning, så skulle den närmast gå ut på att av samtliga ansökningar komma kanske licenser för högst 150 miljoner kronor att hänföra sig till sådana affärer, som efter närmare prövning kunna komma att släppas igenom.

Jag har vidare funnit att många människor föreställa sig, att de licenser som lågo i denna valutapuckel voro av något slags skum beskaffenhet, att de rörde varor, som vi hade mycket litet användning för. Tillåt mig säga, herr talman, att enligt de erfarenheter vi gjort ha ifrågavarande licenser till övervägande del avsett sådana varor, som vi ha ganska stor nytta av och som vi även vid den stränga prövning av importen som vi nu företaga ha anledning att släppa igenom. Detta är också en förklaring till att en så betydande del av valutapuckeln faktiskt har kunnat betalas och avvecklas.

Herr Hammarlunds anförande ger mig anledning att något närmare ingå på frågan om importens sammansättning. Herr Hammarlund fällde ett omdöme, som förefaller mig vara en smula onyanserat. Han sade att amerikanerna pracka på oss varor som vi icke behöva, samtidigt som vi — och speciellt det svenska jordbruket — sakna oundgängliga förnödenheter. Jag vill då rekommendera herr Hammarlund och övriga

intresserade att taga del av handelsstatistiken för år 1947. Den föreligger hittills endast i preliminärt tryck men kommer snart att kunna distribueras i färdigt skick. Gå igenom den och se hur vår import för år 1947 ser ut! Jag har gått igenom det preliminära trycket och gjort vissa summariska sammanställningar, och jag har funnit att importen, trots att importregleringen endast har verkat effektivt under en mindre del av år 1947, inte alls ser så förfärligt tokigt ut.

Trots att klockan nu hunnit bli halvtio vågar jag ändå taga några exempel. Sålunda steg importen av stenkol, koks och briketter under föregående år från 211 till 357 miljoner kronor. För bensin och övriga oljor noteras en ökning från 182 till 315 miljoner kronor, för kemikalier en ökning från 276 till 335 miljoner kronor, för textilarbete — som vi äro i mycket stort behov av — en ökning från 132 till 221 miljoner kronor, för bomullsväv, som vi likaledes ha ett avsevärt behov av, en ökning från 59 till 177 miljoner kronor, för ylleyger, som vi också behöva, en ökning från 57 till 144 miljoner kronor, av järn och stål samt järnmanufaktur en ökning från 251 till 447 miljoner kronor och för andra s. k. oädla metaller samt metallmanufaktur en ökning från 189 till 251 miljoner kronor. Jag skall inte närmare ingå på importen av maskiner och instrument, eftersom folkhushållningsministern säkerligen kommer — om inte i kväll så om ett par dagar — att lämna en offentlig redogörelse för traktor- och jordbruksmaskinsituationen. Denna import av maskiner och instrument, i vilken post traktorer ingå, har dock ökat från 247 till 551 miljoner kronor.

Man kan inte säga att detta är varor som amerikanerna »prackat på oss och som vi icke behöva», utan de ha i stället varit oss till stor nytta.

Om vi sedan gå över till »lättfärdighetens konto», om jag så får säga, och

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

se hur det ser ut, så finna vi att importen av puder och smink — som aldrig utgjort någon stor post i vår import annat än i vissa människors fantasi och kanske också på damernas läppar — har minskat med 25 % under år 1947, eller från 4 till 3 miljoner kronor. Man kan tycka att även 3 miljoner kronor är en allt för stor summa — gärna för mig! — men importen har i alla fall nedgått med en fjärdedel. Importen av bijouterier, för att ta ett annat exempel, har gått ned från 8 till 5 miljoner kronor jämfört med år 1946 o. s. v.

Importen ser alltså inte så förfärligt galen ut. Det har skett en lagerpåfyllnad under 1947, som vi icke skola vara ledsna över. När man talar om att vår valutareserv rykt i väg och frågar vart den tagit vägen, så kan jag säga att den ligger i stenkol, oljor, maskiner, järn och stål samt — i någon mån — också i puder och smink. Men om de sistnämnda varuslagen gäller att det mesta har kommit från Frankrike och andra mjukvalutaländer.

Här kommer jag till en fråga, som jag också vill med några ord beröra, nämligen den att vi även i nuvarande beträngda importläge köpa en del saker, som i varje fall herr Hammarlund och säkerligen många med honom, kanske också jag själv ibland, anse som ganska överflödiga. Vi importera t. ex. apelsiner — som jag dock inte tycker äro överflödiga — och en del andra ting. Varför göra vi det? Ja, apelsiner köpa vi för det första inte för hårdvaluta. Dem köpa vi från Italien och Spanien, och vi få dem i utbyte mot varor, som vi exportera till dessa länder. Vi importera också en del andra saker, som kanske kunna anses umbärliga. Varför? Jo, därför att vi själva tillverka en hel del ting, t. ex. industriprodukter, som vi ha arbetat upp en marknad för i olika länder, men vilka produkter de främmande länderna nu i sin fattigdom icke ha något större behov av. Våra industriprodukter betraktas där unge-

fär på samma sätt som vi betrakta puder och smink. Det är dammsugare, kylskåp och många andra ting, som vi anse mycket viktiga, men som folk i andra länder säga att de icke kunna taga emot om inte vi i utbyte köpa t. ex. apelsiner eller mattor av dem. Då stå vi inför valet att antingen upphöra med exporten av våra svenska industriprodukter — som vi väl ändå gärna önska skola finnas till i fortsättningen och finna avsättning på den internationella marknaden — eller att tillåta svenska folket att äta litet apelsiner eller köpa en eller annan yllematta, som man kanske strängt taget skulle kunna uppskjuta köpet av till längre fram, om vi bara säge på den sidan av saken. Man kommer här till en avvägning. Den är mycket svår, men den leder ofta till att vi låt vara i mycket begränsad utsträckning, också ge utrymme för import av icke alldeles nödvändiga varor, för att i stället skapa avsättningsmöjligheter för en export, som vi icke kunna finna något utrymme för i hårdvalutaländerna.

Herr talman! Jag kan till sist tillägga — även om väl folkhushållningsministern senare kommer att ingå på det — att under 1947 hade vi en ökning i införslan av traktorer med 50 %. Det är visserligen inte några alltför höga siffror, men importen var i alla fall föregående år 9 000 st. traktorer mot 6 000 st. året förut. Dessa siffror ge dock ingen fullständig bild av traktorförsörjningen. Den fullständiga bilden kommer folkhushållningsministern att lämna riksdagen om några dagar.

Herr LUNDSTEDT: Herr talman! Jag har vid några tillfällen här i kammaren uttalat mig om kommunismen och kommunisterna, men jag kan inte erinra mig att jag någonsin, möjligen med undantag för ett enda tillfälle, ingått i polemik mot dessa värda herrar. Jag har ansett, att en sådan polemik vore fullkomligt meningslös. Skälen för denna min åsikt synas mig vara så uppenbara,

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

att jag inte finner det nödigt att framlägga dem. En del av skälen kunna för övrigt innefattas i den formulering, som herr von Friesen nyss gav, nämligen att samtliga kommunister synas vara instämda på Moskvas våglängd. I dag ha emellertid av kommunisten herr Johansson i Stockholm följts uttalanden av innebörd, att vissa av mig gjorda påståenden — till motivering för att jag finner det livsviktigt för vårt land att bli delaktigt i ett västeuropeiskt statsförbund — vore ogrundade eller rentav osanna. Inte för min egen skull, inte heller för herr Johanssons skull — jag finner honom såsom sanningsvittne inte vara av större värde än andra kommunister — utan endast därför att jag tror det vara min skyldighet emot mina ärade kolleger i kammaren, skall jag söka sammanfatta de väsentliga grunder, varpå jag stött den åsikt, som framträtt i mina uttalanden i remissdebatten och i dag.

Denna åsikt innefattar, att regimen i Sovjetryssland, också om den skulle passa dess eget folk — en fråga, som jag aldrig någonsin dryftat — likväl skulle vara ruinerande för och komma att hatas av vårt folk, därför att den innefattar den individuella frihetens förkvävande under polisstatens skräckvälde och vad som därmed står i samband, nämligen samhällsekonomiens grundande på slavarbete.

Jag skulle, herr talman, kunna in-skränka min argumentation till en hänvisning till obestridda referat av vad som skett i de baltiska länderna och i de övriga randstaterna: Polen, Ungern, Rumänien etc. Jag skulle kunna in-skränka mig till en hänvisning till hurusom miljontals människor tvångsdeporterats, hur hela uppsättningar av ämbets- och tjänstemän ha satts på bar backe, därför att de icke i tid ha hycklat kommunistiska sympatier, eller till hurusom patrioter i dessa länder förföljas och avrättas eller kastas i fångelse, när de inte lyckats fly från sina gamla fädernesland. Jag skulle också

kunna nöja mig med en hänvisning till uttalanden av ordföranden i leipzigavdelningen av det s. k. socialistiska enhetspartiet, uttalanden riktade framför allt mot representanter för socialdemokratisk åskådning. Denne man, som heter Lohagen, yttrade häromdagen: »De som inte äro med oss utan med de reaktionära krafterna kommer att hänsynslöst tillintetgöras inom vår zon. Inom de närmaste veckorna skola lagar och förordningar utfärdas, som blir en läxa för alla dem som inte vill höra eller se. Ni kommer att uppleva ert livs överraskning. Tiden för resonemang är förbi. Vi skola finna ut metoder att tysta era smädliga tungor. Vi har tolererat era tal i två och ett halvt år men vi kan inte tolerera dem längre.»

Jag skulle kunna nöja mig med sådana hänvisningar, men jag skall, herr talman, ta upp mina grunder något utförligare. Jag har läst ett stort antal skrifter i detta ämne, bland annat av ryssarna Tjernavin, Kravtjenko och Barmine. Därtill skall jag omedelbart lägga den imponerande deklARATIONEN av ryssen Igor Gusenko, som var anställd vid militäravdelningen av ryska ambassaden i Kanada och som den 10 oktober 1945 avslöjade det ryska spionaget därstädes och i U. S. A. Vidare har jag studerat arbeten av sådana rysslandskännare som schweizaren Jukker, ungraren Koestler, polacken Norwid, engelsmannen van Narvig, som är född i Ryssland och har levat där sammanlagt 28 år, samt Dallin, vars nationalitet jag icke känner. Tyskpsudonymen Valtin bör inte heller förbli onämnd. Han är uppenbarligen en durkdriven expert, när det gäller Moskvas framfart före kriget i Tyskland och andra europeiska länder, där Moskva hade sina underlydande kolonner, d. v. s. därstädes befintliga kommunistlighor, som ivriga och beredvilliga redskap.

Jag skulle kunna anföra ytterligare en lång rad auktorer till stöd för mina påståenden. Jag har grundligt läst Her-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

bert Timms »Den ryska fackföreningsrörelsen», Boris Souvarines bok om Stalin, vidare Olbergs och Jurkunus-Scheynius skrifter om det ryska förtrycket i de baltiska länderna, amerikanen Walter Duranty: »Bakom Kremles kulisser» ävensom dennes landsman Burnham: »Kampen om världen». Glömmas bör icke heller den rumänske eldsjäl och förutvarande hängivne bolsjevikern Parnait Istrati: »Mot den fjärran elden». Efter 15 månaders vistelse i Ryssland under åren 1927—1929, alltså flera år före den förfärande utrensningssperioden under Jagoda och Jesjov, skrev Istrati i anledning av affären Russakov följande. Jag citerar: »Något värre än det värsta onda man kan inbilla sig, ett majestätsbrott som all världens själ en gång kommer att brännmärka med sitt rödglödgade järn — en sådan toppunkt av banditväsende och terrorism hade funnit sitt mest fullkomliga uttryck i Sovjetunionen under det s. k. proletarietets diktaturregim». Han skriver i slutet av sin bok att »över Sovjetunionen nu icke finns något annat än självishetens kalla vind, som kommer livet att frysa.»

Jag har också läst förutvarande amerikanske ambassadören Davies' av allt att döma tyvärr alltför koncilianta verk »På uppdrag i Moskva». Vad beträffar Davies' föregångare som ambassadör i Moskva, William Bullitt, vittnar dennes i höstas utkomna skrift, »Jordens öde», om en klar och öppen blick för de ryska förhållandena. Särskild betydelse såsom stöd för min jämförelse mellan svenskt och ryskt fäster jag emellertid vid skrifterna av de tio författare, som jag först nämnde, nämligen Tjernavin, Kravtjenko, Barmine, Gusenko, Jukker, Koestler, Norwid, Dallin, van Narvig och Valtin. Var och en av dessa har skrivit på sadant sätt, att det synes psykologiskt uteslutet, att författaren skulle ha kunnat ljuga fram innehållet i sin skrift. Denna uppfattning vinner så ytterligare bekräftelse genom samstäm-

migheten i de olika författarnas uppgifter om och intryck av förhållandena i Ryssland. Denna samstämmighet vore icke möjlig, om deras framställning i någon väsentlig grad blott hade sin grund i deras fantasi.

Men, herr talman, viktigare än allt annat är, att allmänt kända, alltså notoriska, fakta äro av den art, att *varje anledning* saknas att inte sätta tro till det väsentliga innehållet i dessa skrifter, så länge de inte dokumentariskt ha motbevisats. Vi *vet* såsom *faktum*, att varje tillstymmelse till fri press och andra fria offentliga yttringar i Ryssland äro bannlysta. Vi *vet* såsom *faktum*, att endast sådant får utbasuneras — lögn, halvsanning och sanning om vartannat — som regimen med sitt instrument, den hemliga polisen, tillståndjer. Vi *vet* såsom *faktum*, att uttalandet av den ringaste kritik mot regimen går på risken för talaren att såsom folkfiende slås med fördärv. Vi *vet* såsom *faktum*, att det är principiellt omöjligt för en sovjetmedborgare att fritt besöka utlandet, liksom för en utlänning att fritt besöka Sovjetunionen. Vi *vet* såsom *faktum*, att de outhärligaste grymheter begåtts mot hundratusentals människor vid kollektiviseringen av jordbruket. Vi *vet* såsom *faktum*, att arbetarna sakna all strejkrätt och att de över huvud, liksom fackföreningarna, stå fullständigt underdåniga i fråga om arbetsvillkor och arbetsfrihet. Vi *vet* såsom *faktum*, att hundratusentals balter och miljontals människor från de andra randstaterna ryckts bort från sina hem och slungats ut i den ryska förskingringen, en deportation ensamt den vittnande om den mest absoluta ringaktning för människan såsom människa och personlighet, om det mest absoluta förakt för humanitet. Vi *vet* såsom *faktum*, att monstruösa principer, helt främmande för rättsprinciper i västerländsk mening, tillämpats i utrensningssprocesserna. Från den s. k. rättegången av år 1938 mot Bucharin,

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

Rychov m. fl. föreligger en officiell stenografisk redogörelse, bl. a. på tyska. Jag har, herr talman, läst denna redogörelse och de »bekännelser», som avlagts av de anklagade. »Bekännelserna» måste på avgörande punkter vara framtvingad dikt; eljest vore de psykologiska monstra. Deras äkthet faller på deras orimlighet, deras fullständiga absurditet. Det finns tortyr, som — t. o. m. utan att kunna spåras på en människas yttre — är så djävulsk, att man med hot därom till sist måste kunna tvinga också den mest karaktärsstarka personlighet till vilka bekännelser som helst. Inför sådana hot kan en enkel arkebusering te sig som en efterlängtd välgärning, ja, kanske som en njutning.

Den ryska polisen synes hittills alltjämt ha lyckats hemlighålla de använda tortyrmetoderna. En viss inblick i deras möjligheter få vi dock genom den ungerske premiärministern Nagys avslöjanden om den första kommunistiska utrensingsprocessen i Ungern. Vid denna ha de häktade under de s. k. förhören kunnat få stå i dygn efter dygn — han anger 120 timmar, men det kan inte vara tänkbart annat, än att det förekommit vissa intervaller — med strålkastare i ögonen eller de ha blivit utsatta för upprepade iskalla lavemang med hårt tryck. Till sådana grymheter kommer så hotet om den tortyr, som kommer att tillfogas offrens hustrur, barn och föräldrar, om offren själva vägra att inför domstolen — d. v. s. det är nu alls inte domstolen, som har betydelse, utan det blir i realiteten inför sovjetpressen och inför *folket* — rabbla upp de bekännelser, som de befallts att avlägga och som i folkets ögon skola förhårliga regimen och ådagalägga vilka skurkaktiga folkfiender de anklagade ha varit.

Jag tillåter mig citera några brottstycken i slutet av Bucharins »bekännelse». Han säger:

»Jag anser mig skyldig till det största

och mest monströusa brott emot det socialistiska hemlandet och emot hela det internationella proletariatet. Brotets ytterst grova art ligger i öppen dag. Det politiska ansvaret är gränslöst. Det juridiska ansvaret är sådant, att det rättfärdigar den allra hårdaste dom. Den hårdaste dom kommer här att vara rättvis, enär man för sådana ting kan skjuta (en människa) tio gånger om. Detta tillstår jag fullständigt kategoriskt och utan varje tvevelsmål. Jag bestrider visserligen, att jag stämplat emot Lenins liv, men jag har i spetsen för mina kontrarevolutionära medbrottslingar försökt krossa Lenins verk, som av Stalin fortsattes med gigantisk framgång. Ännu en gång har det bevisats, att ett frångående från bolsjevismens ståndpunkt betyder övergången till kontrarevolutionärt banditväsende. Nu har detta banditväsende» — dit han alltså själv hörde — »slagits i spillror. Vi ha krossats och ha ångrat våra fruktansvärda brott.» Vidare sade han sig avvisa allt försvar för sin gärning — han menar då moraliskt försvar — från Trotski, som då icke befann sig i Ryssland, från andra kumpaner, liksom från Andra internationalen, ty, säger han: »Jag faller på knä inför landet, inför partiet, inför hela folket. Vidunderligheten i mina brott är omätlig. Mätte alla se Sovjetunionens stora makt. Mätte alla se landets visa ledning, som tryggas genom Stalin.»

Ja, så skall det låta!

Det var mycket som stod på spel för Stalin och regimen under dessa utrensningens år 1936—1938. Bucharins brott bestod i att ha varit den andlige ledaren för den kommunistiska s. k. högerfraktionen, som opponerade emot den forcerade industrialiseringen, mot kollektiviseringen och mot tvångsarbetsystemet, ja, över huvud mot det hemska förtrycket av folket. Bucharin har både i vårt land och anorstädes uppskattats såsom en stor idealist och har ansetts tillhöra de moraliskt mera högtstående

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

bolsjevikledarna. Att denne man utan det starkaste, det mest övermäktiga tvång skulle på detta sätt, omedelbart före sin avrättning, ha berövat sig själv all heder och ära och sitt livs verk allt värde, måste vara helt och hållet utslutet.

Efter de direkta fakta, som jag nu, herr talman, åberopat, tror jag inte man kan förebrå mig, att jag har kommit med någon överdriven eller ovederhäftig framställning. Vore det möjligt för makthavarna i Sovjet att gendriva uttalandena i den rysslitteratur, som jag nyss nämnt, kunde de ju göra detta genom att låta en opartiskt sammansatt kommission få *fritt* resa omkring och inspektera i Ryssland, d. v. s. låta den få se allting på ett annat sätt än som man hittills fått göra: utan hinder av några kulisser eller, om kulisserna icke rivits, bakom kulisserna.

Men man har ju, kommer väl herr Gustav Johansson att säga, gendrivit Kravtjenkos bok. Ja, man har *sökt* gendriva den, och detta har skett först fyra år efter hans flykt från ryska handelsavdelningen i Washington. Motargumentationen går ut därpå, att Kravtjenko var en djupt försumpad alkoholist, som — jag citerar Sovjet-Nyheterna — blott utlånat sitt namn åt boken, vilken skrevs av den politiska underrättelsetjänsten i U. S. A. Varför behövde man en tidrymd av 3½ år efter Kravtjenkos första offentliga framträdande i Amerika och ett par år efter hans bok för ett så enkelt avslöjande, som att han var en djupt försumpad alkoholist? Faktum är att Kravtjenko hade en betydande ställning inom den ryska handelsdelegationen, liksom det också är obesträtt, att han dessförinnan hade det i rysk tjänst i hemlandet — han hade bl. a. varit chef för ammunitionsdepartementet i den största sovjetrepubliken. Vidare är det en känd sak, att ryssarna såsom representanter till utlandet endast skicka sitt duktigaste folk och framför allt sådana som

vunnit anseende för fullständig pålitlighet.

Den som läst boken måste för övrigt finna det hart när psykologiskt omöjligt, att den skulle vara ett falsarium och ännu mindre ett falsarium, utfört av amerikanska tjänstemän. Det finns inte någon anledning att inte hänföra denna motargumentation till den vanliga sovjetpropagandan, som notoriskt och auktoriserat tar dikten i sin direkta tjänst.

Man kan säga, att denna metod har satts i ett fullständigt minutiöst system; allt — vetenskap, konst, musik, litteratur — influeras av den. Jag har just i dagarna fått mig förelagt ett i all sin obetydlighet dock skarpt belysande exempel. I en av en viss Sjtjerba — herr Pauli kanske känner honom eller vet hur namnet uttalas — redigerad rysk-fransk ordbok, som är utgiven i Moskva 1945, finns ett ord, uttalat såsom »majåffka» och betydande förstamajdemonstration. Detta ord är översatt med »une réunion clandestine des révolutionnaires le premier mai à la campagne dans les pays capitalistes». Ryska folket skall alltså bibringas den föreställningen, att de förstamajdemonstrationer, som arbetarna hos oss, i Frankrike och England hålla, alltså över huvud taget förstamajdemonstrationerna i det västerländska Europa, äro *hemliga* sammankomster. Hur drastisk denna lögn är, förstå vi, när vi för oss frammana bilden av demonstrationsstågen under flygande fanor och klingande spel.

Jag trodde, som sagt, att jag vore i stånd framlägga tillräckliga grunder för mina uttalanden om sovjetregimen. Men herr Johansson i Stockholm har, herr talman, duplikerat mig med att bl. a. säga: »Ni har dock inte själv varit i Ryssland och låtit edra egna ögons vittnesbörd tala.» Jag vill svara herr Johansson, att bland alla invändningar emot vad jag tillåtit mig säga om statskicket i Ryssland torde denna vara

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

den mest kortsynta för att inte säga något ännu starkare. För en regim, som genom ett minutiöst, nära nog vetenskapligt uppbyggt system av skilda faktorer — injagande terror och skräck bland befolkningen — kan hålla bortåt 200 miljoner människor i järnhård disciplin, för en sådan regim måste det vara en mycket enkel sak att bygga upp kulisser, som icke kunna märkas av utländska besökare och bakom vilka dessa aldrig kunna få någon verklig inblick.

Den amerikanske journalisten Walter Duranty, för övrigt god vän med ambassadör Davies och tydligen liksom denne i någon mån ledd av koncilianta intressen, skriver i sin bok »Bakom Kremls kulisser» följande: »Efter tjugo års erfarenhet har jag tagit som regel att tro minsta delen av vad jag hör i Moskva, endast en del av vad jag läser och inte ens allt vad jag ser.» Jag tror, att denna skepticism är alltför otillräcklig. Jag förmodar, att det vore riktigare för en utlänning, åtminstone om han inte är en fullt betrodd kommunist, att — för att nu tillspetsa formuleringen — inte tro något alls av det han ser i Ryssland. Jag hänvisar till inledningskapitlet i Norwids bok: »Inbrott i Kreml». Detta arbete bygger framför allt på berättelser av krigsfångar, tvångsdeporterade samt politiska fångar, som lyckats undkomma från Ryssland. De ha levat dels i isoleringsläger av skilda slag, dels under en viss frihet, i båda fallen blandade med den ryska befolkningen. De ha med andra ord sett vad utlänningarna, de må vara diplomater eller journalister, *aldrig få se* och vad utländska diplomater och journalister blott ha kunnat *läsa sig till utanför* Sovjetrysslands gränser.

Herr Johansson var snäll och erinrade om att jag talat på liknande sätt här i kammaren i tjugo års tid. Det var nu kanske litet överdrivet, eftersom jag inte tillhörde kammaren förrän 1929. Men jag är i alla fall tacksam för påpekandet, ty det har gett mig anledning

att gå tillbaka i akterna och jag har då i andra kammarens protokoll från remissdebatten 1933, alltså för jämnt femton år sedan, funnit ett uttalande av mig själv, som jag, herr talman, skall be att få avsluta mitt anförande med:

»Vi ha ju kommunisternas förlovade land att gå till. Det finns så mycket mera anledning att i detta sammanhang beröra det landet, som herr Hagberg i går förklarade, att Sovjetunionens system är det enda, som kan föra arbetarsaken fram till seger. Herr talman! Jag frågar: Vad är det väl, som vunnits i Ryssland genom dessa fruktansvärda blodbad och grymheter? Intet annat än att den gamla bourgeoisien blivit dödad, bortkörd eller bragt till tiggarskåven. På ruinerna har byggts upp en ny byråkrati, lika förfärande hemsk som dess föregångare. Faktiskt blev också hela landet omedelbart fattigare än förut, en följd av att man helt naturligt förlorade greppet om dess ekonomiska hjälpkällor, greppet om hela produktions- och omsättningsmaskineriet. Det är sant, att en återuppbyggnadsprocess ur det ekonomiska eländet föresiggår sedan några år. Men denna sker — väl att märka — blott *såvitt* kommunismen av trycket från de svältande massorna tvungits *uppgiva* sina s. k. principer och gå tillbaka till icke blott rent kapitalistiska maximer utan — ryssansvärt att säga — till antikens slavekonomi. Glömmen icke kulakmiljonerna! Huru de kommenderades upp till skogarna i Norden att förgås under tvångsarbetet! Utsvettningen, hungern och slutligen döden blev den lön, som de sålunda tvångskommenderade skördade för sitt arbete. Men ytterligare en sak är att märka. Under antikens slavekonomi frodades dock den *andliga* kulturen; och denna har städse varit omhuldad av det kapitalistiska systemet. Men, herrar kommunister, den nutida ryska kapitalismen och den nutida ryska slavekonomin äro förenade med en extra-ordinär princip, nämligen att

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

all *andlig* kultur skall förgöras, skall bannlysas. Det tolereras ingen annankultur än den materiella, i den mest extrema och krassa meningen. Ty detta ligger inneslutet i den statsinkvisitoriska kontrollen på pressen och litteraturen, på tankar och idéer, på religion, vetenskap och konst.

Antag för övrigt, att ryska folket, trots allt, vore nöjt med sitt öde och icke önskade ha det annorlunda. Det är möjligt. Låt oss, som sagt, göra det antagandet. Vad skulle väl detta betyda? Ryssland var ju före den s. k. kommunismen en despoti över livegna, d. v. s. slavar. Knutpiskan var den stora massans uppfostrare och läromästare. Att dessa trälar underordnat sig kommunismen, säger ju rakt ingenting, eftersom deras ställning svårligen kunde bli sämre än den var förut. Man torde därför tryggt kunna förlita sig på att den stora massan av våra svenska arbetare med sitt djupaste förakt skall fortsätta att reagera mot denna fanatiska och fantastiska propaganda, denna kommunistiska agitation, vars syfte här i landet icke kan vara något annat än att söka på de stolta vikingarnas ättlingar pracka en regim, som icke kan tolereras av andra än dem, som i århundraden slavats under knutpiskan.»

Herr HAMMARLUND erhöil på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag begärde närmast ordet för att framföra ett tack till handelsministern, kanske inte precis för det svar jag fick av honom själv utan snarare för det löfte som han gav, att folkhushållningsministern sedermera någon dag skall lämna en utförligare redogörelse för importen av de varor som jag här talat om, nämligen traktorer och dylika saker.

Jag är även glad över att den statistiska redogörelse, som handelsministern här lämnade, skall komma i tryck om några dagar. Jag kommer för min del

att med största intresse ta del av uppgifterna om den import som vi hade under år 1947. Det har nämligen gjorts vissa påståenden i tidningarna, och det skulle vara mycket värdefullt att få se, huruvida de äro riktiga eller ej, och om det sålunda t. ex. har importerats för 50 miljoner kronor färsk frukt och 30 miljoner kronor torkad frukt från hårdvalutaländerna samtidigt som man i affärerna inte kunnat köpa en enda amerikansk motorplog eller ens ett plogskär. Har verkligen importen handhafs på det sättet under fjolåret, måste jag säga att det förvånar mig mycket.

Härefter anförde

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Inte av hänsyn till herr Lundstedt, vars sanningskärlek och sanningskänsla inte är större än hos de skumma vittnen han åberopade, utan därför att denna fantastiska uppräknig av den sovjetfientliga propagandans arsenal inte skall stå oemotsagd i andra kammarens protokoll skall jag ägna honom några ord.

Han började med en bibliotekskatalog, och det förvånade mig storligen att en professor i Uppsala av de många hundra böcker, som kommit om Sovjetunionen på svenska och på andra språk och av vilka många, även av dem som kommit på borgerliga och socialdemokratiska förlag, varit vederhäftiga och anständiga, kunnat komma ned till själva bottensatsen i samlingen.

Den uppräknig han gjort är nämligen en katalog över det värsta som utgivits, med två undantag. Han har verkligen av misstag fått med två böcker, som jag räknar till en annan kategori. Den ena är en rent dokumentarisk sak, nämligen protokollen från processerna, och den andra är ambassadör Davies' bok »På uppdrag i Moskva». När professor Lundstedt nu tager processerna till huvudargument tror jag, att han i stället bör taga fram ambassadör Davies igen och läsa vad

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

denne skrivit under rubriken »En studie i efterklokhet». Där erkänner Davies, Roosevelts ambassadör i Moskva, att alla närvarande diplomater och journalister voro övertygade om att de som stodo inför skranket voro skyldiga men att han inte förrän efteråt förstod, vad som var själva grunden till deras brott. Först när kriget med Tyskland bröt ut förstod han, att de som där stått inför rätta voro nazisternas femte kolonn.

Ambassadör Davies säger: »De främsta bland de anklagade hade dels inbördes och dels med de tyska och japanska regeringarna överenskommit om att hjälpa Tyskland och Japan vid ett angrepp på Sovjetunionen.» Han berättar om de kupper de skulle göra mot sovjetregimen under Tuchtjevskis ledning. »De samtyckte till att utföra och utförde alla dessa saker, vilka tyska generalstaben krävde att få utförda och gav instruktioner om. De samarbetade med det tyska och japanska militärspionaget och överenskommo med de tyska och japanska regeringarna att i händelse av krig arbeta mot sovjetregeringen» o. s. v.

Han tillägger att när han kom tillbaka till Amerika efter utbrottet av kriget med Ryssland, frågade någon honom: »Hur är det med femtekolonnarna i Ryssland?» — »Utan att tänka mig för», säger Davies, »svarade jag: 'De äro skjutna.'» Han slutar också sitt kapitel med orden: »Det fanns inga femtekolonnare i Ryssland år 1941. De voro skjutna. Rensningen hade befriat landet från förräderi.»

Detta är citat ur den enda vederhäftiga bok herr Lundstedt lyckats räkna upp, och den är skriven av en amerikansk liberal, en av Roosevelts närmaste män.

Det fanns på 1940-talet, herr Lundstedt, en mängd koncentrationsläger i Europa, där den beskrivning han gett skulle passa in. Jag tänker på Belsen, Auschwitz och Neuengamme. Då teg

herr Lundstedt. Varje tal han höll i kammaren var riktat mot kommunisterna. De verkliga koncentrationslägren, den verkliga tortyren hade herr Lundstedt ingenting att säga om.

Han nämnde Bucharins bekännelser. Det är jag honom tacksam för. Han talar om ett psykologiskt monstrum. Jag säger, att det är ett av de mest intressanta psykologiska dokument jag någonsin läst. Där möta vi en intelligen gent politisk ledares utveckling och hans uppgörelse med sig själv, strax innan han skall arkebuseras. Det är så pass intressant att en av Nordens största diktare, Nordahl Grieg, som gav sitt liv i kampen mot nazisterna i ett flygplan över Berlin, gjorde den till huvudtema i en roman. Det är Bucharins bekännelse som ligger till grund för figuren Lebedjev i Nordahl Griegs roman »Ung må verden endnu være».

Herr Lundstedts hela framställning är så grotesk därför att han valt det absolut sämsta, därför att han själv inför riksdagens andra kammare säger, att han inte vill fara till Sovjet och att, om han för dit, han inte skulle tro någonting. Han skulle sannolikt inte tro att Kreml står där det står, han skulle inte tro på något hus eller någon staty. Han skulle ha matsäck med sig och tro att han alltjämt levde i Kravtjenkos skenvärld.

Att man mot Kravtjenko anfört bara att han är nedsupen, är fel. Det är i Amerika en offentlig hemlighet att boken under signaturen Kravtjenko är skriven av den kände sovjetfienden Isaac Don Leviné. Jag skall inte trötta ut kammaren med exempel på var herr Lundstedt söker sin andliga kost. Men jag skall taga ett par exempel, som visa att man icke ens behöver taga reda på vem som skrivit boken. Det räcker att läsa den för att märka hur tokig den är.

I ett kapitel skildrar signaturen Kravtjenko, hur han en gång på 1930-talet — för resten ett årtal när jag själv och många andra svenskar vistades där

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

— går i en by i Ukraina. Människorna ha ingenting att äta, djuren ha ingenting att äta, lik ligga staplade efter vägnarna. Men så kommer han in till en bondgumma, som ser ut att ha mat. Han tittar in, och vad ser han? Jo, soppa kokad på hästgödsel. Då säger den s. k. Kravtjenko att de koka soppa på hästgödsel i den tron att de skola finna några spannmålskorn i den. Nu frågar jag: Hur skulle det kunna finnas spannmål i hästgödseln, när hästarna inte fingo någon mat? Eller kokade man hästgödsel från den gamla goda tsartiden? Jag ber professorn i juridik, herr Lundstedt, att försöka klara ut detta!

Litet längre fram står det alltjämt, att korna äro utan mat och att människorna äro utan mat och svälta ihjäl. Så kommer han plötsligt mitt i byn till ett stort exportmejeri med en mängd smördrittlar, smör som skall säljas till England. Jag frågar igen, herr Lundstedt: Hur kunde de göra smör, när korna inte fått något att äta? Om det nu finns kor som mjölka, varför drack man inte mjölken och varför slaktade man inte korna? Jag skulle kunna fortsätta en lång stund och citera »Kravtjenko» och underhålla kammaren, ty det är det mest utsökta dravel jag läst. Jag måste säga, att det är fantastiskt, att en man med akademisk bildning, en professor i Uppsala, fastnar för en historia sådan som denna.

Jag måste säga att när jag läste boken tänkte jag, att man måste ha mindre intelligens än en medelålders oxe om man inte ser orimligheterna däri. Jag skall inte taga upp några detaljer av det som herr Lundstedt plockade fram i sin exemplarsamling; jag skall bara i en kort replik taga upp vad han sade om fånglägren. Det är bekant att antalet fångar var större än vanligt vid två tillfällen: efter kulakutrensningen 1931 och efter rensningen 1937. Det är sant att man i Sovjetunionen har fångar i läger. I stället för

att hålla dem i cell låter Sovjetunionen dem arbeta som vanligt ungefär efter samma princip som vi nu ha i Mariestad och Halmsjön. De få vanlig betalning med avdrag för vad deras mat kostar. I Mariestad få fångarna avdrag på 2 kronor på den lön de få i produktionen.

Jag kan taga en annan bok som herr Lundstedt inte citerar, därför att den visserligen tillhör dem som äro sovjetfientliga men är skriven av en man, som varit i Sibirien och sett mer av livet bortom Ural än de flesta. John Scott säger att det var mycket sabotage men undrar om man inte gick fram för hårt. Men han säger också: när fångarna kommo till lägren fingo de bra mat, bättre mat än de voro vana vid, och varma kläder. Arbetade de hade de möjlighet att få både 20, 40 och 60 % förkortning av strafftiden. Detta stämmer med vad en hel del nordiska iakttagare berättat, vilka varit i dessa läger och vilka inte som herr Lundstedt vägra att tro något av vad de se i Sovjetunionen.

Koncentrationslägren i Tyskland, som herr Lundstedt inte berör, var en omänsklig sak. Det är de skildringarna man kopierat i den journalistik, man börjat framför allt på sista tiden. Historierna om slavarbetet kom till, när man inte längre i propagandan kunde säga, att Sovjet höll på att störta ihop. Det är bara ett försök att finna något annat i stället för den propaganda som kriget slog sönder. Jag tror att jag kan fatta mig kort mot herr Lundstedt i övrigt. Det räcker att säga att om Sovjetunionen sett ut på det sätt herr Lundstedt här beskrivit det, finns det väl knappast någon tänkande medlem i denna kammare — och det hoppas jag alla äro — som kan föreställa sig, att en stat med en så fruktansvärd ofrihet stått ut i ett krig mer än tre dagar. Är det inte självklart för alla, att medborgarna under en regim som är så hatad av sitt folk som herr Lundstedt

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

tror, där det inte finns en gnutta frihet och en gnutta kultur, där allt är så uppåt väggarna galet, alls icke skulle slåss för utan mot sin regim. De skulle gå erövrarna till mötes med blommor i händerna och säga: Var hjärtligt välkomna, vi ha tröttnat på det här.

Historien visar ju något annat. Den visar att inget folk i världen slagits som detta ryska folk. Gå tillbaka i historien herr Lundstedt, från Termopyle och fram till El Alamein, och visa mig ett motstycke till det hjältemod ryssarna visade vid låt oss säga Stalingrad, Sevastopol eller vid Leningrad.

Jag var där tillsammans med några borgerliga och socialdemokratiska journalister i vintras, som inte voro rädda att tala om vad de sågo. Jag tror inte någon skulle kunna undgå att bli gripen inför det vi sågo. Leningrads befolkning levde i veckotal på en ranson, som bestod av två skivor — vi skulle i Sverige säga vanliga limpskivor — men det var inte bröd. Det var sådor och spån och kanske 10 % mjöl. De hade inte ens dricksvatten i ledningarna utan de fingo smälta snö. Det var 30 grader kallt och fönstren voro krossade av bombardemanget. Det är klart att döden tog rika skördar. Jag såg ett gripande dokument av en liten flicka, som skrivit ett anteckningsblad för var och en av slakten som dog, och till slut kom det ett litet blad skrivet strax innan hon själv dog: glöm aldrig Tanja! Den som såg detta, glömmet aldrig Tanja.

Den som sett detta, herr Lundstedt, förstår hela det barocka i den framställning en professor i Uppsala gjort. De gävo aldrig sin stad förlorad. Så kämpa inga slavar. Så kämpar bara ett folk, som vet vad frihet är och vad den är värd, som vet att den är något att leva och dö för. Den som inte inser detta lägger i dagen en omdömeslöshet av så gigantiska mått, att den inte borde vara representerad i riksdagens andra kammare.

Jag kan bespara herr Lundstedt, om han gått, den replik man ibland brukar göra. Folk, säger man, kan kämpa bra även utan frihet. Ryssarna kämpade bra förr och tyskarna kämpade. Det där håller inte. Ryssarna under tsartiden kämpade kanske rätt bra i början men man kommer ihåg hur lätt sammanbrottet kom, trots att de kämpade mot en tysk här som inte var tiondelen så stark som den som anföll Sovjetunionen. Tyskarna under Hitler kämpade bra i medgången, men när det började gå illa för dem bröto de samman mycket fort, och det tycks inte vara mycket kurage i de stolta tyska erövrarna just nu. Ryssarna däremot kämpade när allt tycktes hopplöst. De kämpade när det i Stalingrad, en stad av Stockholms storlek, endast fanns tre små envåningshus kvar, de slogos där för sin regim och sin frihet. Jag tror att det väger mera än hela det hästlass av kontrapositionärt sovjetfientligt dravel från internationella sovjetryska förfalskarverkstäder, som herr Lundstedt förde fram som exempel.

Därmed är jag färdig med herr Lundstedt och skall bara ge ett par korta repliker till de talare, som deltagit i debatten.

Min värderade bänkkamrat herr Ljungqvist började med att säga, att jag hade förklarat, att om grekerna hade folkomröstning skulle kommunisterna få 85 %. Nej, herr Ljungqvist, det var inte jag utan det var professor Persson i Uppsala, en god borgare, som skrev detta i Dagens Nyheter, och han får ju stå för det. Elas består inte bara av kommunister, som många tro, utan det är även socialdemokrater, liberaler och bönder, som bilda front mot den amerikanska infiltrationen.

Jag skall inte ytterligare öka min synd mot pappersransoneringen genom att sysselsätta mig någon längre tid med herr Ljungqvists bekanta citat som han läst upp i varje fall en gång

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

förr i stadsfullmäktige och en gång förr i riksdagen. Det räcker att säga, att när han talar om att Linderot någon gång 1940 uttalade sig mot en krigspolitik mot Tyskland, vill jag minnas, att hela kammaren gjorde det samma. Det var väl ingen som på allvar stod upp och menade, att vi skulle provocera fram krig med Tyskland. Om han på den grunden stämplade Linderot som samarbetsman med tyskarna, stämplade han också hela kammaren som samarbetsmän.

När han citerar något av vad vi sagt om England vid den tidpunkt då krigsfaran för Sverige — jag menar nu i februari och mars 1940 — inte bestod i att tyskarna tänkte anfalla oss just då utan däri, att England och Frankrike begärde att få föra en interventionsarmé till Finland över svensk och norskt territorium, så är det klart att det då gällde en alldeles särskild situation. Men om man kan anklaga mig för något, så inte är det att jag någonsin haft någon större högaktning för vare sig amerikansk eller engelsk imperialism, och jag har inte ändrat mig.

Sedan till herr von Friesen. Jag tycker att den fråga han ställt ligger utanför vår debatt i dag, men all right. Jag förvånar mig bara över att han vänder sig till mig. Om herr von Friesen som han säger sitter inne med bevis om att Raoul Wallenberg lever, så sitter Sveriges utrikesminister där i bänken och är säkert mycket tacksam att få de bevisen, ty de bevis som den s. k. kommittén givit utrikesministern dessförinnan ha visat sig vara av synnerligen apokryfiskt värde.

Det torde väl vara så att herr von Friesen liksom flera andra råkat bli duperade av en herre som skrivit en bok om Raoul Wallenberg, en herre vars rykte inte är det bästa i journalistkretsar även om man ibland tager in hans artiklar, en herre som på sitt område är en sorts motsvarighet till Estlands-Strömberg på ett annat. I fal-

let Raoul Wallenberg vet jag att man vänt sig till rätt instans, till dem, som kunna göra något, till det svenska utrikesdepartementet. Det svenska utrikesdepartementet har anfört de argument, som kommittén lagt fram. Det har frågat Sovjets regering: Finns Raoul Wallenberg eller har han funnits i Sovjet eller på något annat håll, som ni ha kännedom om? Svaret dröjde litet, ty ryssarna gjorde tydligen en grundlig undersökning, och slutligen kom det officiellt och klart nej; vi ha ingen aning om honom. Men liksom Wallenbergs vänner i Ungern — bl. a. nobelpristagaren professor Szent-Györgyi som reste hit enkom för den saken — berätta ryssar om den sista tiden man såg Wallenberg.

Det var under de sista dagarna under och efter kriget mellan tyskarna och Sovjet. Vi veta ju att slaget om Budapest stod länge och att det mycket länge var ingenmansland omkring staden. En dag reste Raoul Wallenberg till Debrecen som ligger 30 svenska mil därifrån, om jag minns rätt — jag reste själv sträckan i somras — i sällskap med två ryssar. Sedan dess ha både Wallenberg och de två ryssarna varit försvunna. Detta var allt man visste.

Han hade räddat en massa judars liv. Hans fiender voro de nazistiska »pilkorsarna», som opererade överallt i omnejden. När Sveriges regering nu fått ett officiellt besked från Sovjet, att de inte ha honom där, måste man tyvärr antaga att Wallenberg fallit offer för sina fiender bland nazisterna.

Vi ha inte hittat hans lik, säger von Friesen. Jag var i Budapest i somras. Det fanns åtskilliga tiotusentals lik, som aldrig komma att kunna identifieras. I sommarvärmen kände man likstanken stå stark från de många hus där upprensningen icke medhunnits. Likadant var det runt omkring.

Herr von Friesen vill veta, om vi skulle stödja Wallenbergs kandidatur

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

till Nobelpriset. Han säger att han själv inte skulle göra det om han inte trodde att han levde. När herr von Friesen med sina ovedersägliga bevis vänt sig till rätt instans med sin hemställan och lyckats få fram Wallenberg i livet skola vi taga upp frågan. Han har räddat många judar, men jag anser det hopplöst att dela ut Nobelpriset vid den ökande soldatens grav. Släkten Wallenberg lär inte behöva något.

Herr von Friesen, här sitter utrikesministern, men kom inte till honom med så dåliga argument som förra gången.

Sedan bara ett enda ord till vad jag tidigare sade om Marshallplanen. Sedan jag talade om den har det kommit till ett nytt faktum, nämligen i kvällsnumret av Afton-Tidningen. Herr Hammarlund talade om apelsinerna och de amerikanska varor vi inte behöva. Afton-Tidningen berättar just i kväll, att amerikanska underhandlare genom att avbryta förhandlingarna tvungit på oss för över 5 miljoner svenska kronor i dollar lyxfukt, som antagligen kommer att förstöras, därför att vi redan täckt vårt behov av apelsiner och annan frukt från Palestina och andra länder, där vi kunnat köpa utan dollar. Jag tycker, att det är en god illustration till den amerikanske jultomtens verksamhet: apelsiner och annan frukt för 5 miljoner kronor, som skola ruttna i vår sopstation i Lövsta.

Herr von FRIESEN erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Repliktiden medger mig inte ett utförligare bemötande av herr Johanssons anförande. Det var ungefär vad vi kunde vänta från det hållet. När herr Johansson till sitt stöd åberopar det svenska utrikesdepartementet, skulle jag vilja säga till min vän, hans excellens utrikesministern, att han må be Gud bevara sig för sådana vänner och den sortens stöd som han får från herr Johansson i Stockholm.

Den skadeglädje och den cynism som utstrålade från herr Johanssons ansikte, både när han talade om Raoul Wallenbergs familj och när han talade om denna sak, tror jag har givit kammaren ett tillräckligt bevis på oppriktligheten av vad som sagts från kommunistiskt håll.

Herr talman! Jag kommer att inför ett annat forum upprepa dessa frågor, och jag kommer inte att ge mig förrän jag fått ett bättre svar än det herr Johansson presterade.

Herr JOHANSSON i Stockholm, som likaledes på begäran erhöi ordet för kort genmäle, anförde: Jag bestrider bestämt att jag givit uttryck för vare sig skadeglädje eller cynism. Jag har aldrig i mitt liv haft något otalt med Raoul Wallenberg; jag har inte ens känt honom. Det enda jag vet om honom är att han räddat en massa judar, vilket för mig är ett bevis för att han utfört en mycket god mission.

Vad jag sagt är att hela denna aktion är så orimligt upplagd. Man skall inte fråga mig, en enkel ledamot av riksdagen; man skall väl gå rätta vägar. Har man några bevis skall man vända sig till Sveriges regering, och jag tror om Sveriges regering att den, om man verkligen kan visa att Wallenberg lever, kommer att göra sitt bästa för att få fram honom. Jag skall vara glad den dag då så har skett och då, herr von Friesen, kunna vi taga upp frågan om Nobelpriset.

Vidare yttrade:

Herr Ohlin: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för ett par repliker i anledning av handelsministerns förklaring för en stund sedan, som skulle utgöra svar på framställda frågor om läget med avseende på det rysk-svenska avtalskomplexet. Handelsministern sade liksom också utrikesministern förut att det här avtalet reviderar sig självt. Det verkar nästan, som om handelsminis-

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

tern tycker, att riksdagen överskrider sina befogenheter, när den önskar mera besked och inte är nöjd med utrikesministerns »uttömmande» förklaring. Jag måste säga, att herr handelsministern har tydligen inte så förfärligt stora anspråk på upplysning i en så viktig fråga som denna!

Handelsministern tillade, att man har anledning tro att transaktionerna inte bli på långt när så stora, som man tidigare räknade med. Det betyder ju framför allt att regeringen inte alls vet, hur stora leveranserna kunna komma att bli. Som jag påpekade i mitt förra anförande, blir det då de svenska företagens vilja och förmåga att leverera varor till priser som ryssarna vilja betala som blir avgörande för hur stora kreditleveranserna bli. Däremot kommer vårt svenska försörjningsläge, våra möjligheter att avstå från betald export, varmed vi kunna betala importvaror, inte på något sätt direkt och endast i begränsad mån indirekt att påverka dessa kreditleveransers omfattning.

Jag tycker att det skulle vara svårt att planera ett lands ekonomiska politik i ett så osäkert läge, där man har hängande som ett damoklessvärd över sig möjligheterna att kreditleveranserna om ett par år kunna springa upp till skola vi säga 300 miljoner kronor om året.

Jag tillåter mig nu att resa den frågan: om det skulle gå så att kreditbeloppet inte till fullo utnyttjas under den femårsperiod som det talas om i paragraf 2, är det då fullständigt klart att — i den mån inte speciella överenskomelser träffats som väl skett i något fall beträffande viss leverans — de svenska förpliktelserna komma att bortfalla, så att vi efter periodens slut inte ha några kvarstående förpliktelser? Jag är alldeles säker på, herr handelsminister, att det svenska folket är ganska intresserat av att få veta, huruvida det icke utnyttjade beloppet kan komma att kvarstå som förpliktelse efter femårsperiodens slut eller om så inte är fallet.

Handelsministern säger att läget kan ändra sig, så att man kan behöva taga upp konversationer med Ryssland. Det måste ju då innebära, om jag tolkar herr handelsministerns tankegång rätt, att leveranserna kunna hota att bli så stora, att vi få lov att taga upp konversationer. Detta tillstånd där leveranserna hota att bli så stora kan ju inte konstateras utan att kontraktssummorna mycket snabbt växa. Är det inte i det läget väl sent att taga upp konversationer om begränsningar? Kommer inte den andra parten att i det läget säga: nu visar det sig ju att i den mån man ser på själva de enskilda företagens leveransförmåga går det att leverera. Då har den parten kanske inte så stort intresse av en leveransminskning. Vore det inte bättre att konversera om en eventuell revision i ett läge, där leveransutsikterna te sig något mindre gynnsamma? Skall man verkligen lämna frågan om kreditleveransernas storlek på det sättet i det helt ovissa med de risker för en plötslig ansvällning, som kunna uppkomma? Jag måste säga att den som skall ha ansvaret för den ekonomiska politiken här om ett eller annat år, då kreditleveranserna kunna tänkas komma att svälla ut — skola vi säga 1950 och 1951 — kan komma att finna det ganska svårt att då sköta den ekonomiska politiken inför en sådan ovisshet som här kan komma att föreligga. Det kan ju då också bli en betydande belastning på våra försörjningsmöjligheter.

Antag, herr handelsminister, för att taga en annan synpunkt, att regeringen genomför en begränsning av investeringsverksamheten i Sverige för att därigenom minska inflationstrycket. Kommer detta inte då att nödvändigtvis betyda minskad efterfrågan bl. a. just på varor från en del industrier? Är det då inte i detta läge en ganska betydande risk för att dessa företag komma att finna det lämpligt att uppväga den investeringsbegränsning, regeringen med

Meddelanden av utrikes- och handelsministrarna.

sin ekonomiska politik framkallat därför att den ansåg det nödvändigt, genom att företaga rent kapacitetsmässigt möjliga leveransökningar till Ryssland, så att regeringens ekonomiska politik inte uppnår den avsedda effekten?

Herr talman! Mig förefaller det som om redan vårt nuvarande läge med dess valutaknapphet och allt vad det innebär skulle vara en tillräcklig motivering för att man sökte skaffa någon trygghet för revision av dessa avtal likaväl som man åstadkommit en revision av avtalen med Förenta staterna.

Till sist endast en annan sida av saken. Som det nu artar sig tycks det direkta varubytet bli av mycket ringa omfattning i jämförelse med kreditleveranserna. Man vet ju ingenting om framtiden, men skulle vi döma efter 1947 års siffror och vad som planerats för 1948, som innebär för 30 å 35 miljoner kronor varor i vardera riktningen och kontraktssumman av 280 miljoner kronor för kreditleveranser, plus de ytterligare leveranser som kunna komma till stånd under loppet av ytterligare ett par år, då te sig proportionerna mellan varubytet å ena sidan och kreditleveranserna å andra sidan helt anorlunda än man räknat med vid avtalets ingående.

Det var ju inte meningen att vi i Sverige skulle leverera många gånger större varukvantiteter till Ryssland än vi skulle mottaga därifrån. Avsikten var att vi skulle öka varuutbytet mellan staterna, inte bara öka varuströmmen från Sverige till Ryssland. Det framhävdes också med styrka från regeringsbanken, när vi diskuterade avtalet i denna kammare. Man måste därför fråga: går det inte att skapa mera naturliga proportioner mellan kreditleveranser och varuutbyten, mera överensstämmande med de avsikter regeringen själv tidigare hade?

Jag har tillåt mig anvisa en möjlig utväg, nämligen att man skulle överföra en del svenska leveranser från

kreditlistan till varuutbyteslistan, att Ryssland skulle betala denna del genom att leverera till Sverige sådant, som vi behöva. Man ser ju på det ryska avtalet med andra länder, t. ex. Norge, och vet för övrigt, vilka stora produktionsmöjligheter ett land av Rysslands omfattning har. En rimlig avvägning av varurörelsen i båda riktningarna, som helt och hållet överensstämmer med de tankegångar, som bl. a. förre handelsministern Myrdal uttalade här i kammaren, skulle man måhända kunna uppnå på den vägen. Jag förstår av regeringens förklaring, att regeringen icke har gjort något försök att åstadkomma en revision av denna art. Regeringen är tydligen relativt nöjd med att de kommersiella relationerna utvecklas på det ensidiga sätt som de nu förefalla komma att göra. Detta hot om en alldeles oberäknelig exportökning på kredit, som det nuvarande tillståndet faktiskt innebär, anser regeringen tydligen icke vara någon allvarlig olägenhet. För min del finner jag, herr talman, denna regeringens ståndpunkt anmärkningsvärd.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet GJÖRES: Herr talman! Jag har egentligen icke så mycket att tillägga utöver vad jag redan förut anfört. Den utveckling av leveranserna inom kreditavtalet som hittills skett ger, såvitt jag kan förstå, ingen anledning att i detta läge ta upp någon diskussion om en revision av detta avtal, som under trycket av de ekonomiska svårigheterna har fått de mycket blygsamma dimensioner det faktiskt har fått. Nu säger herr Ohlin, att det kan ju mycket väl hända, att om vi här få en långtgående och långvarig investeringsbegränsning, så kunna helt plötsligt leveranserna enligt kreditavtalet springa upp till mycket betydande belopp. Ja, om en sådan utveckling inträder, att de svenska industrierna skulle få kämpa med avsättningssvårigheter på den svenska

Anslagen till hov- och slottsstaterna.

marknaden, så föreställer jag mig, att det i första hand väl skulle möjliggöra en ökning av varuutbytet enligt varuutbytesavtalet, ty vad som är det stora kruxet här och som förklarar och som förorsakat den betydande nedgången i det direkta varuutbytet är ju, att de svenska industrierna ingenting kunna leverera, därför att de i så hög grad äro upptagna av de beställningar som de för närvarande ha på den svenska marknaden. Jag tror därför, att vi kunna låta denna sak bero så länge. Jag har redan sagt — utrikesministern har förklarat detsamma — att det är alldeles givet, att om det i fortsättningen skulle uppkomma problem, som vi behöva upptaga konversationer med ryssarna om, komma vi att göra det. Det är alldeles givet, att sådana problem komma att anmäla sig. Vi komma så småningom till slutet av den period, som kreditavtalet avser, och vi skola väl på något sätt ha till stånd en fortsättning av handeln med Sovjet, och då anmäla sig med nödvändighet sådana problem för dem som om ett par år skall svara för den ekonomiska politiken i landet, de kanske rent av anmäla sig för dem som hitills, låt vara med herr Ohlins ogillande, svarat för den ekonomiska politiken.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 41, angående lån och bidrag till vissa skogsförbättringsåtgärder.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Ersbacken vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående den framtida användningen av det s. k. Olofsforslägret.

Kammaren biföll denna anhållan.

8 — *Andra kammarens protokoll 1948. Nr 5.*

§ 4.

Föredrogs den av herr *Svensson* i Stenkyrka vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående särskilda bestämmelser om statsbidrag till den av Gotlands läns landsting bedrivna verksamheten på hälso- och sjukvårdens område.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under riksstatsens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna.

Punkten 1 angående anslag till de kungliga hoven.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 (punkterna 1—6, s. 1 och 2 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1948) framställda förslag, innebärande oförändrade medelsanvisningar, hemställde utskottet under mom. e) i denna punkt, att riksdagen måtte för budgetåret 1948/49 anvisa, bland annat, till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten ett anslag av 100 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **PERSSON** i Landafors: Herr talman! I föreliggande anslagskrav under första huvudtiteln, punkt 1 e) hemställer statsutskottet, i likhet med regeringen, att till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten måtte utgå ett anslag för budgetåret 1948/49 å 100 000 kronor. Motsvarande anslag för budgetåret 1947/48 beviljades den 21 maj i fjol som nytt anslag.

Propaganda för bättre deklarationsmoral.

Jag motionerade i denna fråga i fjol och yrkade avslag under åberopande av att till arvprinsen, Carl Gustaf, årligen utgår ett anslag av cirka 97 000 kronor. Vidare anförde jag som motivering för detta avslagsyrkande, att en uppgift om förmögenhetsförhållandena i dödsboet och de eventuella inkomster som kunde förefinnas, rimligen borde ha lämnats för styrkande av anslagsbehovet. Inga uppgifter i detta hänseende förelågo, då anslaget beviljades.

På eftersommaren i fjol meddelades genom pressen att behållningen i dödsboet å Haga uppgick till 2 720 000 kronor.

Då det, enligt min mening, måste anses i hög grad stötande och omotiverat att lämna anslag till människor med sådant ekonomiskt underlag det här är fråga om, ber jag, herr talman, få yrka avslag å detta nya anslag, som tillskapades i fjol och som äskas här under punkt e).

Herr WARD: Herr talman! Då det tidigare lämnats en redogörelse för sammanhanget i denna fråga ber jag under erinran därom att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels och på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Persson i Landafors; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för den förra propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budget-

året 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

I propositionen nr 2 hade Kungl. Maj:t (bilaga 6, s. 33 och 34 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1948) föreslagit riksdagen att till Propaganda för bättre deklarationsmoral å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställde utskottet, att riksdagen måtte till Propaganda för bättre deklarationsmoral å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Johan Bernhard Johansson*, fröken *Andersson* samt herrar *Carl Sundberg*, *Falla* och *Birke*.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr von FRIESEN: Herr talman! Jag skall be att få i korthet yrka avslag på utskottets hemställan, därför att jag tycker, att propositionen är mycket dåligt motiverad. Jag har icke propositionen här tillgänglig, men finansministern säger i den, att han genom någon sorts annonsörförening har fått reda på att tidigare erfarenheter av denna propaganda vad det gäller deklarationsmoralen lett till så utomordentliga resultat, att den förtjänar ett anslag på 100 000 kronor, som även i år skall upptagas på tilläggsstat, alltså för budgetåret 1947/48. Jag känner mig icke övertygad om bärkraften i den motivering som finansministern här har anförat, varför jag tillåter mig att yrka avslag såväl på det kungl. förslaget som på statsutskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Debatten i kammaren i dag är onekligen något splittrad. Vi ha hela

Propaganda för bättre deklarationsmoral.

dagen diskuterat stora och sublimesa ting. Vi ha diskuterat utrikespolitik och vår handel. Kammararens allra främsta talarkrafter ha varit i elden. När vi nu komma till dygnets sista timme, möta vi frågan om detta anslag för åstadkommande av en bättre deklarationsmoral. Jag vill erinra om att statsutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, men samtliga högerrepresentanter ha reserverat sig blankt. Kammararens ledamöter sakna väl kännedom om vad denna reservation innebär, men eftersom i första kammaren framställts samma yrkande, som herr von Friesen nu har framställt, är det uppenbart att reservanterna yrka avslag.

Jag förstår, herr talman, högerrepresentanternas ståndpunkt. När denna fråga var uppe för ett par år sedan, så restes opposition mot anslaget, men då ifrån folkpartihåll. Antagligen är det lagrarna från den tiden, som medfört, att en medlem från samma parti nu framställt yrkande om avslag i denna kammare. Jag förstår, herr talman, även folkpartiets ståndpunkt.

Jag läste i en landsortstidning för några dagar sedan en liten notis, som jag tycker är lämplig att ta till kammararens protokoll såsom en illustration till innebörden av det spörsmål vi debattera. Notisen innehöll följande meddelande: »För falskdeklaration dömde Göteborgs rådhusrätt på fredagen en bolagsdirektör till 35 000 kronors böter.» Tidningen var finkänslig nog att icke nämna namnet. Det var en tidning ifrån Västmanland, men jag förmodar, att notisen var ett klipp ur en göteborgstidning. Det får ursäktas mig, att jag ser ett visst sammanhang mellan denna notis och hemorten för förslagsställaren till yrkandet om avslag.

I förra veckan läste jag vad chefskåsåren i mitt liv- och husorgan, som alltid har mycket tänkvärda ord att säga, skrivit. Han återgav ett resonemang mellan sig själv och sitt barn i skolåldern. Barnet: »I Sparta var det tillåtet

att stjäla, bara de inte vart upptäckta.» Fadern: »Och här hos oss kan folk stjäla ostraffat, bara de inte bli upptäckta.» Den där bolagsdirektören, som jag talade om, hade nog också klarat sig bra, om han icke blivit upptäckt.

I dagstidningarna finns det ju en hel del annonser. I dag läste jag en annons med Hans Maj:ts Konungens bild och ett litet citat av vad han sade i trontalet, nämligen att han förlitar sig på svenska folkets goda moral för att hålla ransoneringarna. Det tillåtes sålunda att bedriva propaganda för en bättre ransoneringsmoral, men man vill icke bedriva propaganda för en bättre deklarationsmoral. Det är det jag finner så märkvärdigt, men jag förstår det. Det står ju någonstans i skriften, att vad ni gjort mot någon av mina minsta bröder, ha ni också gjort mot mig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Jag förstod, att utskottets talesman skulle anslå de känsliga strängarna i denna fråga. Han tror sig tydligen ha kommit med ett alldeles utomordentligt argument mot mig genom att åberopa den där notisen om göteborgsdirektören. Jag vill till min värderade vän herr Eriksson i Stockholm säga, att anledningen till att jag yrkar avslag är icke alls, att jag icke vill slå vakt om deklarationsmoralen, utan anledningen är, att jag tycker att en anslag på 100 000 kronor för annonser i vissa tidningar är fullkomligt bortkastade pengar, när det gäller detta ändamål. Jag har framför mig ett exemplar av de deklarationsblanketter, som finnas ute i kammararens läsrum. På dessa blanketter är nära den plats, där man skall skriva under på heder och samvete, straffskalan för falskdeklaration angiven, och dessutom står det med rött: »Deklarera med hedern i behåll. Vältra ej över skattebördan på andra!» Jag tycker, att detta är fullt tillräckligt för tryggande

Propaganda för bättre deklarationsmoral.

av deklarationsmoralen. Jag tror icke, herr Eriksson i Stockholm, att man får till stånd en bättre moral genom anvä-
sande av ett anslag på 100 000 kronor för den annonsering jag åsyftar. Jag tror icke, att folk blir ett dugg hederligare för det.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Jag betvivlar, att innebörden i avslagsyrkandet är den, som den siste ärade talaren angav i sin replik. Jag tolkar saken på mitt sätt. Stör icke genom annonser i tidningarna samvets-
ron, när man om några dagar skall skriva under en försäkran på heder och samvete!

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr JOHNSON i Kastanjegården: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att yrka avslag på det förslag som utskottet tillstyrkt, att riksdagen skall bevilja ett anslag av 100 000 kronor för åstadkommande av en bättre deklara-
tionsmoral. Det skulle ju kunnat missuppfattas, det har tydligt framgått av det svar utskottets talesman lämnat herr von Friesen. I detta sammanhang vill jag erinra om att folkpartiets representant i utskottet återfinnes bland dem, som biträda förslaget. Jag önskar emellertid i denna debatt säga, att jag icke tror, att man ökar deklarationsmoralen så mycket genom att annonsera i tidningarna. Jag tror icke det skulle vara möjligt att få denne göteborgs-
direktör, varom herr Eriksson talade, att ta hänsyn till vad som står i tidningarna, om han icke vill deklarerat riktigt. För de människor som icke vilja deklarerat riktigt finns det säkerligen icke någon hjälp. Men det kan ju hända, att man i någon mån skulle kunna lära folk, som deklarerat oriktigt på grund av bristande kunskaper, att deklarerat, men för dessa finns det andra möjligheter.

Det är emellertid en annan sak, som jag vill framhålla och som jag i detta

sammanhang mycket ofta tänkt på, nämligen den dåliga ersättning taxeringsnämndsordförandena ha. Jag tror icke det finns några i detta land, som göra tjänster åt det allmänna, som äro så uruselt betalda som taxeringsnämndernas ordförande. Enligt mitt förmenande är det klart, att om det är några, som kunna åstadkomma rättelse, när det gäller oriktiga deklamationer, så är det just taxeringsnämndsordförandena. Men jag har en känsla av att de till följd av den mycket ringa betalning de få för sitt arbete icke kunna ägna tillräcklig tid åt taxeringsarbetet, som kräver stor noggrannhet. Jag har själv en gång varit taxeringsnämndsordförande, och jag måste säga — det kan hända, att jag arbetade sakta, och att andra arbete fortare, när det gäller siffror och sådant där — att jag aldrig haft så liten ersättning per timme för ett arbete, som jag hade under den tid jag var taxeringsnämndsordförande, och många taxeringsnämndsordförande ha för mig förklarat, att så också varit fallet med dem. De ha emellertid ett visst intresse för taxeringsarbetet och vilja icke avstå från det, när de börjat. Jag är emellertid säker på att om de hade bättre betalt, skulle de kunna ägna mera tid åt att få människorna att deklarerat på rätt sätt. Det är därvidlag icke bara fråga om bristande vilja hos deklaranterna utan ibland också om bristande kunskaper. Jag kommer, herr talman, att rösta för utskottets förslag denna gång, men jag vill vädja till statsrådet Wigforss, att han nästa gång han går in för att pröva ersättningarna till taxeringsnämndernas ordförande beaktar de synpunkter jag nu framhållit.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Friesen begärde emel-

lertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr von Friesen begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 24 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § avlöningsreglementet den 15 juli 1944 (nr 546) för personal i det allmänna civilförsvaret;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående de tider, då allmän fastighetstaxering skall äga rum, m. m.; och
nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt

för Konungen att åsätta särskild tullavgift; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; samt

från bevillningsutskottet:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående de tider, då allmän fastighetstaxering skall äga rum, m. m.; och
nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.18 em.

In fidem

Gunnar Britth.